

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra sociální politiky a sociální práce

Yuliya Russ

Rodina jako předmět sociální práce v České Republice a zahraničí. Průzkum faktorů ovlivňujících stabilitu zralého manželství.

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Yuliya Russ**

Vedoucí práce: **PhDr. Daniela VODÁČKOVÁ**

Oponent práce: **Doc. Ing. Dalibor HOLDA, CSc.**

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

Russ, Yuliya. Rodina jako předmět sociální práce v České Republice a zahraničí. Průzkum faktorů ovlivňujících stabilitu zralého manželství. Praha: Karlova univerzita, Filozofická fakulta, Katedra sociální politiky a sociální práce, 2011. Vedoucí diplomové práce PhDr. Daniela Vodáčková.

Anotace

Tématem diplomové práce je „Rodina jako předmět sociální práce v České Republice a zahraničí. Průzkum faktorů ovlivňujících stabilitu zralého manželství“. Teoretická část pojednává o měnící se podobě současné rodiny. *Cílem* této diplomové práce je podívat se na rodinu jako předmět sociální práce; seznámit se se současným fungováním rodiny; podívat se, jaký rozdíl je v sociální práci s rodinou mezi ČR a Ruskem; věnovat se též otázkám, v čem spočívá stabilita zralého manželství a z jakého důvodu hovoříme stále častěji o krizi rodiny. *Obsahem* praktické části byla kvalitativní analýza údajů, které byly získány pomocí námi zpracovaného dotazníku.

Diplomová práce může sloužit jako námět a inspirace při sociální práci s mladou a starší rodinami a zároveň může být podkladem pro sociální asistence a poradenství.

Annotation

Topic of the diploma thesis is „The family as a subject of social work in Czech Republic and abroad. Study of factors affecting the stability of marriage“. The theoretical part deals with changing the form of contemporary families. The aim of this thesis is to take a look at the family as a subject of social work; get acquainted with the current functioning of the family; to check what the difference is between the Czech Republic and Russia, and also to find out what factors affecting the stability of marriage and why we are constantly talking about the crisis of the family. The content of the practical part was the qualitative analysis of data, which were obtained with the help of prepared questionnaire.

Diploma thesis may serve as theme and inspiration for social work with young and older families, and may be the basis for social assistance and consultancy.

Klíčová slova

Rodina, zralost, stabilita, spokojenost, rozvod, sociální práce, zahraničí.

Keywords

Family, the elderly, stability, contentment, divorce, social work, foreign country.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne

Yuliya Russ

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce **Daniele Vodáčkové, PhDr.** za její cenné rady a připomínky, ale hlavně za její trpělivost a čas, který mi věnovala.

Obsah

ÚVOD	8
1. FENOMÉN RODINA	10
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ RODINA A HISTORICKÝ VÝVOJ RODINY.....	10
1.1.1 <i>Pojem Rodina a současný pohled na pojem</i>	10
1.1.2 <i>Historicky vývoj rodiny</i>	17
1.1.3 <i>Životní cyklus rodiny</i>	19
1.2 SOUČASNÁ RODINA.....	23
1.2.1 <i>Současná rodina a současné formy domácnosti</i>	23
1.2.2 <i>Funkce rodiny</i>	36
1.2.3 <i>Současné manželství v období sociálně-ekonomické krize</i>	40
1.3 STABILITA MANŽELSTVÍ.....	41
1.3.1 <i>Starší (zralé) manželství</i>	41
1.3.2 <i>Stabilita manželství a faktory jí ovlivňující</i>	42
1.3.3 <i>Rozvod jako důsledek nestability manželství</i>	46
1.3.4 <i>Spokojenost manželství</i>	50

2. RODINA JAKO PŘEDMĚT SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČR A ZAHRANIČÍ	54
2.1 SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU.....	54
2.2 RODINA JAKO PŘEDMĚT SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČR.....	59
2.3 <i>RODINA JAKO PŘEDMĚT SOCIÁLNÍ PRÁCE V ZAHRANIČÍ (RUSKO)</i>	62
3. POPIS VÝZKUMU	66
3.1 NÁVRH VÝZKUMNÉHO PROJEKTU A VÝSLEDKY.....	66
3.1.1 <i>Stanovení hypotéz</i>	66
3.1.2 <i>Použita metoda výzkumu</i>	67
3.1.3 <i>Možná metodologická omezení</i>	68
3.2 POPIS VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	69
3.2.1 <i>Odpovědi českých respondentů</i>	69
3.2.2 <i>Odpovědi ruských respondentů</i>	79
3.2.3 <i>Srovnání a popis odpovědi českých a ruských respondentů</i>	88
ZAVĚR A DISKUSE	98
POUŽITA LITERATURA	108
ODKÁZY	111
SEZNAM PŘÍLOH	113
PŘÍLOHY	114

Úvod

Otázka účelu rodiny v moderním světě je velice důležitá. Úroveň sociální práce, která je zaměřena na stabilizaci rodinných vztahů, zahrnuje normalizaci vztahů mezi manželi, mezi rodiči a dětmi, mezi členy domácnosti s ostatními příbuznými.

V současné době je velice obtížné rozlišit zvláštní druh činností, které je možné realizovat pouze v rodině. V podstatě všechny funkce, které kdysi patřily rodině, dnes mohou být realizovány i mimo rodinu. Proto vyvstává otázka, zda je rodina stále základní sociální institucí, bez které lidská existence není možná?

Tato teoretická otázka je podporována někdy rostoucí nestabilitou rodinného života, horšící se světovou ekonomickou krizí a zažívá ekonomické a sociální potíže. Nestabilita se projevuje ve zvýšení počtu rozvodů. Riziko rozvodu pro každou jednotlivou rodinu se také neustále zvyšuje.

Nestabilita manželství se projevuje v trvalém poklesu počtu dětí na jeden manželský pár. Kromě toho poslední dobou lze pozorovat růst dětí narozených mimo manželství svých rodičů. Faktorem nestability v rodinném životě může být samota jako atraktivní a pohodlný životní styl. Dříve člověk bez vlastní rodiny byl považován za nešťastného, v současné době (zejména v nejvíce rozvinutých zemích) však existuje významná vrstva lidí, kteří jsou spokojeni s touto formou existence.

V naší práci se zamýšlíme nad otázkou rodiny jako předmětu sociální práce v České republice a zahraničí (v Rusku) a budeme se zabývat faktory, které ovlivňují stabilitu zralého manželství.

Cílem této diplomové práce je podívat se na rodinu jako předmět sociální práce; seznámit se se současným fungováním rodiny; podívat se, jaký rozdíl je v sociální práci s rodinou mezi ČR a Ruskem; věnovat se též otázkám, v čem spočívá stabilita rodinného života a z jakého důvodu hovoříme stále častěji o krizi rodiny.

Současně s ověřením hypotéz je hlavním *úkolem* naší práce průzkum následujících faktorů, ovlivňujících stabilitu manželství:

- Nevěra
- Děti
- Spokojenost se sexuálním životem
- Věkový rozdíl mezi manželi.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. Každá část je rozvržena do několika kapitol. V první kapitole „Fenomén rodina“ jsme se soustředili na základní informace týkající se pojmu rodina, jejího historického vývoje, postavení současné rodiny ve společnosti, problematiky rodinného života v období sociálně- ekonomické krize, a zmínili jsme se též o faktorech ovlivňujících stabilitu manželství. Ve druhé kapitole naší práce „Rodina jako předmět sociální práce v ČR a zahraničí“ jsme zkoumali metody sociální práce s rodinou celkově a také odděleně jak v ČR, tak i v zahraničí (Rusku).

Obsahem praktické části byla kvalitativní analýza údajů, které byly získány pomocí námi zpracovaného dotazníku (viz v příloze č.1, s. 114).

První kapitola „*Návrh* výzkumného projektu a výsledky“ stanoví cíle výzkumu, navrhne výzkumný dotazník a definuje jej. Pak se pokusíme shrnout *výsledky* analýz dat dotazníků a ověření našich hypotéz. V kapitole „*Diskuse*“ se pokusíme udělat výklad odpovědí respondentů na každou z dvaceti otázek a pokusíme se srovnat české a ruské respondenty. Také kriticky zhodnotíme náš výzkumný dotazník, jeho silné a slabé stránky, a zamyslíme se nad možným rozšířením popřípadě využitím v poradenské praxi sociálních pracovníků. Poslední kapitola „*Závěr*“ zrekapituluje zjištění našeho výzkumného projektu.

1. FENOMÉN RODINA

1.1 Vymezení pojmů rodina a historický vývoj rodiny

1.1.1 Pojem Rodina a současný pohled na pojem

Společnost je nemyslitelná bez rodiny, lásky, dětí, bez manželských a rodinných vztahů. Povahu takového komplexního sociálního jevu, jakým je rodina, určují sociálně-ekonomické a historické faktory. Rodina je základem lidského života. Z obecného hlediska můžeme říci, že rodina je spojení nejbližších lidí, založené na manželství nebo příbuzenství. Tito lidé mají společný život, vzájemnou morální odpovědnost, citové vztahy a svazky a vzájemně si pomáhají. Rodina je zcela nezbytnou součástí sociální struktury každé společnosti, vykonává mnoho společenských funkcí, hraje významnou roli ve společenském vývoji. V rodině můžeme pozorovat proměnu generací, v ní se odehrává primární socializace člověka a výchova dětí až po jejich občanskou zralost. V rodině existují nejen manželské vztahy, ale také citové vztahy rodičů a dětí, vztahy mezi sourozenci, vztahy příbuzenské atd. Všichni členové rodiny mají povinnost vzájemně si pomáhat a podle svých schopností a možností zabezpečit co nejlepší a nejvyšší úroveň rodinného života.

Všichni víme, co se myslí slovy manželství a rodina, a přece si každý může tato slova spojovat s rozdílnými představami, pocity i se zcela odlišným hodnocením. (Plánava Ivo 1998)

Jak píše Matějček (1994) na otázku, co je to „rodina“, nám jinak odpoví právník, jinak sociolog, jinak demograf a tak podobně.

Rodina zatím stále byla chápána jako institucionální součást struktury společnosti. V právním řádu ovšem rodina jako taková není subjektem práv a povinností, na rozdíl od různých institucí veřejnoprávních či soukromoprávních, které se též zařazují do struktury společnosti. (Např. v občanské společnosti právnické osoby různého druhu a poslání mající právní formu právnických osob realizují mnohé potřeby občanů a stávají se institucemi nezbytnými.)

<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006030805>)

Velký sociologický slovník vymezuje rodinu jako "původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci" s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů. (Petrušek M. 1996) (http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina#Definice_rodiny)

Co se týče demografického porozumění pojmu rodina: ta je základní jednotkou, v níž se realizuje demografická reprodukce. Jde o relativně trvalé společenství jednoho nebo více mužů s jednou nebo více ženami a jejich dětmi, případně s dalšími příbuznými. Rozlišujeme rodiny polygamní (polyandrické – jedna žena, více mužů; polygynní – jeden muž, více žen) a monogamní. Evropská demografie se orientuje pouze na monogamní rodiny. (Databázové systémy GIS Otakar Čerba, Západočeská univerzita, Fakulta aplikovaných věd, Katedra matematiky prosinec 2003 - únor 2004)

(<http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch04s02.html>)

Rodina je jednou z prvních historických forem společenského života a společenských vztahů, definuje se jako základ společnosti. Složitost vědecké definice rodiny jako sociální formace spočívá v její po tisíciletí staré historii, v nedostatku vědeckého studia o lidské společnosti a etapach jejího vývoje v různých částech naší planety, a také v různorodém přístupu k jejímu studiu. Rodina jako nejstarší systém lidské společnosti má historicky definovanou, ale měnící se formu manželských vztahů i vztahů mezi rodiči a dětmi, mezi příbuznými. Obecná makroteorie rodiny v přísném slova smyslu neexistuje - právě díky mimořádné složitosti a rozmanitosti tohoto sociálního objektu. Existují různé oblasti studia rodiny, různé způsoby její analýzy jako sociálního institutu. Někteří dobře známí myslitelé a vědci definují rodinu z biologické pozice (Platón, Aristotelés, Kant, Fichte, a další), jiní z evolučních hledisek (J. Bachofen, G. McLennan, L. Morgan, Engels, M. Kowalewski, S. Shpilevsky, atd.). Mezi nejznámější přístupy ke studiu rodiny patří *kulturologický přístup* (K. Zimmerman, M. Mead), *strukturně-funkční přístup* (E. Durkheim, W. Ogborn, T. Parsons), *interakční přístup* (F. Le Cop, E. Burgess, Charles Cooley, F. Znanetsky, Piaget, Freud, George G. Meade, a další), *konfliktologický* (Marx, Engels, Hartmann a další), *institucionální a skupinový* (A. Kharchev, M. Matskovsky, N. Jurkiewicz, atd). Každý z přístupů má ovšem své nedostatky a omezení. Problém chápání rodiny jako komplexního jevu spočívá v přiměřenosti pojmů a v terminologii.

Původ slova rodina v indoevropských jazycích ukazuje na její ekonomický základ. Staří Řekové používali pro rodinu slovo Oikos (majetek nebo bydliště). Do moderních jazyků se z něho vyvinulo slovo ekonomie. Latina pak zavedla slovo Familia, které převzaly germánské a románské jazyky jako označení pro rodinu (něm. Die Familie, anglicky The Family, francouzsky L'famille...). Římané ovšem nepoužívali toto slovo pro označení pokrevních vztahů, nýbrž pro všechny majetek domácnosti – pole, dům, peníze i otroky. [Collins, 1985] (Možný Ivo 2008, s. 174)

Etymologie slova rodina: V praslovanštině slovo rod vyjadřovalo potomstvo jedné původní velkorodiny (zádruhy), kdežto rodina je asi „malorodina“ v našem smyslu. Praslovanské slovo rod je nejbližší řečtině. Ve staročeštině jsou slova rod a rád ve smyslu mít v oblibě příbuznými. (Machek Václav 1997)

Před nástupem 18. století ale například neměl žádný evropský jazyk výraz pro jednotku skládající se z rodičů a jejich potomků. Význam latinského familia původně označoval všechny lidi obývající dům, včetně sluhů a otroků [Ottenheimer 2006]. I když pochopitelně nebylo problémem rozeznávat rodiče a jejich děti, terminologicky odděleni byli členové domácnosti, ale ne rodina ve smyslu rodičů a dětí. (Skupnik Jaroslav Praha 2010, s. 319)

Velký naučný slovník Diderot (1999) pojímá rodinu jako původní a nejdůležitější sociální skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou. Je založena na manželství či pokrevním příbuzenství (rodičovství, sourozenectví apod.). V širším pojetí na dočasném nebo trvalém společenství jednoho či více mužů s jednou či více ženami (polygamie), v nejužším pojetí na trvalém spojení jednoho muže a jedné ženy (monogamie). Členové rodiny jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou morální odpovědností a vzájemnou pomocí.). (Veselá R, 2005, s. 12.)

Rodina v **užším**, tradičnějším pojetí, je skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). Podle Vágnerové jde o důležitou sociální skupinu, která poskytuje svým členům zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Mezi jednotlivými členy se vytvářejí rozmanité vztahy. (Vágnerová, 2004)

V **širším** pojetí, jež se začíná rozšiřovat v USA a v některých státech EU, se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti. V některé fázi svého vývoje obvykle rodina sdílí společnou domácnost. Nukleární rodina je dvougenerační rozšířená rodina a zasahuje více než dvě generace. Orientační rodina je rodina, do které se člověk narodí. Prokreační rodina je rodina, kterou člověk založí sňatkem nebo tím, že má děti. Rodina je konzervativní instituce (Matoušek Oldřich 2003, s. 187). Rodina je nejmenší jednotkou společenské organizace ve všech společnostech. (Matoušek Oldřich 1993, s. 14)

V **nejširším** vymezení může být rodina definována jako “institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti”, anebo, česky, „společností uznávaný způsob, jak mít a vychovávat děti“. (Možný Ivo, 2006, str. 114)

Rodina je systémem výměny peněz, systémem konzumace potravin, systémem předávání bakterií a virů. Rodina je prostředím, kde si lidé nutně k sobě musejí vytvářet vztahy a nutně musejí komunikovat. (Matoušek Oldřich 1993, s. 66)

Rodina je také základní jednotkou organizace života, kulturních a volnočasových aktivit lidí. Ve společnosti plní rodina řadu biologických, ekonomických, sociálních a psychologických funkcí. Uvnitř rodiny se rovněž vytvářejí osobní citové vazby; kvalita těchto vazeb a veškerých vztahů v rodině významně formují osobnost mladého člověka. Vzpomínky z dětství a na dětství, a to jak ty radostné, tak i ty traumatické, si s sebou neseme celý život.

Utvořit, udržovat i uhájít relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí – tak je možné obecně charakterizovat poslání a můžeme též říct základní funkce systému zvaného rodina. Zajisté je to poslání náročné, rozporné a leckdy nenaplánované. (Ivo Pláňava 1998, s. 16)

Rodina je obvykle základem domácnosti. Podle Květy Kalibové a Zdeňka Pavlíka se domácnosti dělí na:

1. rodinné domácnosti

- úplně- jsou-li přítomni oba manželé, třeba i bez dětí,

- neúplné neboli kusé – je-li přítomen pouze jeden manžel alespoň s jedním dítětem (bez ohledu na jeho věk),

2. ostatní domácnosti

- vícečlenné nerodinné domácnosti – dvě nebo více osob, příbuzných nebo ne, které hospodaří dohromady, ale netvoří rodinnou domácnost,

- domácnosti jednotlivců – jedna osoba, která žije sama ve vlastním bytě nebo v podnájmu.

(Zdeněk Pavlík, 1992, str. 149)

V současné době můžeme říci, že rodina tedy vzniká nejen na základě manželství, ale může vzniknout rovněž v situaci, kdy si pár žijící v nesezdaném soužití pořídí dítě. Například ve Španělsku nebo v Nizozemí právní řády umožňují již také to, aby rodinu utvořily osoby stejného pohlaví, které vstoupily do legálního svazku, a to tím, že společně adoptují dítě, případně i v situaci, kdy si jeden z partnerů přivede do tohoto svazku dítě z předchozího heterosexuálního soužití nebo umělého oplodnění. Příkladem může být také rodina amerického transsexuála Thomasa Beatie, který se proslavil jako první muž, který porodil dítě.

(<http://zpravy.idnes.cz/americky-transsexual-je-podruhe-tehotny>)

Anebo rodina Američana Scotta Mooreho a jeho manžela Thomase, kteří mají dvě děti z prvního manželství a teď čekají na další. Thomas a Scott se každý narodil jako žena a podstoupili změnu pohlaví. Scott Moore (30) je druhý těhotný muž na světě.

(http://www.nydailynews.com/news/world/2010/01/26/2010-01-26_meet_the_worlds_second_pregnant_man_scott_moore_expecting_baby_miles_in_february.html)

Poslední dobou v literatuře za rodinu také považují v neposlední řadě i soužití jen jednoho rodiče s dítětem (tzv. neúplná rodina), typicky půjde o matky samoživitelky. Dnes už je poměrně běžným jevem rodina, v níž dítě vychovává jen jeden z rodičů. Proto psychologové a sociologové se již snaží vyhnout termínu "neúplná" a nahradit ho korektnějším a více neutrálním termínem "alternativní" nebo "nestandardní" rodina.

Neúplné rodinné domácnosti tvořily i v minulosti významný podíl v rámci rodinných domácností, avšak důvody jejich vzniku byly výrazně odlišné. Dříve byly především důsledkem vysoké intenzity úmrtnosti, která postihla jednoho z rodičů, a menší pravděpodobnosti druhých a dalších sňatků ovdovělých lidí. Značnou část neúplných rodinných domácností tvořily také domácnosti svobodných matek; děti jim narozené byly obvykle děti nechtěné, které se narodily v důsledku nedokonalé antikoncepce a nezkušenosti.

Mezi neúplnými domácnostmi v současné době převažují domácnosti rozvedených lidí, odděleně žijících manželských párů ve vztahové krizi a svobodných matek, které si své mateřství uvědoměle plánovaly. (Zdeněk Pavlík,1992, s. 148)

Dnes žena nepotřebuje podporu svého manžela v jakémkoli sociálním či ekonomickém hledisku. Společnost už dávno neodsuzuje svobodné matky, na rozdíl od doby jen o pár desítek let dříve, kdy ženu, která porodila nemanželské dítě, většinová společnost nepřijímala.

Většina žen z neúplných rodin nemá problémy s vedením domácnosti a v 54% dokonce udávají, že chod domácnosti je zajištěn lépe než v době trvání jejich manželství. Problémy mají pouze s drobnými opravami a údržbami v bytě, které obvykle dělají muži. Ekonomická situace žen z neúplných rodin je prakticky na stejné úrovni jako u vdaných žen a problémy spojené s jejich ekonomickou aktivitou nejsou u vdané a rozvedené ženy zásadně rozdílné. (Zdeněk Pavlík ,1992, s. 161)

Dnešní mladá moderní žena, zejména vzdělaná, uvažuje často jinak než její vrstevnice ještě před několika málo lety. Projevuje se to větší náročností k sobě samé i k partnerovi, nastupuje touha po soběstačnosti a nezávislosti. Mnoho žen na přelomu století má úplně odlišný přístup k životu a ke své vlastní identitě. V posledních pěti letech razantně nastupuje generace, která už necítí povinnost legitimního svazku. Mladé dívky začínají chápat, že jsou za svůj život zodpovědné, že si ho samy mohou ovlivnit, nechtějí někdy ustupovat ze svých ambicí kvůli rodině, a nejde jen o výběr školy nebo zaměstnání.

Ale na druhou stranu jak píše O. Matoušek, děti svobodných matek jsou častěji nemocné a častěji hospitalizovány než děti žijící v kompletních rodinách. Děti svobodných matek mají horší školní prospěch, i když se inteligencí neliší od dětí z úplných rodin. (Všechny tyto údaje jsou z výzkumů uskutečněných v brněnské manželské poradně E.Gbelcovou a T.Novákem i knihy O. Matouška Rodina jako instituce a vztahová síť, s.103)

Stále ovšem nejvíce zastoupenou a zároveň nejpozitivněji subjektivně hodnocenou formou organizace soukromého života je klasický model úplné (dvourodičovské) heterosexuální manželské rodiny, v ideálním případě nukleární se dvěma dětmi, ve které je muž hlavním živitelem a žena pečovatelkou a spoluživitelkou. (Dudová Radka 2007, s. 51)

V každé společenské formaci hraje manželství základní roli. Právě instituce manželství, pravidla, podle nichž se svazky navazují, způsob, jakým se tato pravidla aplikují, umožňují lidským společnostem – dokonce i těm, které chtějí být co nejsvobodnější a za takové se i považují – ovládat vlastní budoucnost a právě skrze ně, na základě určitého symbolického systému a určitého ideálu své vlastní dokonalosti, se lidské společnosti snaží uchovávat své vlastní struktury. (Georges Duby, 2003 z knihy Možný Ivo 2006, s.144)

Manželství a rodina jsou v pokládány za instituce, jejichž cílem je harmonizace vztahů mezi lidmi, mezi jedincem a společností. „Manželství se uzavírá na základě dobrovolného rozhodnutí muže a ženy vytvořit harmonické, pevné a trvalé životní společenství,“ takto je formulována právní norma (zákon o rodině, §1). (<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/>)

Ale musíme upozornit, že český právní řád obecnou legální definici pojmu rodina nezná.¹ Z § 2 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (ZOR), však můžeme dovodit, že za rodinu pokládá především rodinu založenou manželstvím. Nejedná se o nic neobvyklého, neboť ani v právních normách jiných států se s definicí tohoto pojmu příliš nesečkáme. Za členy rodiny jsou z právního hlediska považovány osoby, které spolu žijí ve společné domácnosti a jsou tzv. osobami blízkými. Pojem osoby blízké vymezuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (OZ) v § 116 tak, že se jimi rozumí příbuzní v řadě přímé, sourozenec, manžel a partner. Rodina je tedy základní a nejvýznamnější společenskou jednotkou a jako taková je hodna ochrany ze strany státu.

Ochrana rodiny a rodičovství je zakotvena v Listině základních práv a svobod, a to v článku 32 jako součást hospodářských, sociálních a kulturních práv. Ve smyslu tohoto ustanovení je rodičovství a rodina pod ochranou zákonů. Stejně jako celospolečenské události ovlivňují rodinu jako takovou, tak také ona sama a její problémy zpětně působí na společnost. Proto je současná podoba rodiny výsledkem dlouhodobého vývoje.

---

¹ Rodinu vymezuje pouze zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o však o definici, která je použitelná jen pro tento konkrétní zákon.

1.1.2 Historický vývoj rodiny

Podívejme se na historický vývoj rodiny. Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla v pradávných dobách, kdy ...člověk byl mezi velkými živočichy velmi nedokonalým tvorem a jeho mládě přicházelo na svět tak málo připravené, že pečovat o ně a chránit je v úzkém, intimním společenství ženy a muže a případně dalších blízkých lidí byla prostě životní nutnost, základní podmínka pro jeho přežití. (Matějček Zdeněk, 1994)

Rodina prošla mnoha změnami. Z původního skupinového soužití se vyvinul matriarchát a postupem času, vydělováním jednotlivých dvojic, dochází k párovému soužití. S rozvojem soukromého vlastnictví se upevňuje monogamie a přechod na patriarchát.

Závažnější vědecké studium forem rodinného života začalo až v 19. století a je spojené s prací J. Bachofena, L., Morganá, M. Kovalevský. Morgan jako jeden z prvních upozornil na to, že rodina je historický jev, který se mění spolu s vývojem společnosti. V jeho knize „Starověká společnost“ (1877) jím byly určeny tyto historické etapy vývoje manželství a rodiny:

- * Promiskuita - primitivní souložení (promiskuity) mužů a žen (40-50 tisíc let před n.l.). V sexuální vztahy mohly vstupovat všichni se všemi příbuznými.

- * Pokrevné rodiny - počáteční fáze rodiny, která byla založená na manželství mezi skupinou bratrů a sester ze dvou rodů. Sňatkové skupiny byly rozděleny podle generací: všichni dědové a babičky v rámci rodiny jsou navzájem manželé a manželky, stejně jako jejich děti a vnuci. Typ takové rodiny úplně zanikl.

- * Rodina - punalua - skupina založená na manželství několika sester, příbuzných (bratraci a sestřenice), s manžely každé z nich; nebo hromadné (skupinové) manželství několika bratrů a jejich manželek. Přičemž jejich společní manželé nebo manželky nemusejí být příbuznými ve vztahu k sobě navzájem. V této fázi dochází k vyloučení sexuálních vztahů mezi bratry a sestrami.

- * Rodina skládající se z několika párů - vytvoření trvalých párů na více či méně delší dobu, ale bez výjimky soužití. Žena a muž mohou mít několik manželů a manželek. V této fázi je zákaz sexuálních vztahů mezi všemi příbuznými.

- * Monogamní rodina - celoživotní monogamie jednotlivých párů s výjimkou soužití. Rod a nástupnictví zjišťuje se podle otcovské linie. Monogamie je založená na nadřazenosti muže s jasně stanoveným cílem narození dětí. Monogamie je stálejší manželství než rodina se skládající

z několika párů. Pouze manžel se mohl rozvést, zřící se manželství, a právo na cizoložství platilo jen pro něj.

J. Bachofen ve svém díle *Mateřské právo* (Das Mutterrecht) z roku 1861 vyslovil hypotézu o prvotnosti matriarchátu před patriarchátem. Podle jeho názoru bylo na začátku lidských dějin rodičovství zajištěno pouze matkou, protože v této společnosti byly sexuální vztahy strukturovány promiskuitně (hetérismus). Pokrevní příbuznost se tak dala odvodit pouze od matky. Ženy se tak staly autoritou, která vedla k matriarchátu. Podle něj se vytvářelo i náboženství, reprezentované bohyní mateřské postavy (Věstonická venuše. Věstonická venuše je keramická soška nahé ženy vyrobená z pálené hlíny pocházející z mladého paleolitu a datovaná do období 29 000 – 25 000 př. n. l.).

Stav prvotní promiskuity (hetérismus) Bachofen vydedukoval z chrámové prostituce (byla to starověká forma kultovního pohlavního styku chrámových služebnic, rozšířená především v Indii, Egyptě, Babylonu, Lýdii, Numídii, Arménii a na Kypru.), o níž byl přesvědčen, že představuje přežitek, dokumentující promiskuitní podmínky v raném období vývoje lidské společnosti. Moc v této době údajně měli v rukou muži, kterým daný stav vyhovoval, a proto jej neměli v úmyslu měnit. Díky vývoji náboženství, jež Bachofen považoval za hybnou sílu dějin, se však ženy postupně vymanily z nadvlády mužů a nastolily společenské uspořádání založené na matriarchátu, ve kterém se jméno a původ potomků odvozoval z ženské linie, matrilinearity (to je takové uspořádání tradiční společnosti, kde se osobní atributy, privilegia a majetek dědí v mateřské linii. Vyskytuje se v zemědělských společnostech, zejména Severní Ameriky, například u indiánů Hopi a u Irokézů). Ženy se tam zmocnily vlády nejdříve v rodině a později i ve společenské hierarchii. Lidská společnost tak vstoupila do období nadvlády žen, ve které převládala práva matky a hodnoty mateřské lásky.

Teprve mnohem později muži znovu získali dominující postavení a zahájili tak období rodového zřízení založené na patrilinearitě (to je takové uspořádání společnosti, kde se osobní atributy, privilegia a majetek dědí v otcovské linii)- patriarchát. Na počátku tohoto historického období byla promiskuita nahrazena monogamií (alespoň co se týče žen). Toto vývojové schéma Bachofen spekulativně ilustroval materiálem získaným ze studia primitivních společností, antické, egyptské, římské, řecké kultury a výkladem jejich mýtů. (čerpáno z http://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Jakob_Bachofen#D.C3.ADlo)

Vedle výše popsaných charakteristických rysů byl obraz tradiční rodiny dlouhou dobu doprovázen i názorem, že rodina společnosti 16. – 18. století byla rozvětvená a vícegenerační (Možný, 1990). Tuto představu, jak dále upřesňuje Možný, podporoval i Le Playův koncept velké tradiční rodiny a jejího rozpadu v souvislosti s průmyslovou revolucí. Le Play se domnívá, že následkem individualismu a industrializace je „rozvětvená rodina“ (famille souche) nahrazována „rodinou nestabilní“ (famille instable). Tato rodina je tvořena jen manželským párem a dětmi, které se postupně provdávají, opouštějí rodinu a zakládají si vlastní domácnosti. Rodiče nakonec umírají v osamění a z původní rodiny tak nezůstává nic. (Možný, 1990)

1.1.3 Životní cyklus rodiny

Během svého trvání každá rodina prochází určitými stadii, jimž se dohromady říká životní cyklus rodiny. V případě, že přechod mezi těmito stadii je nějakým způsobem narušen, vznikají určité problémové symptomy a rodina se dostává do centra pozornosti různých pomáhajících profesí. Pro vznik rodinného systému je nutné, aby se mladý dospělý člověk dokázal odpoutat od původní rodiny. Nejprve jde o emocionální odpoutání a ještě nikoli faktické. Každá kultura má odlišný vlastní pohled na rozmezí příhodného věku pro oddělení od původního rodinného systému, nicméně tento proces probíhá všude.

Po emocionálním odpoutání přichází období raného manželství. To je období bezprostředně následující po založení manželství, kdy mladý pár opouští své rodiče i fyzicky a začíná žít ve společné domácnosti. Hlavním úkolem tohoto stadia je zejména ustanovení takových pravidel vzájemné komunikace, která umožní mladé dvojici překlenout a řešit vzájemné rozpory, kterým se prostě a jednoduše nelze v žádném normálním intimním partnerském vztahu vyhnout.

Narozením dítěte přechází nově vzniklá rodina do svého dalšího důležitého stadia, stadia středního manželství. V tomto období se rodina může setkat s některou z potíží, jež mohou nastat. První z nich je nikoli neobvyklá situace, kdy žena – matka zjistí, že se dostává do určité sociální izolace. Zatímco manžel rozvíjí svoji profesionální kariéru a v souvislosti s ní žije bohatý společenský život, z partnerky se stává pouze „matka a žena v domácnosti“. Mnoho manželství se stává ohroženo tím, jakmile dojde na debaty o spravedlivém přerozdělení rolí v péči o dítě a

domácnost. Ještě problematičtější situací ovšem je postupné uzavírání určitých koalicí rodičů s dětmi, kdy jeden rodič se příliš upoutává na své dítě a svého partnera odstrkává stranou – od sebe i od dítěte.

Dalším stadiem je zralé manželství, které s sebou přináší opět nové problémy a nové úkoly. Děti odrůstají, manželské páry jsou konfrontovány s hrozbou radikálních změn v rodinném systému. Navíc se obvykle vyskytují další ohrožení, plynoucí z profesionálních kariér obou manželů, kdy obvykle jedna se dostává za vrchol, zatímco druhá se teprve začíná. Staré komunikační vzorce, které se s obtížemi ustavily ve fázi předcházející, opět nestačí. Pokud se je nedaří změnit, stává se rozchod velice pravděpodobným – a to nejen manželů, ale i dětí s rodiči. Tady je pro rodinu velice důležitou stabilita manželství a faktory ji ovlivňující.

Velmi problematickým předělem v životě rodinného systému může být odchod dětí z rodiny. Manželský pár se musí vyrovnat s faktickou nepřítomností svých dětí v domácnosti. Manželé jsou opět sami. Pokud jejich vztah byl udržován pouze „kvůli dětem“, těžko se hledá jiný důvod, proč zůstat spolu. Samozřejmě, smysl setrvání některých párů mohou poskytovat vnoučata, optimální ale samozřejmě je, když si rodiče vytvoří nový vztah jako pár na jiných základech (nových společných zájmech, splnění si společných životních snů apod.).

Poslední fází rodinného cyklu je odchod do důchodu a stáří. Manželé najednou spolu tráví 24 hodin denně, což pochopitelně ne vždy je jenom příjemné. K tomu všemu nejednoho člověka v tomto období přepadají pocity vlastní zbytečnosti, což opět není situace, která by zůstávala bez dopadu na širší rodinný systém. Tady je velice důležitá pomoc celé rodiny. Přitom je zde řešení, které se nabízí takřka samo – podílení se na výchově vnoučat (míněna je tím samozřejmě výchova nezáměrná, netrestající, spíše narativní). Bránit kontaktu prarodičů s vnoučaty znamená ochudit všechny zúčastněné strany rodinného systému.

E.K. Vasiljeva určila 5 fází vývojového „cyklu rodiny“

- 1 - vznik rodiny (z momentu uzavření manželství do narození prvního dítěte)
- 2 - narození a výchova dětí (tato etapa končí zahájením pracovní činností alespoň jednoho dítěte)
- 3 – děti žijí se svými rodiči a alespoň jeden z nich nemá svou vlastní rodinu
- 4 - ukončení splnění rodinně-vzdělávací funkce dětí (je to období od začátku zahájení pracovní činností prvního dítěte až do chvíle, kdy se na rodinné péče nezůstane ani jedno z dětí)
- 5 - pár žije sám nebo s dětmi, které mají vlastní rodiny.

(Schneider L., 2000, s. 144 – 178)

Virginia Satirová (1992) tvrdila, že rodinný život je nejsložitější činnost na světě a rodinné vztahy se podobají druhu organizování společných aktivit dvou podniků, které spojily své síly na výrobu jediného produktu. Podle ní jsou dva typy rodin: šťastné a nešťastné.

Příznaky nešťastné rodiny:	Příznaky šťastné rodiny::
- Nízké sebehodnocení rodinných příslušníků	- Vysoké sebehodnocení rodinných příslušníků
- Komunikace je zmatená, což překáží růstu osobnosti	- Upřímná, otevřená komunikace
- Používá se obviňující styl komunikace	- Vyrovnaný styl komunikace
- Tvrdá a nezměnná rodinná pravidla	-
- Lidé v těchto rodinách se obvykle bojí otevřeně diskutovat o svých pocitech, nebo obtížných situacích, protože tam je zákaz diskuse nebo strach z následků, nedůvěra.	- V těchto rodinách se otevřeně diskutuje o pravidlech a normách soužití, úplná svoboda všech diskusí, emocionální podpora navzájem.

Dobře fungující rodina je schopna v komunikačních výměnách vyvažovat nevýhody jednotlivých členů zvýšeným zájmem o jejich postoje, interpretováním zpráv vyjadřovaných mimoslovně prostředky, vcitujícím se ztotožněním. (Matoušek Oldřich 1993)

Podle R. Skynnera (Rodina a jak v ní zůstat naživu 2000, s. 41) nejšťastnější manželství je to, kdy „oba partneři jsou tolerantnější, jsou ochotni snášet dočasné nepříjemnosti,....jsou svobodnější, jejich život není tak omezený, užijí si více legrace...po lidské stránce víc rostou a vyvíjejí se.“ V nešťastných rodinách podle něj „...oba partneři absolutně odmítají připustit, že je u nich něco v nepořádku. Jsou velmi nedůtkliví na jakoukoli kritiku a na sebemenší zmínku o svých chybách...Hodně se hádají.“

Ale ani u šťastných manželství nelze předpokládat, že by celá proběhla bez jakékoliv krize; jen snad to, že se v nich krize nenechá přerůst, že nezničí vzájemnou lásku. Každá nová etapa životního cyklu rodiny hrozí vztahovou krizí.

Odborník na manželskou terapii Stanislav Kratochvíl (2009) spolu s dalšími psychology tvrdí, že první vztahová krize nastupuje obvykle po třech letech vztahu a trvá v příznivém případě

jeden rok. Tady totiž nastupuje tlak každodenních povinností a stereotypu, který nemusí partneři zvládat. Pozitivní působení hormonů už odeznělo a nyní jde ve vztahu o hledání rovnováhy, rozdělení povinností a práv; zkrátka o opětovné nastavení vztahových kritérií v nové rovině.

Druhá krize podle psychologů obvykle nastupuje kolem sedmého roku vztahu. V této fázi jsou už očekávání a pravidla hry sice nastavena, ale rozkladným způsobem začíná působit stereotyp. Pokud se v tomto období neposouvá vývoj vztahu kupředu, hrozí reálné nebezpečí jeho zániku. Tím také odborníci vysvětlují výzkumy dokázanou skutečnost, že nesezdané a bezdětné páry, které jsou stále ve stádiu nezávazného "chození" se po sedmi letech obvykle rozcházejí.

Stanislav Kratochvíl přitom upozorňuje, že krize se může objevit bez jakéhokoliv závažné vnější příčiny, za příznivých bytových i ekonomických podmínek dvojice, bez zasahování rodičů, bez nevěry některého z partnerů i bez anomálních rysů v povaze některého z nich. Přítomnost uvedených faktorů nástup krize ovšem zpravidla urychluje a její průběh zhoršuje.

Další výrazná vztahová krize, kterou procházejí téměř všechny páry, nastává až hluboko v manželství. Jde o krizi nastupující obvykle mezi sedmnáctým a pětadvacátým rokem manželství. Psychologové tvrdí, že je méně výrazná a ohrožující než dvě předcházející. Trvá obvykle také rok a na jejím vzniku se uplatňuje zvýšená citlivost, obavy a objevování různých tělesných obtíží spojených s narůstajícím věkem. Velký vliv zde hraje odchod dětí z domova a určitý pocit prázdnoty, který po nich zůstává.

Třetí vztahovou krizi přitom podle výzkumů prožívají hůře ženy, které stárnutí nesou obtížněji než muži. Mají pocit, že jsou na manželovi stále víc závislé, a víc se bojí toho, že si najde mladší partnerku. Zatímco ale v případě prvních dvou krizí odborníci doporučují, aby partneři omezili snahu všechno probrat a rozpitvat vzájemné city a soustředili se více na řešení praktických problémů, v případě třetí vztahové krize je naopak žádoucí příklon k sobě.

Miroslav Plzák například radí, aby se manželé programově odpoutali od starostí a našli nebo znovu objevili společné zábavy. Dojde-li v tomto období k nevěře jednoho z partnerů, doporučuje je příliš nedramatizovat a raději vyčkat. Psychologické studie totiž potvrzují, že mimomanželský vztah v tomto období je zpravidla velmi krátký a nevěrný partner/ka se záhy vrací zpátky do dlouhodobého vztahu. (<http://www.mujsud.cz/clanky/vztahy/faze-vztahu.html>)

Je třeba také ukázat příčiny krizí, které manželé nemohou zvládnout sami odstranit. Sem patří závislost na alkoholu, na drogách, poruchy duševní, případně sexuální (sexuální nesoulad) a dlouhodobá opakovaná nevěra, finanční potíže (dnešní sociálně ekonomická situace viz. kapitola **1.2.3 Současné manželství v období sociálně-ekonomické krize**, s. 40). Návštěva specialisty bývá někdy potřebná též k nacházení skrytých příčin.

Klíč k řešení manželských krizí je dobré znát předem. Získat ho znamená naučit se vcítit se do druhého, tedy empatii, vnímání jeho života tak, jak on jej prožívá, a k tomu mít opravdovou lásku s trochou moudrosti.

Problém rodiny a význam rodiny ve vývoji společnosti je pravděpodobně jedním z těch problémů, které se s vývojem společnosti neustále zvyrazňují. Zdroje rostoucí relevance problému rodiny jsou jak praktické, tak teoretické. Z praktického hlediska jde o to, že vývoj současné rodiny klade před všechny současné společnosti řadu nových, náročných a složitých úkolů (problémy stability rodiny, výchovy, reprodukce obyvatelstva, reprodukce či překonání sociálních distancí, sociální aktivity či pasivity, rodiny jako objektu sociální péče - nebo předmětu sociální práce - či rodiny jako instituce řešící otázky sociálního zabezpečení atd.). Z teoretického hlediska je rodina tou nejdůležitější sociální strukturací společnosti v dialektice individuální a skupinové existence. (Zdeněk Pavlík, 1992, s. 13)

Nyní přistoupíme k podrobnému přehledu současné rodiny a její funkci.

1.2 Současná rodina

1.2.1 Současná rodina a současné formy domácností

V posledních desetiletích se rodina dosti podstatně proměňuje ve všech rozvinutých zemích naší civilizace. V poslední třetině minulého století se v reprodukčním a rodinném chování vynořily některé nové trendy, které rodinu podstatně ovlivňují. Mění se základní souřadnice jejího postavení jako sociální instituce. (Možný Ivo 2006, s. 254)

Podíváme se na základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny (tab. č. 1).

Tab. č. 1 Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny.

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	Široká, vícegenerační	Nukleární, manželská	Variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	Ekonomický	Ekonomický, sociální, kulturní	Sociální, KULTURNÍ
Legitimizace	Sex, děti	Děti	NELEGITIMIZUJE
Role	Komplementární, hierarchizované	Segregované, komplementární	Individualizované
Funkce	Univerzální	Pečovatelské, statutotvorné, citové	CITOVÉ
Autorita	Otec	Otec-matka, funkčně Segregované	Individualizovaná, Slabá
Reprezentace diskursu	Náboženský, církvní	Občanský	Masmediální
Mezigenerační přenos	Patrilineární, autoritativní	Demokratický, smíšený	slabý

Jestliže *tradiční model* partnerského soužití předpokládá, že jeden z partnerů (zpravidla muž) podřizuje svůj život pracovnímu trhu a věnuje se budování kariéry a druhý z partnerů (zpravidla žena) věnuje svůj čas požadavkům rodiny a domácnosti, pak v současné době už usilují obě pohlaví stejnoměrně o uspokojivé uplatnění v zaměstnání. Od žen se ale částečně vyžaduje, aby svou profesní dráhu podřídily rodinným a partnerským zájmům. Pokud totiž oba partneři kladou své vlastní profesní zájmy na první místo, je partnerské soužití obtížné. (Dudová, 2003)

Popis tradiční rodiny podává například Možný (2006). Charakterizuje ji jako rodinu širokou a patrilineární. To znamená, že otec byl její hlavou a zároveň jedinou autoritou. V této linii byl prováděn i mezigenerační přenos, a to zejména ekonomického kapitálu, jenž byl v té době kapitálem nejdůležitějším.

Podíváme se do posledního sloupku tabulky č. 1. Pro definici pojmu „postmoderní“ můžeme říci, že to neznamená ani tak celou epochu jako spíše stav mysli nebo společnosti, ovzduší, v němž žijeme. Charakteristickým znakem postmoderny je radikální pluralismus,

pluralismus hodnot, pluralismus v politice, pluralismus náboženství. Takže postmoderní rodiny víc reagují na relativní zmenšení světa v důsledku rozvoje dopravy, komunikace a masmédií.

Současné formy domácnosti.

V době postmoderního pluralismu přibývá počet neúplných rodin v čele s matkou, ale i těch, kde žije s dětmi jen otec. Zvýší se zřejmě i podíl svobodných maminek, mezi nimi i těch, které si najdou partnera jen pro početí dítěte, a pak s ním ve vztahu nepokračují. Také stoupá společenská akceptovatelnost homosexuálních párů i jednotlivců, kteří dobrovolně volí osamělý život.

Současná rodina se v mnoha aspektech liší od rodiny z minulosti. Hodně se mluví o krizi v rodině a její zranitelné pozici, o stoupající rozvodovosti, domácím násilí, rozpadu tradičních rodinných hodnot, týrání žen, zneužívání a zanedbávání dětí.

Ale přitom rodina zůstává podle průzkumu agentury Median z roku 2007 na celém světě univerzální hodnotou. Trvalému vztahu dávají přednost dvě třetiny dospělých lidí, kteří žijí v manželském svazku nebo s partnerem. Vliv na to nemá ani rostoucí počet rozvodů a stoupající převaha rodin s jedním rodičem. Srovnání světových čísel umožnila Medianu spolupráce s TGI (The world's leading provider of marketing and media surveys), která má odpovědi od 700.000 lidí z šedesáti zemí světa. V tradiční rodině žije podle TGI až 80% lidí například v Británii či Brazílii.

Jako největší symbol úpadku tradiční rodiny se někdy uvádí vzestup jednočlenných domácností. Podle zjištění TGI to ale zdaleka není norma. V asijských zemích, jako jsou například Tchaj-wan, Hongkong či Indonésie, tvoří osaměle žijící lidé jen kolem pěti procent populace. Podobná situace je také v Latinské Americe.

Jednočlenné rodiny nejsou zcela obvyklé ani ve vyspělém západním světě. V Německu a ve Švédsku, kde je podíl osamělých obyvatel největší, se skládá z jedinéhoho člena 20% rodin, ale ve Španělsku jen osm a v USA 14 procent.

Rodiny napříč světem si podle průzkumu stále cení toho, že mohou trávit společně volný čas. Téměř 90 procent Francouzů a Američanů říká, že je těší trávit čas s rodinou; 84 procent

Indů také tvrdí, že je to jejich oblíbený způsob trávení času. Jen 16% Britů říká, že se málokdy sejde celá rodina doma na jídlo, podobně je to v celé západní Evropě. Na druhou stranu téměř 40% Rusů připouští, že to je případ právě jejich rodiny.

(<http://www.modernirodina.cz/median-rodina-zustava-univerzalni-hodnotou-na-celem-svete.html>).

SOUČASNÁ RODINA V ZÁPADNÍ SPOLEČNOSTI, PODLE A. GIDDENSE SHRUTÁ DO 4 BODŮ

1) Je monogamní, což je stanoveno zákonem. Vzhledem k vysoké rozvodovosti však lze současný západní model považovat spíše za sériovou monogamii: jedinec může za život vystřídat několik manželských partnerů, ale nesmí je mít současně.

2) Manželství vychází z představy romantické lásky; dominuje citový individualismus. Předpokládá se, že podmínkou sňatku je vzájemná osobní přitažlivost a kompatibilita obou partnerů, která vede ke vzniku oboustranného citu.

3) Rodina je obvykle patrilineární a neolokální. Patrilinearita spočívá v tom, že děti dostávají jméno po otci a také majetek se obvykle dědí v mužské linii. Podstatou neolokality je to, že se nově vzniklý manželský pár stěhuje na nové místo, do nové domácnosti.

4) Rodina má nukleární charakter; typickou domácnost tvoří rodiče a jejich děti. (Giddens, 2003, s. 160 a také nové vydání *Důsledky modernity* / Anthony Giddens ;[z anglického originál přeložil Karel Müller] Praha : SLON, 2010)

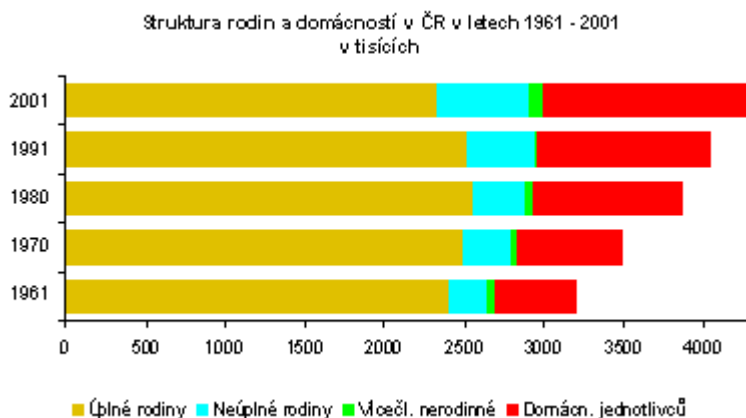
„Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Jejím základem ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.“- tak charakterizuje současnou rodinu Blahoslav Kraus. Pro něj rodina je systémový celek, který je schopný reprodukce svých základních podmínek. Definiuje rodinu jako dynamický systém, který reprodukuje svoje základní podmínky především a hlavně

tím, že původní předpoklad svého vzniku (narození dítěte) mění na svůj výsledek, který se stává potenciálním východiskem vzniku dalšího, nového systému – nové rodiny. (Kraus, Poláčková 2001, s. 78)

Ale tradiční kritéria přestávají platit. Především institucionální spojení zákonným manželským svazkem není nutnou podmínkou rodinného života. Výrazně přibývá soužití, kdy toto kritérium naplněno není. V důsledku toho přibývá dětí, které se rodí mimo legitimní manželství – v současné době je takových dětí přibližně třetina. I taková soužití mohou fungovat jako rodina a splňovat další znak rodiny – tedy že její členové bydlí pod jednou střechou a spolupracují mezi sebou v rámci společensky uznávané dělby práce. (Kraus 2008, s. 80)

Podle získaných dat ČSU na 2001 rok vývoj počtu rodin a domácností v České Republice vypadá následujícím způsobem (viz obrázek č.1):

Obrázek č. 1 *Vývoj počtu rodin a domácností v České republice*

Zveřejněno dne: 24.2.2003 (http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/41n2-02-ziskane_ze_sldb_2001-i_vyvoj_poctu_rodin_a_domacnosti_v_ceske_republice).

Teď se podíváme na prognózu počtu a složení cenзовých domácností na období do roku 2030, která byla vypracována Milanem Kučerou a Dagmar Bartoňovou v rámci analýzy: jaká bude struktura domácností v roce 2030?, vycházející z příspěvků uveřejněných ve Zpravodaji České demografické společnosti v roce 2004 (č. 32 a 34) je znázorněná v tabulce č. 2.

Prognóza byla vypočtena ve třech variantách: všechny počítají s úrovní úhrnné plodnosti pod hranicí prosté reprodukce, byť na diferencované výši, obdobně s rozdílnými tempy poklesu intenzity úmrtnosti a s výrazně lišícími se aktivními saldy migrace.

Tab. č. 2: Censové domácnosti podle výsledků sčítání 1980-2001 a prognóza do roku 2030 (základní varianta), v tisících.

Censové domácnosti ^{*)}	1980	1991	2001	2010	2020	2030
- úplné rodinné s dětmi	1 476	1 396	1 091	1 128	1 052	906
- úplné rodinné bez dětí	1 081	1 117	1 243	1 325	1 375	1 410
- neúplné rodinné s dětmi	204	254	343	365	353	316
- ostatní vícečlenné	176	195	318	338	367	392
- jednotlivců	939	1 090	1 276	1 414	1 527	1 640
Celkem	3 876	4 052	4 271	4 570	4 674	4 664
Uhrn obyvatelstva	10 292	10 302	10 230	10 305	10 404	10 376
z toho ve věku 75 +	463	530	570	702	889	1 304

*) se závislími dětmi, respektive bez závislých dětí

Výsledky prognózy je nutné přijímat především jako ukazatele vývojového trendu struktury domácností. V rámci přijatých předpokladů bude při stagnaci počtu obyvatel přibývat censových domácností zhruba do roku 2020 a poté dojde k mírnému poklesu. Bude to způsobeno hlavně dlouhodobým úbytkem počtu úplných rodinných domácností se závislími dětmi (malý vzestup do roku 2010 je opožděný projev reprodukční aktivity ročníků demografické vlny 70. let). Počet domácností jednotlivců by se měl podle výpočtů zvýšit během třiceti let téměř o 400 tisíc na více než 1,6 miliónu, a to hlavně vlivem rostoucích počtů osob ve vyšším věku, přes určitou už naznačenou redukci.

Teď se můžeme se podívat na desetileté rozdíly v počtech censových domácností, které jsou uvedené v tabulce č. 3.

Tab. č. 3: Desetileté rozdíly v počtech censových domácností

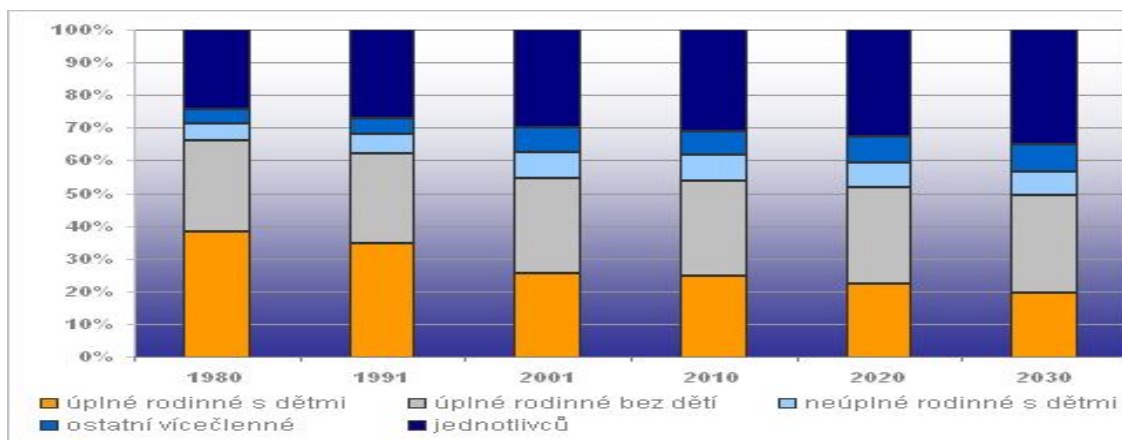
Censově domácnosti ^{*)}	1980-1991		1991-2001		2001-2010		2010-2020		2020-2030	
	tis.	%	tis.	%	tis.	%	tis.	%	tis.	%
- úplné rodinné s dětmi	-80	-5,4	-305	-21,9	37	3,4	-76	-6,7	-146	-13,9
- úplné rodinné bez dětí	36	3,3	126	11,3	82	6,6	50	3,8	35	2,5
- neúplné rodinné s dětmi	50	24,6	89	35,2	22	6,4	-12	-3,2	-37	-10,5
- ostatní vícečlenné	19	10,6	123	62,9	20	6,4	29	8,5	25	6,7
- jednotlivců	151	16,1	186	17,1	138	10,8	113	8,0	113	7,4
Celkem	176	4,5	219	5,4	299	7,0	104	2,3	-10	-0,2

*) se závisými dětmi respektive bez závislých dětí

Výsledky sčítání 2001 o domácnostech a s některými metodickými změnami "naznačily" dlouhodobé následky změn demografického chování již v období před jeho stabilizací. Také proto jsou očekávané změny počtů jednotlivých typů domácností v období 2001-2010 menší. V dalších dvou desetiletích se projeví zvláště důsledek situace, že podstatně nižší počty potenciálních rodičů (ročníky 1996 a další) budou mít již ve druhé generaci nižší počty dětí. Sekundárně se budou snižovat také počty neúplných rodinných domácností se závisými dětmi. Dále porostou počty ostatních vícečlenných censových domácností. Udrží se však i při uvažované "sociální" redukci vysoké přírůstky domácností jednotlivců.

Obrázek s grafem č.2 ukazuje na složení censových domácností.

Obrázek č. 2: Složení censových domácností

*) se závisými dětmi, respektive bez závislých dětí

Předpokládaný vývoj počtu a složení censových domácností bude mít závažné společenské důsledky. Vzhledem k tomu, že v době sčítání 2001 podle deklarace sčítaných osob připadalo na sto hospodařících domácností jen 101,3 censových (jinak řečeno, pouze necelých 55 tisíc censových domácností nehospondařilo samostatně), lze přijímat následující závěry pro domácnosti obecně. Milan Kučera, Dagmar Bartoňová Česká demografická společnost. (<http://www.tydenmanzelstvi.cz/data/files/000001.pdf>)

Jak ukazuje Anna Šťastná v svém článku „ANALÝZA: Neúplné rodiny a rozvody manželství s dětmi“ (<http://www.tydenmanzelstvi.cz/data/files/000004.pdf>), v posledních desetiletích se v Evropě setkáváme s dramatickými změnami struktury rodiny a samotné rodičovství nabývá v rámci domácností různých forem. V celosvětovém měřítku můžeme hovořit o rostoucím počtu neúplných rodin, přičemž v dnešní době tvoří asi 25 % všech domácností. Tento podíl se samozřejmě v jednotlivých zemích liší, v některých rozvojových zemích se pohybuje nad uvedenou průměrnou hodnotou, naopak v některých rozvinutých zemích nepřesahují neúplné rodiny 10 % ze všech domácností. Ve všech zemích bez rozdílu je však 90 % všech neúplných rodin tvořeno ženou žijící společně s dětmi. Takové domácnosti, v jejichž čele stojí žena, je způsoben na jedné straně rozhodnutím být svobodnou matkou bez stálého partnera, rozvodem nebo ovdověním. Na druhé straně k tomu vedou ekonomické krize, dlouhodobá migrace, vlny uprchlictví a v neposlední řadě opuštění rodiny ze strany muže (van der Avort a kol., 1995, s. 24).

Co se týče neúplných rodin, jak v minulosti, tak i v současné době jsou takové rodiny často vystaveny sociálním a kulturním tlakům. Přijetí těchto rodin společností se liší v závislosti na důvodech jejich vzniku. Ale dnes se můžeme setkat s různorodým postojem k typům neúplných rodin. Ještě v nedávné historii bylo mateřství svobodných žen spojováno v mnoha kulturách s pocitem hanby a opovržení a tyto ženy spolu se svými dětmi byly často stigmatizovány a vyloučeny ze společnosti. Oproti minulosti tedy došlo ke strukturálním změnám - dnes v rámci neúplných rodin převažují domácnosti rozvedených, odděleně žijících vdaných a ženatých a také domácnosti svobodných matek, které však své mateřství vědomě plánovaly. Postoj společnosti se přinejmenším v rozvinutých státech již podstatně změnil a v mnoha ohledech i zlepšil.

V moderním světě se role rodiny uvolňuje právě v souvislosti s majetkoprávními vztahy. Nyní vyrůstá třetí generace, která se hůře orientuje v takzvaných tradičních hodnotách, ale možná právě proto je vědomě hledá.

Možný k rodině dneška dodává: Zdá se, že vznikají dvě subkultury: singl-subkultura a rodinná subkultura. Je otázka, jak tu spolu budou žít. Singles mají volné ruce. Mají přirozeně tendenci lobbovat pro to, aby společnost vyhovovala jim. Aby se stavěly dálnice a garáže, nikoli školy a dětská hřiště.

Kdo jsou singles?

- Lidé úspěšní v práci, mívají vlastní bydlení a dbají na svůj zevnějšek.
- Svůj život zasvěcují především práci a kariéru považují za svou hlavní hodnotu.
- Mají spoustu kamarádů a známých.
- Bývají dlouhou dobu fixovaní na původní rodinu, která jim částečně nahrazuje partnera.
- Někdy se uvádí, že lidé žijící singles mají sklony k alkoholismu nebo k poruchám příjmu potravy.

Singles muži bývají z rodin, kde měli nebo mají velmi úzký vztah s matkou. K tomu tíhnou spíše jedináčkové nebo prvorození synové z rodiny, kde otec nezastával svou roli dobře nebo chyběl úplně. A tak se vlastně stali pomyslnými náhradníky partnera. Na rozdíl od toho ženy singles bývají spíše kariéristky, které se bojí přiznat samy sobě, že touží po něčem jiném, než je nevázaný způsob života. Odsouvají rodinu do pozadí a nepřijímají klasický model ženy v domácnosti vychovávající děti. (<http://www.prozeny.cz/magazin/sex-a-vztahy/laska-a-vztahy/7999-fenomen-singles-mame-se-ho-bat>)

Marcel Tomášek uvádí charakteristiky spojované s manželstvím a životním stylem singles
Tabulka č.4 (Mareš Petr, Potočný Tomáš,2003, s. 230).

Tab. č. 4: Charakteristiky spojované s manželstvím a životním stylem singles.

Výhody manželství	Výhody stylu singles
Společnost druhého (vyhnutí se samotě)	Soukromí, žádná omezení, nezávislost
Věrný sexuální partner	Různé sexuální zkušenosti
Láska, emocionální spřízněnost, až závislost	Možnost změny, otevřenost změnám v životním stylu
Sdílení společných zájmů a koníčků	Setkávání se s novými přáteli s různorodými zájmy
Sdílení výdajů	Finanční a ekonomická autonomie
Souhlas s usazením se a dětmi	Osvobození se od starostí starat se o partnera nebo děti
Stát se součástí něčeho většího, než jsi sám/sama	Základní potřeba nezávislosti

Pramen: adaptováno z Benokraitisové (2002:195)

Skupinu singles je téměř nemožné statisticky evidovat a je velmi obtížné ji sociologicky jednoznačně vymezit. Nesezdané soužití mají ještě větší pravděpodobnost rozpadu než manželství, a těch se rozvádí více než třetina. (Možný Ivo 2006 s. 199)

Na druhé straně rodičovství ohromně motivuje. Výzkumy ukazují, že bezdětní dělají vesměs menší kariéru než lidé s rodinami. Platí to i pro ženy, i když jim kariéru přerušilo mateřství a k vrcholům začaly stoupat až po čtyřicítce. (http://www.tyden.cz/rozhovory/zmeny-k-lepsimu-vedou-i-pres-mrtvoly-v-orliku_1061.html)

Ted prozatím opustíme téma singles a podíváme se na následující příklad, který uvádí Jaroslav Skupnik ve své knize „Antropologie příbuzenství“: „Řekněme, že naše hypotetická studentka v USA získá prestižní zaměstnání, vdá se, založí rodinu, a následně se její manžel a otec dětí přesune za svým prestižním zamestnáním do evropského Bruselu, spolu se starším synem, zatímco ona zůstane s mladšími dětmi v původním místě. Všichni zúčastnění při tom zůstávají v čilých každodenních interakcích (internet, skype, telefon) a pravidelně se navštěvují. Rodina? Zda se, že stále ano - a dokonce i kdyby rodiče nebyli formálně sezdaní.“ Autor píše, že to není navíc případ jen hypotetický, tento životní styl v současné době je běžný a známý pod označením **LAT**: *living apart together*, tj. společné (prostorově) oddělené soužití. Takový druh soužití odkazuje obvykle k nárokům západního ekonomického systému na mobilitu při hledání

pracovních míst a budování kariéry na jedné straně a individualizaci života (umožňujícímu partnerství i samostatnost) na druhé straně. (Skupnik Jaroslav 2010 s. 323)

Podle francouzského sociologa rodiny Francoise de Singlyho [2003] současná společnost je sice společnost individualizovaná, ale zároveň je to společnost vztahová. Lidé stále žijí a existují v rámci vzájemných vazeb a vztahů, a i když tyto vztahy mohou být mělčí než před sto lety, jsou početnější a hlavně svobodnější. (Dudová a kol. 2007)

Jak ukazuje I. Možný, životní styl svobodných západních společností přispívá do skupiny celoživotně bezdětných dvěma faktory i nepřímo. Především ve všech západních společnostech „přibýlo homosexuálů“: zatímco tradiční represe zatlačovala do této subkultury jen její „tvrdé jádro“, dnes naopak liberální zákony a postoje, medializace homosexuality a zejména „plastický sex“- tedy možnost vnímat vlastní sexualitu jako otevřenou volbě, jako něco, co si tvaruji podle zájmu a zvědavosti - přejí experimentování s homosexuálním životním stylem i u těch, kterým k tomu příroda sotva pootevřela dveře.

V mnoha vyspělých státech k uzákonění partnerských vztahů gayů a lesbiček, v některých zemích pak rovněž k právnímu zakotvení institutu nesezdaného soužití, došlo na konci dvacátého a začátku jednadvacátého století. Pokud srovnáme jednotlivé zahraniční úpravy, můžeme vysledovat při jistém stupni zobecnění několik základních modelů právní úpravy alternativních forem soužití.²

Například nizozemský model manželství je nejradikálnější přístup k homosexuálním vztahům v pozitivním slova smyslu. V lednu roku 2003 se stala Belgie druhou zemí světa (po Nizozemí), která přijala zákon umožňující homosexuálně orientovaným osobám uzavřít manželství. Podmínkou vstupu do manželství je státní občanství Belgie nebo jiného státu, který rovněž povoluje homosexuální manželství. Pro manželství osob stejného pohlaví se v létě 2004 vyslovilo podle Střediska sociologických průzkumů CIS 62% Španělů. Ve Velké Británii od prosince 2005 mohou gayové a lesbičky uzavřít registrované partnerství (tzv. občanský svazek).

Zákon o registrovaném partnerství v ČR ze dne 26. ledna 2006 o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů byl vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 38 pod číslem 115/2006 Sb. dne 3. dubna 2006. Účinnosti nabývá od 1. července 2006. (1) Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem

---

² Některé země uplatňují modelů hned několik.

stanoveným tímto zákonem (dále jen "partnerství"). (2) Partnerem se v tomto zákoně rozumí osoba, která uzavřela partnerství (ČÁST PRVNÍ REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ Hlava I Obecné ustanovení § 1). (<http://www.gl.cz/rp-zakon-2006/zakon-115-2006.phtml>)

Co se týká Střední Asie, tam je úplně jiný pohled na tyto věci. Například v trestním zákonu Republiky Uzbekistán je napsáno, že „Besakalbazlyk“, tj. uspokojování sexuálních potřeb mužů s muži bez násilí se trestá odnětím svobody až na tři roky.(Hlava IV „Zločiny proti sexuální svobodě“, č. 120). (http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug)

Manželství je méně atraktivní v případech, kdy je chápáno jako možné uzavření se do předem určených rolí soužití, v nesezdaném svazku je naopak oceňováno, protože je chápáno jako méně rigidní forma soužití, lépe vyhovující individuálním požadavkům. Křehkost svazků je tak důsledkem přednostního zaměření lidí na vztahy a na afektivní potřeby. (Francois de Singly 1999, s. 88-89)

Ale co se týče manželství, je populace ČR stále mírně konzervativnější než západní země - v tom smyslu, že téměř 80% všech dětí se rodí v manželství a nesezdané soužití je spíše než celoživotní formou pouze jakýmsi „předmanželským testem partnerského soužití“. Ale zároveň také roste i podíl žen (většinou vysoce kvalifikovaných), které odmítají mateřství (podle [Čermákové et al. 2000: 85] se tento podíl pohybuje kolem 20% bezdětných žen mezi 20-40 lety). K tomu existuje i poměrně vysoké procento žen, které plánují zůstat celoživotně bezdětné. (Dudová a kol. 2007, s. 30)

Třetina párů v České republice žije v nesezdaných vztazích a podle psychologa Petra Šmolky jim chybí rozvodová bariéra. Rozvod totiž brání vztahům před příliš rychlým rozpadem, řekl novinářům Šmolka u příležitosti zahájení druhého ročníku Národního týdne manželství. (<http://www.modernirodina.cz/psycholog-nesezdanym-parum-chybi-rozvodova-bariera.html>).

Občas ve vědecké literatuře můžeme se setkat s pojmem „kohabítace“, který charakterizuje typ párového soužití, kdy partneři nejsou sezdáni, ale sdílí společnou domácnost. Ale ten pojem není v obecné češtině obvyklý. Častěji se setkáváme s charakteristikou nesezdaného soužití pomocí označení: žijí spolu na hromádce nebo manželství na zkoušku a podobně.

Tabulka č. 5 dává informace o proměně počtu nesezdaných soužití od roku 1970 do roku 2001 . (<http://www.tydenmanzelstvi.cz/data/files/000003.pdf>)

Tab. č. 5: Rozložení kohabitace podle věku a pohlaví; v %; obyvatelstvo starší 15 let; ČR

Věková skupina	Muži				Ženy			
	1970	1980	1991	2001	1970	1980	1991	2001
15-19	1,0	0,4	0,6	0,3	3,4	1,5	2,3	1,3
20-24	6,2	3,7	4,8	7,9	8,3	6,6	7,7	14,0
25-34	17,5	22,1	19,5	27,0	16,6	23,1	20,8	27,0
35-44	21,1	20,9	31,2	21,0	20,0	20,0	29,1	18,8
45-54	17,8	19,8	19,8	23,5	18,9	19,0	18,2	20,9
55+	36,4	32,8	24,2	20,2	32,6	29,7	21,8	17,9
Nezjištěno	0,1	0,3	0,0	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0
Cellm	100	100	100	100	100	100	100	100

Prameny: Sčítání lidu 1970, 1980, 1991 a 2001; vlastní výpočty

Pozn.: Tato tabulka si klade za cíl přiblížit rozložení souboru osob žijících v nesezdaném soužití, nikoli samotnou analýzu.

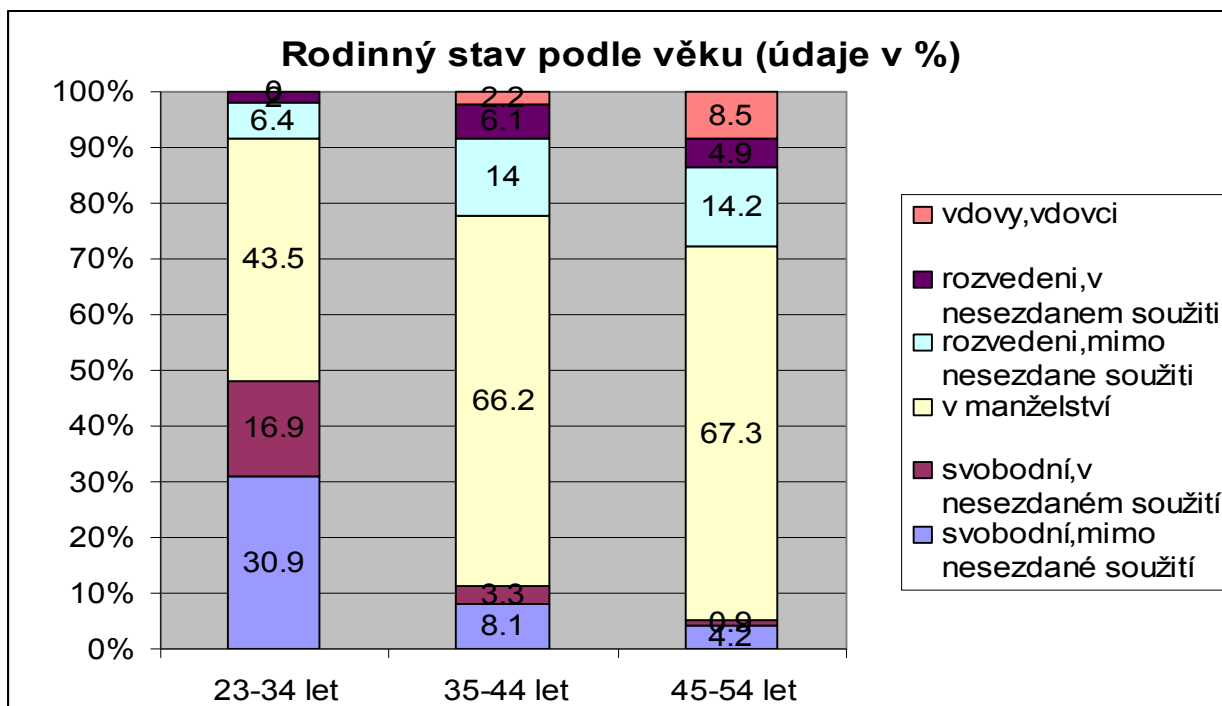
Z údajů je vidět, že vývoj podílu nesezdaných soužití podle věku se výrazněji projevuje u žen než u mužů. V roce 1970 a 1980 nabývá uvedený podíl kohabitací svého maxima u mužů starších pětatřiceti let a dále se stabilizuje. Nejvíce mužů po 35. roce věku (konkrétně ve věkové skupině 40-44 let) žilo v nesezdaném soužití také v roce 1991, ale v dalších věkových kategoriích se podíl kohabitací snižuje (což může být způsobeno vzniklým nedopočtem nesezdaných soužití). Rok 2001 se od ostatních výrazně odlišuje; ve věku od 20 do 54 let žil v nesezdaném soužití největší podíl osob ze všech sledovaných let. Dále, jak již bylo naznačeno, v roce 2001 žilo v nesezdaném soužití procentuálně nejvíce lidí v mladší věkové skupině (konkr. 25 - 29 let u obou pohlaví).

Jedním z faktorů (nepřímým) orientace na nerodinný život a zvýšení podílu celoživotně bezdětných, jak ukazuje I. Možný, je zvýšení podílu fyziologicky neplodných mužů i žen v populaci: vzestup neplodnosti může být považován za civilizační chorobu. (Možný Ivo 2006, s. 197)

Zatímco v cizině v posledních letech přibývá jedinců, kteří volí pohodlný život svobodných, v Čechách v otázce rodinného vztahu poněkud konzervativnější manželství udržuje neochvějnou pozici jediného, normálního soužití a ti, kteří zůstávají před jeho branami, jsou jaksi jiní. V Čechách se vstupuje ve svazek manželský dříve, než je tomu v západních zemích Evropy. Češky vstupují do manželství téměř o pět let dříve než ostatní Evropanky.

Graf, který byl získán během průzkumů 5506 respondentů, ve věku od 25 do 55 let, nám ukazuje, v jakém uspořádání soukromého života žijí obyvatelé České republiky. (Dudová a kol. 2007, s. 51)

Obrázek č. 3 Rodinný stav podle věku.

Zdroj: Proměny 2005, SOÚ AV ČR
(N=5506)

1.2.2 Funkce rodiny

Jak je patrné, formy rodinného soužití se mění od společnosti ke společnosti. Kulturní normy každé společnosti stanoví počet manželů, což může mít jedna osoba; právo zvolit partnera, určuje role hlavy rodiny a práva a povinnosti členů rodiny.

Univerzálnost rodiny jako instituce jsou uvedeny v pojetí funkce rodiny. V každé historické etapě každá funkce rodiny měla jiný větší nebo menší význam. Zároveň všechny funkce byly vždy ve vzájemné souvislosti. Je velmi obtížné odlišit od sebe funkce rodiny. Například výkon materiální funkce je v určité míře nezbytný pro vykonávání výchovné (duchovní) funkce rodiny (studium, vzdělávání dětí), ale realizace duchovních funkcí je předpokladem pro realizaci materiální funkce.

Požadavky a nároky na rodinu v dnešní společnosti stále vzrůstají. Důsledkem je, že své funkce plní jen nedostatečně. Na druhé straně současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem a rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru. V souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny, se vyvíjí funkce rodiny. Funkce rodiny jsou většinou chápány prostřednictvím úkolů, které plní rodina vůči svým příslušníkům – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Ve vztahu ke společnosti plní rodina především role reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologické, tak i kulturní. Moderní rodina pozbyla některé ze svých dřívějších funkcí. J. Výrost uvádí čtyři základní funkce. (Výrost Josef, 1998, s. 326)

1. Funkce reprodukční.

Uspokojení potřeby v dětech. Biologická reprodukce společnosti. Má význam jak pro společnost, tak i pro jedince, kteří rodinu tvoří. Pro svůj zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. Ačkoli podstata této funkce se nemění, podle současného trendu ve většině vyspělých zemí je dítě často vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů a v rodinách s nižšími příjmy pak také jako přepych. V posledních letech proto v těchto zemích pozorují úbytek dětí.

V první polovině sedmdesátých let minulého století poklesla souhrnná porodnost v západní a severní Evropě z hodnot okolo 2,5 dětí na jednu ženu k hodnotám těsně nad 1,5 dítěte. V osmdesátých letech proběhl podobný pokles i ve dvou největších populacích jižní Evropy, italské a španělské a sestup pokračoval pod 1,5 dítěte na ženu. (Možný Ivo 2006, s. 68)

Stále více partnerů plánuje pouze jedináčka; a dokonce přibývá případů, kdy mladí lidé vůbec neuvažují o tom, že by přivedli na svět dítě (např. výše popsáná singles- subkultura).

2. Funkce materiální (nebo sociálně -ekonomická funkce).

Rodina poskytuje materiální podporu svým členům. V minulosti to bylo významnější než nyní, kdy funguje systém sociálních podpor a slabší členové rodiny nejsou tolik závislí na silnějších. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Ekonomická funkce dnes přitom zaznamenala určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou (výrobní, obchodní) jednotku, tedy rodinnou firmu. Dnes již opět existuje řada rodin, které jsou takovými jednotkami nebo tak fungují alespoň částečně (rodinný podnik provozují vedle svého hlavního zaměstnání). Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování nákladů. Ekonomická funkce dnes přitom zaznamenala určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, tedy rodinnou firmu. (KRAUS, B. 2008, s. 81-82)

3. *Funkce výchovná (socializačně –výchovná).*

Rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě. Funguje jako regulátor nežádoucích činností. Její působnost spadá především do období prvotní socializace, podílí se na zprostředkování systému hodnot, norem, vzorů chování dané společnosti jejímu novému členu. Jedna z úloh socializačního procesu v rodině je příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dnes je však třeba zdůraznit také význam působení mladší generace na starší (například v zacházení s moderními komunikačními prostředky, nebo s technikou v domácnosti). Prodlužuje se totiž doba, kdy vedle sebe žijí tři generace, a proto vzrůstá i dosah socializačního působení dětí a mládeže na rodiče i prarodiče v užší i širší rodině. Výchovnou funkci rodiny postupně částečně přebírá škola, důležitou roli sehrávají různé typy skupin a časem se váha rodiny ve výchovném procesu poněkud oslabuje. Rodina očekává od školy, že profesionální přístup učitelů upraví ty chyby, kterých se rodina ve svých výchovných přístupech dopouští. Tyto chyby jsou způsobeny různými nevhodnými přístupy (styly) ve výchově – od velmi liberálního (dítěti je vše dovoleno), přes např. hýčkájící (dítě je rozmazlováno), perfekcionista (rodiče dítě do všech detailů usměrňují), hypochondrizující (rodina projevuje o dítě nepřiměřené obavy) až po autoritativní (dítě musí plnit strohé příkazy), případně tvrdý (za použití fyzického násilí). Demokratický přístup, založený více na vztahu partnerství a připouštějící diskuzi, je možné považovat za optimální.

Můžeme říci, že ze všech funkcí patří výchovná funkce rodiny k funkcím poměrně stabilním, i když i ona byla v průběhu dějin předmětem diskusí. Podle B. Krause (Janiš, Kamil; Svatoš, Tomáš 1998, s. 45) rodina stále zůstává jako primární sociální skupina v procesu socializace dítěte a že kvalitní působení rodiny nemůže prakticky nahradit žádná jiná instituce.

4. *Funkce emocionální.*

V této oblasti je rodina jedinečná a nezastupitelná a naopak, pokud je rodina dysfunkční, je právě tato oblast nejvíce zraňující. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Rodina poskytuje všem svým členům uspokojení řady potřeb. Mezi jinými potřeby podpory, pomoci a přijetí, potřeby společných rituálů, společných plánů apod. Ale bohužel, lze sledovat transformaci úrovně a kvality, v jaké se rodina s požadavky této funkce vypořádává. Od 90. let minulého století lze v ČR důsledkem všech změn pozorovat, že přibývá rodin, které tuto funkci (z důvodu rozvodů, dezintegrace, zaneprázdněnosti atd.) plní jen s velkými obtížemi, resp. neplní téměř vůbec. Narůstá počet dětí citově deprimovaných, nebo i týraných.

Rodina, to je komplexní sociálně-kulturní fenomén. Její specifičnost a jedinečnost je v tom, že se zahrnuje do sebe prakticky všechny aspekty lidského života. V struktuře rodiny lze vyznačit tři skupiny vzájemně propojených vztahů, které vycházejí z plnění rodinných funkcí:

1 - přírodní a biologické, tj. pohlavní a příbuzenské, 2- ekonomické, tj. vztahy na základě domácnosti, 3- duchovně-psychologické, morální a estetické spojené s pocity manželské a rodičovské lásky, s výchovou dětí, se starostí o staré rodiče, s mravními normami chování. Pouze kombinace těchto skupin charakterizuje rodinu jako určitý společenský jev.

Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, a tak podstata a smysl nemohou být nikdy proměněny. (KRAUS, B. 2008, s. 83)

K tomu, aby rodina plnila uvedené funkce, je třeba přítomnosti všech jejích členů. Vzhledem k dítěti tedy hlavně obou rodičů. Je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů je pro sociální i emocionální vývoj dítěte velmi škodlivá a snad ani nemůže projít bez následků. Pokud je rozpad rodiny neodvratitelný, je třeba udržet vztahy mezi oběma rodiči a dítětem na co nejvyšší možné úrovni, aby zůstalo zachováno co nejvíce z výše zmiňovaných funkcí.

1.2.3 Současné manželství v období sociálně- ekonomické krize

Naše společnost je nyní v zajímavém období, kdy nikdo neví, co se bude dále. Světová krize zasáhla téměř všechny, i když člověk ve skutečnosti nemusel zažít nějaké dramatické změny ve vlastním osobním životě. Celková atmosféra ve společnosti je ovšem nervózní, a proto může negativně ovlivnit náladu člověka a jeho chování. Pod útokem může být i je rodina. Poslední dobu narůstá počet rozvodů a hluboké krize rodiny. Bohužel, to je klasická reakce lidí na sociálně-ekonomické změny. Na jednu stranu by společné finanční problémy měly svést lidi dohromady, ale reakce manželů ve většině případů je opačná. Lidé se rozvádějí a bydlí zvlášť.

Jakákoli změna sociálního statutu a materiální úrovně zasahuje akutně především muže. Stres může způsobit i změny k lepšímu; i změny k horšímu, ale je často nesnesitelný. Existuje několik velice důležitých bodů. Svůj emocionální stres muži (i ženy) mohou projevovat negativně na vlastních příbuzných - mohou k nim být hrubí, netaktní. Situaci ještě zhoršuje, pokud jsou oba manželé na vrcholu stresu. Pak nejsou schopni analyzovat příčiny vnitřního stavu a adekvátně reagovat na útoky partnera. V takové situaci muž a žena už přestávají si navzájem rozumět a rodina se nachází v období vzájemné nespokojenosti a napětí. To je stav, kdy každé špatně řečené slovo může vést k eskalaci stresující hádky. Pokud ani jeden z manželů nenajde kompromis dříve nebo později, taková situace dojde k rozvodu.

Pokud situace explodovala pod vlivem z vnějšku, pod vlivem společné globální finanční krize, je možné, že i lidé, kteří jsou zvyklí na klidný život, začínají se z jiného úhlu dívat na známé věci a jinak reagovat na obvyklé věci. Ale v okamžiku, když už je situace emocionálně vyhrocena, člověk začíná vidět všechno černěji, než ve skutečnosti. I to vede ke konfliktům a nesouladu.

Takové momenty jsou nebezpečné z hlediska vzniku sexuálních styků mimo rodiny. Změna partnera zdá být dobrým východiskem ze situace, než změna profesní činnosti, analýza chyb, schopnost pracovat se sebou. I proto rozvod je touha někdy najít něco úplně nového, prožívat čerstvé sexuální pocity a touha něco rychle změnit u sebe.

1.3 Stabilita manželství

1.3.1 Starší (zralé) manželství

Podle délky trvání můžeme manželský život rozdělit do čtyř etap. Mladé manželství (0 – 5 let), střední (5 - 15 let), starší (15 - 25 let) a dlouholeté (25 a více let).

Dovolím si ve své práci vyměnit pojem “starší” manželství za “zralé” manželství. Podle našeho názoru pojem “zralé” je víc obsáhlý a terminologicky přesnější, protože zahrnuje najednou několik stránek manželského života (psychologickou, fyziologickou, časové hodnoty).

Zralost rodiny se stanoví podle různých kritérií. Jako kritérium zralosti sociologové často vybírají dobu existence rodiny - obvykle alespoň 7-10 roků. V psychologické literatuře je manželství považováno za zralé od 6 až 14 let nebo 10 až 25 let manželského života. Věk manželů v té době dosahuje 30 - 50 let. V tomto věku jsou lidé ekonomicky aktivní, dosahují stabilního postavení a jsou zbaveni potřeb vysokých finančních útrat, které jsou určeny na zajištění dobrých životních podmínek.

Zralá etapa rodinného života trvá od okamžiku, kdy se první dítě stává relativně nezávislé a nastoupí do základní školy, až do okamžiku, kdy dospělé děti začnou opouštět rodinu. Proto nejdůležitějším úkolem v tomto období je výchova dítěte. Manželský vztah se mění a také se mění vztah s prarodiči. To všechno způsobí první krize zralého věku. Jak ukazuje Miroslav Kappl, zralé manželství s sebou přináší opět nové problémy a nové úkoly. Děti odrůstají, manželské páry jsou konfrontovány s hrozbou radikálních změn v rodinném systému. Navíc se obvykle vyskytují další ohrožení, plynoucí z profesionálních kariér obou manželů, kdy obvykle jedna se dostává za vrchol, zatímco druhá se teprve počíná. Staré komunikační vzorce, které se s obtížemi ustavily ve fázi předcházející, opět nestačí. Pokud se je nedaří změnit, stává se rozchod velice pravděpodobným – a to nejen manželů, ale i dětí s rodiči.

(<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006101201>)

Restrukturalizace rodinného života vzniká v těchto oblastech:

- 1) přerozdělení povinností a sfér odpovědnosti rodičů,
- 2) přerozdělování vnějších hranic rodiny,
- 3) reorganizace času,
- 4) reorganizace fyzického prostoru.

Toto období je nebezpečné, protože v případě, když manželé nejsou spokojeni se svým vztahem, se jeden z nich může začít pokusit věnovat se jenom dětem (zpravidla v takové roli často vystoupá matka dítěte).

Při studii mezilidských vztahů v zralém manželském páru se zvláštní pozornost věnuje adaptaci, která v nejširším slova smyslu je chápána jako přizpůsobení se podmínkám životního prostředí. (Petrovský A.V., Jaroševský A.G. 1990, s. 11)

Různé rodinné problémy a poruchy jsou typické pro etapu zralého manželství. Právě během tohoto období se vyskytuje snížená spokojenost s rodinným životem. Hlavním zdrojem poruchy životních činností rodiny v tomto období jsou přetížení manželů a potřeba restrukturalizace jejich duchovních a citových vztahů.

Hlavním faktorem, který umožňuje zralému manželství odolat vznikající krizové situaci, je vysoká úroveň spokojenosti v manželství, která do značné míry závisí na kvalitě komunikace v manželském páru.

Pod stabilitou zralého manželství V. A. Sysenko rozumí "stabilitu systému interakce mezi manželi, účinnost a efektivitu jejich společných aktivit zaměřených na dosažení vzájemných nebo vlastních zájmů". (Sysenko V. A. 1981, s. 25) (<http://dip-ref.ru/kursovye/2381.htm>)

1.3.2 Stabilita manželství a faktory ji ovlivňující

Důležitější charakteristikou rodinného stavu je stabilita. Pojem "Stabilis" (od lat. - stálost) se vyznačuje: 1) pevnost, stabilita manželství jako systému manželských vztahů, a 2) dlouhodobá udržitelnost sňatku jako předpokladu společného manželského života. (<http://enc-dic.com/sociology/Stabilnost-Braka-8201.html>)

Když se podíváme na stabilitu jako na „pevnost manželských vztahů“, zjistíme, že toto pojetí je poměrně úzké, protože posuzuje jenom míru blízkosti vztahu mezi mužem a ženou, aniž by posuzovalo soubor vztahů rodiny a jejich komplexní stav uvnitř celé rodiny. Stabilita může být podmíněna působením jak vnějších faktorů, tak i vnitřních.

Stabilita manželství, to není absence manželských problémů, ale přítomnost vášně, intimity a závazku, který udržuje manželství neporušitelným až do jeho rozpuštění prostřednictvím přirozených příčin, jako je smrt jednoho z manželů. (Sternberg, 1986) Pro stabilitu manželství jsou zásadní tři následující prvky: vášně, intimita a povinnosti (závazky).(<http://ezinearticles.com/?Women---What-Contributes-To-Marriage-Stability?&id=3717241>)

Pevnost rodinných vztahů záleží na osobnosti manželů, na jejich schopnostech efektivně komunikovat, být připraveni na společný manželský život a mít touhu a snahu žít v harmonii s ostatními.

Schéma stability manželství bylo poprvé navrženo J. Loevingerem(1965). Navrhoval pojednávat manželství jako výsledek rovnováhy mezi třemi druhy sil: *vnitřní přitažlivosti* spojenou s atraktivitou každého z partnerů; *vnější podpory* sňatků a silami *odporujícími manželství*. Za vnitřní síly přitažlivosti pokládá lásku, přátelství, finanční podporu, dobré sociální postavení manžela, prestižní postavení ve společnosti dalšího člověka v rodině a další faktory. Za síly vnější podpory J. Loevinger považoval morální povinnosti vůči manželství, obavu z možnosti pokazit si kariéru rozvodem, povinnosti vůči dětem, obtíže spojené se sociální rolí osamělého člověka, právní překážky, odsouzení okolní společností po rozvodu. Pod silami odporujícími manželství autor označuje – nového partnera, pak konflikt kariéry a závazku manželství, konflikt mezi oddaností rodičům a postojem k partnerovi, lákavost svobody od vnějších povinností, touhu žít nezávisle a za vlastní prostředky. Vnější síly udržující manželství J. Loevinger nazývá "sociálními bariérami", které se staví na odpor rozvodu. (Schneider L, 2000)

Stabilitu manželství a psychologické klima v rodině ovlivňují i sociálně-ekonomické a demografické charakteristiky snoubenců, tvrdí psychologové. Mezi nimi jsou nejčastěji: životní podmínky (velikost a pohodlí domova), rodinný rozpočet (částka, zdroje, distribuce), zkušenosti z předmanželských sexuálních vztahů, věk manželů, jejich vzdělání, zaměstnání apod. Pozitivně ovlivňují manželství dobré materiální podmínky, přibližně stejné věkové stáří obou partnerů i podobné vzdělání obou manželů, optimální doba předmanželských vztahů (1 až 1,5 roku).

<http://tests.follow.ru/index.php?mode=details&id=50>

„Současné výzkumy ukazují, že stabilita manželství je především výsledkem vzájemného závazku mezi partnery, který si vzájemně vyjádří nejdříve svým manželským slibem a jenž je dále podporován rodinou, přáteli i celou společností,“ uvedl koordinátor Národního týdne manželství Petr Činčala.

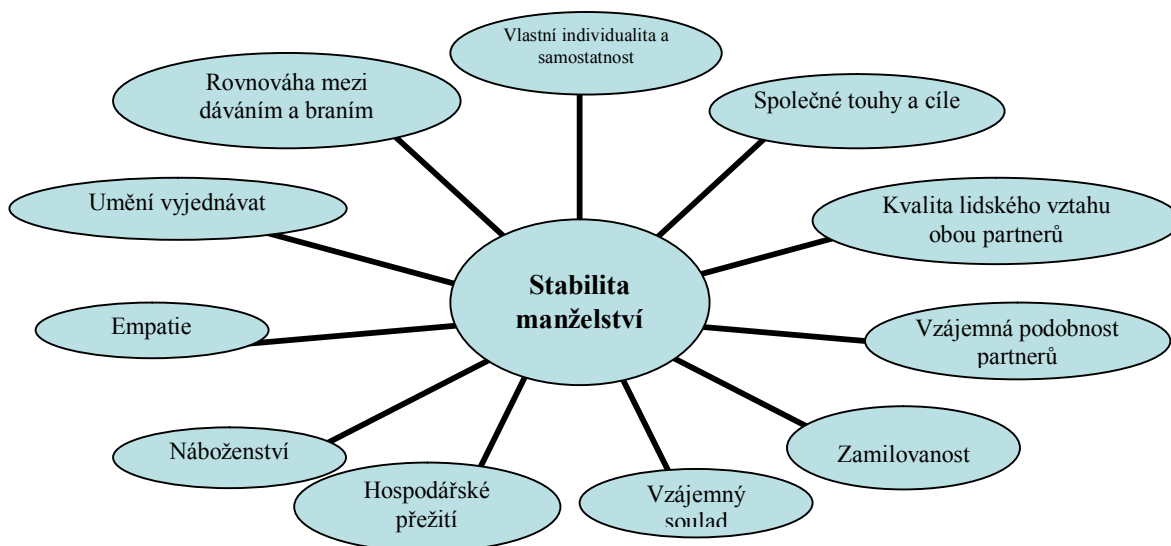
(<http://www.casd.cz/index.php?ID=3499>)

Faktory ovlivňující stabilitu manželství.

Zárukou stability dnešních manželství je pouze a jedině kvalita mezilidského vztahu obou partnerů. Protože se ale jedná o velmi subjektivní hledisko, navíc hledisko, které se může velmi v čase vyvíjet a podléhat momentálním náladám a pocitům, je trvalost manželství v daleko větším nebezpečí. (Jellouschek, 2003)

Podívejme se do schématu č. 1 – faktory, které ovlivňují stabilitu manželství podle Jellouschka.

Schéma č.1 Faktory, ovlivňující stabilitu manželství podle Jellouschka,H.

Dříve také bylo prakticky nemožné z manželství vystoupit z několika důvodů. Šlo zejména o **hospodářské přežití**. Rozdělení rolí totiž předurčovalo, že rodina byla bez muže – živitele - zcela bezbranná a ekonomicky by nepřežila. Bez ženy by naopak rodina citově strádala.

Tento stabilizační faktor ztrácí na své síle, protože mnohem více žen se dnes díky vzdělání a povolání obejde bez „živitele“. Tím se posiluje vzájemná nezávislost. (Jellouschek, 2003)

Dalším stabilizačním faktorem bylo **náboženství**, které ve společnosti hrálo významnou roli. Společenská norma předepisovala nerozlučitelnost sňatku. Provinění proti tomuto předpisu

vyčlenilo dotyčného zcela ze společnosti, protože se nemohl účastnit náboženského života, byly mu odepřeny svátosti (možnost vyzpovídat se, udělování pomazání nemocných a jiné). Vliv katolické církve, která tyto předpisy stále dodržuje, je v dnešní společnosti zanedbatelný. Dnes nejsou rozvedení partneři žádným způsobem společensky diskriminováni. (Jellouschek, 2003)

V odborné literatuře se můžeme setkat s následujícími osmi faktory, které zvyšují stabilitu manželství. Na začátku je to **zamilovanost** budoucích manželů. Počáteční zamilovanost pomáhá totiž překonávat krizová období vztahu. Dalším faktorem je **vzájemná podobnost** partnerů. Sice se říká, že protiklady se přitahují, ale nemělo by jich být příliš mnoho. K těm základním podobnostem patří stejná národnost, sociální vrstva, vzdělání, věk, světový názor, vkus, životní styl a jiné. Dobré je, když si partneři zachovají **vlastní individualitu a samostatnost**. I když máme společný život, pěstujeme si vlastní koníčky, názory a cíle. Pro ženy to znamená často vlastní zaměstnání a finance. „Láska je dítě svobody.“ Musí být také **rovnováha mezi dáváním a braním**. Pokud jenom jeden z nich dává a druhý bere, tak z toho prvního se stává něco jako otec či matka a z druhého dítě. Vzájemná schopnost vcítit se do druhého partnera, tedy **empatie**, je dalším faktorem.

Často mlčky předpokládáme, že ten druhý prožívá to samé, co cítíme my. A dost často se mýlíme. Zatímco dříve byla spousta otázek předem zodpovězena díky sociálním pravidlům a normám, dnes máme mnohem větší volnost v rozhodování. Tím také mnohem častěji na sebe naráží rozdílné přístupy partnerů ke stejné věci a musíme neustále přistupovat na kompromis. Zastávat vlastní zájmy a přitom vnímat potřeby druhého a snažit se jim vyhovět je **uměním vyjednávat**. To všechno vyžaduje samozřejmě **spolupráci**, abychom byli schopni zastat roli toho druhého v případě nemoci nebo změny zaměstnání. Zvyšuje to pocit vzájemného souladu. Nezbytným doplňkem samostatných zájmů jsou **společné touhy a cíle**. Těmi bývá nejčastěji výchova dětí, ale musíme mít něco v záloze i pro období, kdy se děti osamostatní. (Jellouschek, 2003)

Úroveň stability v manželském páru do jisté míry záleží na psychologických a sociálně-psychologických vlastnostech každého manžela a zcela se stanoví duchovním rozvojem a sociálně ekonomickou úrovní společnosti. Stabilita manželství, to je stabilita manželského vztahu, nikoli stav jednotlivých manželů. Manželství má stabilitu tehdy, nemá-li nikdo z partnerů žádné myšlenky nebo plány na rozvod. Naopak nestabilita manželství je definována v případě,

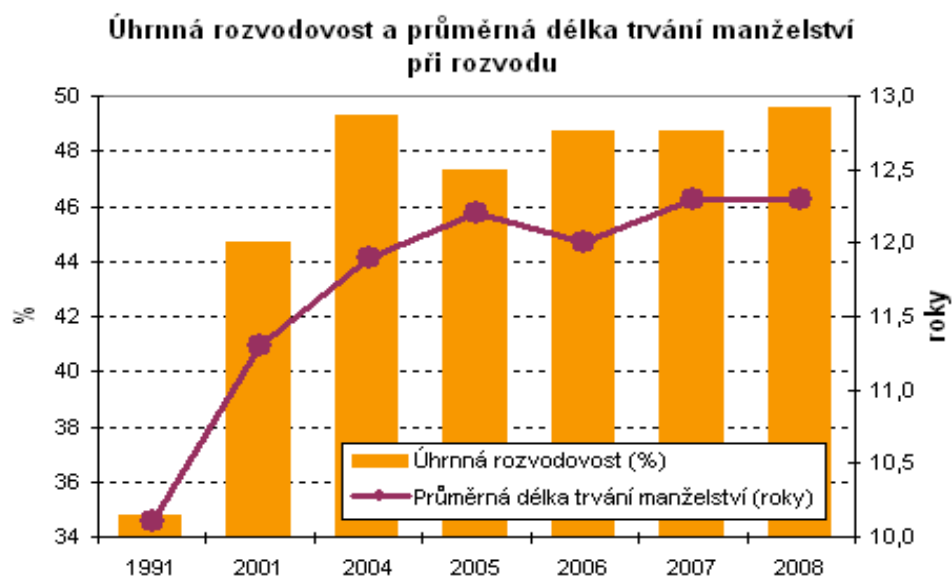
pokud někdo z páru má nějaké myšlenky nebo vykonává činnost, která může přivést pár k manželskému oddělení. (<http://www.charismatest.com/research/4/what-is-marital-satisfaction>)

1.3.3 Rozvod jako důsledek nestability manželství

Nestabilita přináší ve svých důsledcích mnoho problémů. Nejzávažnějším je rozvod a také problematika porozvodové péče o děti.

Podle statistiky v roce 2008 absolutní počet nově rozvedených manželství nijak nevybočil z úrovně posledních let. Celkem bylo **schváleno 31 300 návrhů na rozvod**, z nichž **65 % iniciovaly ženy**. U celkem **72,1 %** případů šlo o **první rozvod u obou manželů**. V relaci k počtu sňatků, ze kterých vzešla rozvedená manželství, se mírně zvýšila úhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2008 dosáhla **úhrnná rozvodovost 49,6 %**, čímž byla překonána prozatím nejvyšší hodnota 49,3 % z roku 2004. **Průměrná délka trvání manželství při rozvodu činila 12,3 let**, stejně jako v roce 2007. Ve srovnání s obdobím na počátku nového století však vzrostla o jeden rok.

Obrázek č. 4 Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství při rozvodu.

*Úhrnná rozvodovost udává podíl manželství končících rozvodem (za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství z daného roku po dalších zhruba třicet let). (<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>)

Sociální vědci používají různé techniky, aby odhalili důvody prudce rostoucí míry rozvodovosti. Ale zatím neexistuje shoda o tom, které faktory jsou nejdůležitější.

Jeden způsob, jak zjistit, proč manželství selže, je požádat rozvedené lidi o vysvětlení důvodů, i když údaje respondentů mohou být samozřejmě velice subjektivní. Rozvedení lidé většinou uvádějí následující faktory, které podle jejich názorů jsou důsledkem rozpadu jejich manželství:

- finanční hádky,
- fyzické a psychické týrání,
- závislost na alkoholu,
- nevěra
- „konec lásky“
- nesplněné očekávání od manželství.

(Marrige and Family 88/89 Annual editions. s. 180)

Manželská nestabilita, která je výsledkem aplikace individualistických ideálů v privátní sféře a důsledkem silné víry v lásku, nemá stejné důsledky na obě pohlaví. Manželský život negativně postihuje profesní uplatnění kulturního a sociálního kapitálu spíše u žen než u mužů.

(Francois de Singly 1999, s. 88-89).

Nestabilita, dojde-li až ke skutečnému rozvodu, však postihuje více ženy než muže. Pokud si chtějí udržet určitý životní standard (spolu s dětmi), stávají se závislé ne na konkrétním muži, ale na manželství jako takovém. Pokud by zůstaly samy, bývají často chudé, žijí v domech s nejlevnějším nájemným.

Současná česká rodina je rodina zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je pro většinu rodin stále ekonomickou nutností, málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem. Žena je v rodině častěji nespokojena než muž a častěji také dává podnět k rozvodu. Muž je v práci více angažován než žena, má v práci větší zodpovědnost, má v průměru více podřízených, je za svou práci výrazně lépe placen, je v ní spokojenější a čeká od ženy, že ona jeho pracovní zaujetí bude chápat a podporovat.

Žena zase čeká od muže kromě pomoci v domácnosti a hmotného zajišťování rodiny především citový souzvuk, vztahové porozumění.

Psychologové a psychoterapeuti zase zdůrazňují význam stabilního svazku obou rodičů pro budoucí vztahy, jednání i osudy dětí. (Plaňava Ivo 1998, s. 17)

Křehkost manželství se odráží v křehkosti vazeb mezi otcem a dětmi. Pokles autority otce v rodině však neznamena, že by ztratil v rodině na významu. Přítomnost obou vzájemně komplementárních rodičovských rolí je pro děti v rodině nenahraditelná. Otec tím, že většinou pracuje a tráví doma méně času než matka, se pro děti stává představitelem vnějšího světa a vyšších nároků a požadavků, které v tomto světě na dítě čeká.

V tomto smyslu spočívá úloha otce v rozšiřování horizontu dítěte a jeho seznamování se světem dospělých.

<http://www.scorcher.ru/art/love/intercourse8.php>

Data z Českého statistického úřadu (2009) ukazují, že s rostoucím věkem manželů se stabilita manželství zvyšuje. Nejvíce se rozvádějí mladá manželství.

Intenzita rozvodovosti, která vztahuje počet rozvodů k výchozímu počtu sňatků, primárně záleží na době uplynulé od sňatku. V roce 2009 došlo v jednotlivých délkách trvání manželství k meziročnímu snížení rozvodovosti, případně byla zaznamenána stagnace. Nejvýraznější změny vykazovala rozvodovost po třech, pěti a šesti letech, která se snížila zhruba o 15 procent. Jde o období (2-6 let po sňatku), kdy je úroveň rozvodovosti v České republice tradičně nejvyšší. V roce 2009 se maximální zaznamenaná rozvodovost podle délky trvání manželství nevyšplhala (jako obvykle) nad hladinu tři procenta – činila 2,7 rozvodů ze 100 sňatků, a to shodně v délce 2, 3 i 4 roky po uzavření manželství.

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/\\$File/400710a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/$File/400710a3.pdf)

Tab. č.6 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2001-2009

Délka trvání manželství (roky)	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
0	0,28	0,36	0,36	0,30	0,50	0,62	0,61
1	2,11	2,17	1,94	2,17	2,10	2,21	2,22
2	2,89	2,83	2,63	2,79	2,88	2,75	2,67
3	3,12	3,13	2,84	2,83	2,74	3,17	2,66
4	2,97	3,02	2,88	3,03	2,81	2,72	2,67
5	2,82	2,98	2,96	3,02	2,81	2,85	2,44
6	2,75	2,82	2,63	2,88	2,76	2,74	2,41
7	2,51	2,63	2,50	2,61	2,49	2,45	2,36
8	2,39	2,25	2,29	2,31	2,37	2,24	2,15
9	2,07	2,11	2,08	2,32	2,14	2,12	1,98
10-14	1,68	1,84	1,80	1,81	1,82	1,81	1,72
15-19	1,10	1,27	1,33	1,32	1,36	1,41	1,34
20-24	0,74	0,87	0,89	0,92	0,98	1,02	0,95
25+	0,32	0,38	0,41	0,41	0,43	0,46	0,45
Úhrnná rozvodovost (na 100 sňatků)	44,7	48,0	47,3	48,7	48,7	49,6	46,8
Průměrná délka trvání manželství	11,3	11,8	12,2	12,0	12,3	12,3	12,5

Co se týká stability nesezdaného soužití, ta je v porovnání s manželstvím katastrofálně nízká.

Ve své přednášce Kane (2001) v rámci Národního týdne manželství řekl: „Kohabituji páry mají mnohem větší pravděpodobnost rozpadu než lidé v manželství.“ Více než 80 % těchto párů se během pěti let soužití rozpadne, jen 4 % kohabituji páru setrvá v tomto svazku po dobu delší než 10 let. (<http://theses.cz/id/6v49ay/85343-252318060.pdf>)

Trvale se snižující stabilita manželství ústí do případů soužití mimo manželství. Zákonem byl rovněž usnadněn relativně rychlý rozvod po vzájemné dohodě obou partnerů.

(<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/106-rodina-manzelstvi-a-kohabitate.html>)

Stabilitou partnerských vztahů, která je ovlivněna jejich délkou, se zabývala Vymětalová, která ve své studii mimo jiné poukazuje na to, že lidé ve věku do 24 let mají partnerské vztahy kratší než dva roky. Partneři starší 24 let vydrží ve svém vztahu nejčastěji po dobu jednoho až

dvou let, ale existuje už i nezanedbatelný podíl pěti a víceletých partnerství. Přestože se partneři znali po krátkou dobu, více než 60 % z nich se rozhodlo pro společné bydlení. Z nové společenské situace vyplývá, že mladí lidé nemusí svůj vztah završit co nejdříve sňatkem, jak to platilo například ve společnosti před rokem 1989. (Vymětalová, 2000 str. 126)

<http://theses.cz/id/6v49ay/85343-252318060.pdf>

Při pohledu do rozvodových statistik můžeme ještě jednou nabýt dojmu, že v minulosti byla manželství stabilnější než dnes. Ale jak ukazuje Jelloušek, to je jistě pravda, ale ne tak jasná a černobílá. Díky stále se prodlužující průměrné délce života dnes spolu manželé žijí mnohem déle než dříve. V 18. století nebylo výjimkou, že jeden z partnerů ovdověl již ve třiceti letech. Smrt tak čas od času ukončila společný život partnerů v době, kdy dnešní manželství za sebou nemají ani polovinu svého trvání. (Jellouschek, 2003)

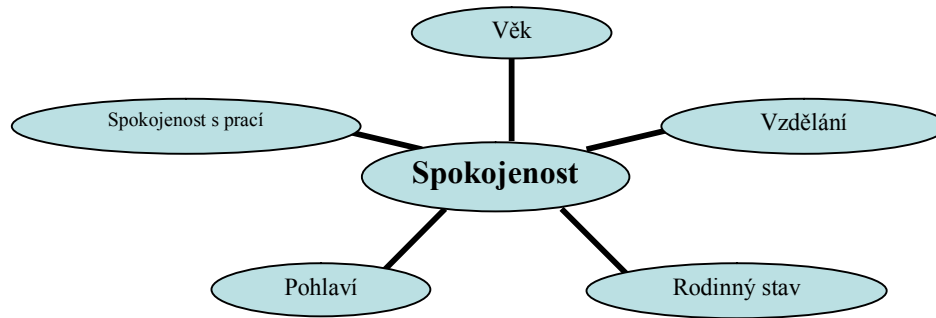
1.3.4 Spokojenost manželství

Stabilita manželství poměrně úzce souvisí se s manželskou spokojeností, a může tedy ovlivňovat i zmíněnou míru rozvodovosti. Ale dovolím si upozornit na odlišnosti těchto pojmů, protože v literatuře jsou občas používány jako synonyma.

I když stabilita manželství a manželská spokojenost jsou mezi sebou velmi úzce související charakteristiky, obě přitom zároveň představují různé úrovně vztahů manželů. Stabilita v manželství, to je neporušený stav sňatků (bez rozvodu). Spokojenost manželství, to je umění přizpůsobit se partnerovi, naslouchat mu, dohoda manželů na rozdělení domácích prací, výchově dětí, atd. – vše, co ovlivňuje stabilitu. Ve skutečnosti totiž existuje mnoho stabilních manželství, ve kterých však manželé vykazují nízkou míru spokojenosti.

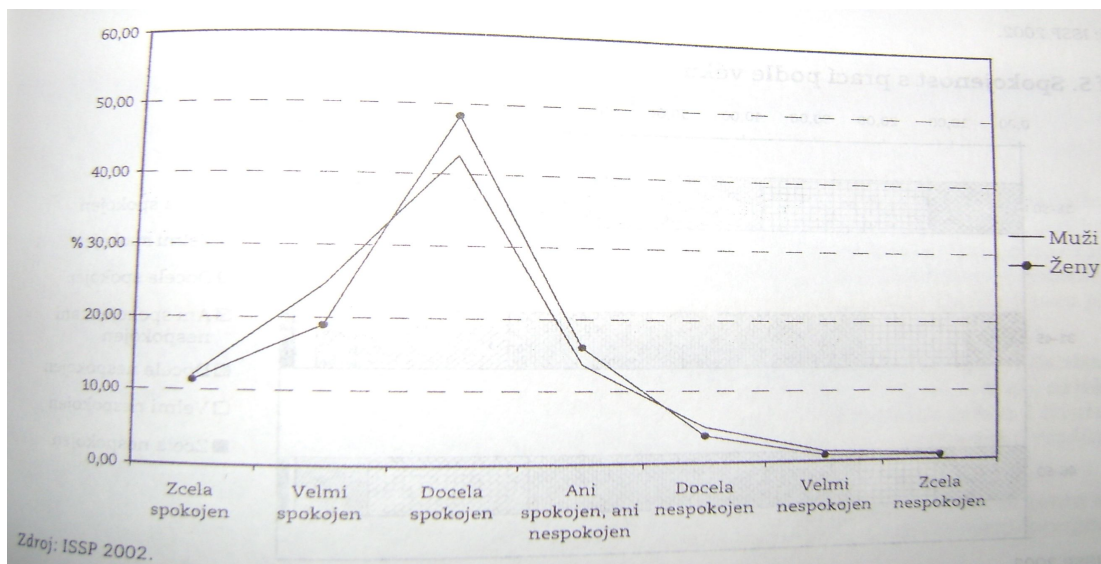
Podívejme se do schématu č .2 , který ukazuje faktory, jež podle Dany Hamplové ovlivňují spokojenost manželství.

Schéma č.2 Faktory, ovlivňující spokojenost manželství.

Dana Hamplová (2004) ukazuje na to, že muži a ženy se neliší v tom, jak jsou spokojeni se svým životem, ovšem s rostoucím věkem životní spokojenost klesá. Významným faktorem v životní spokojenosti je rodinný stav, respektive typ soužití. Ženatí muži a vdané ženy a lidé žijící s partnerem jsou celkově spokojenější než lidé žijící osaměle. Data rovněž naznačují, že rodina ovlivňuje životní spokojenost více než práce. (Hamplová 2004 s.7)

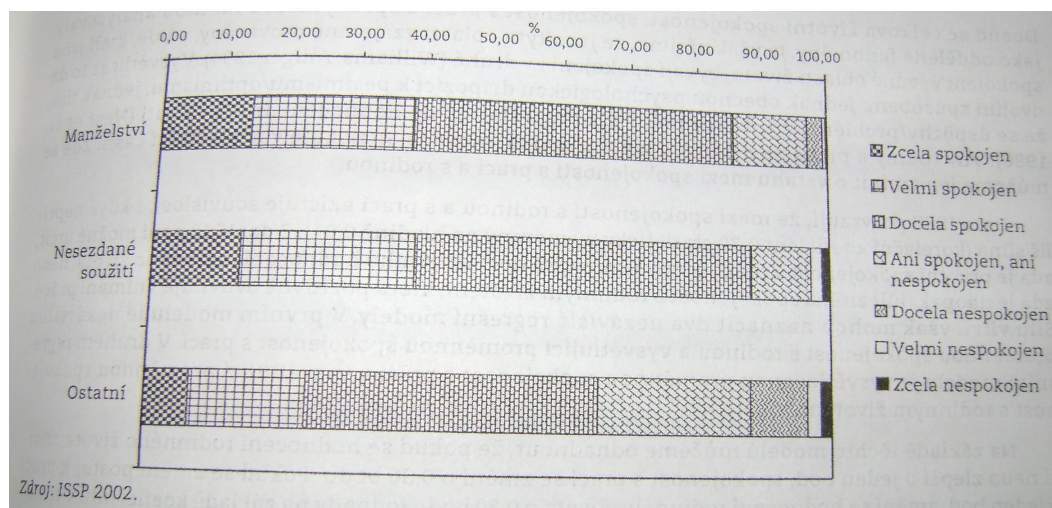
Obrázek č. 5 Spokojenost s rodinným životem podle pohlaví.

Výzkumy rovněž naznačují, že jedním z klíčových faktorů v životní spokojenosti je rodinný stav. Celá řada studií ukazuje, že ženatí muži a vdané ženy jsou spokojenější se svým životem než lidé svobodní, rozvedení nebo žijící v nesezdaném soužití.

Méně depresí a úzkosti a více radosti v manželství se vysvětluje tím, že manželství poskytuje emocionální i praktické zázemí (Ryan 1998, Ros set al. 1990, Joung et al. 1997), Ženatí a vdané jsou lépe zapojeni do společenských sítí a mohou častěji využívat sociální podporu.

Obrázek č. 6 Spokojenost s rodinou podle soužití.

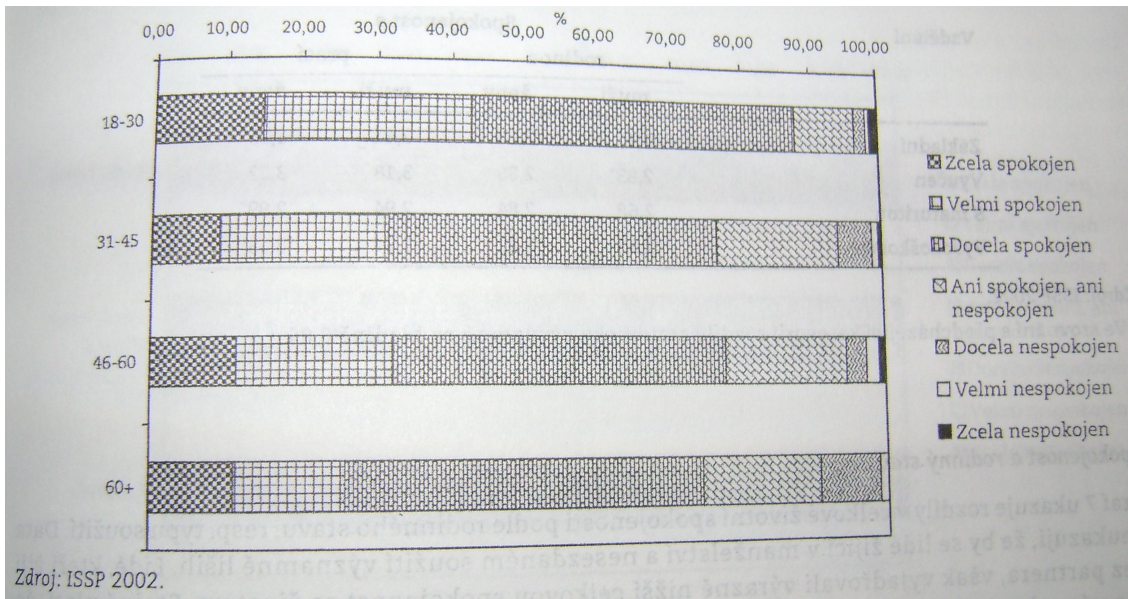

Důležitým faktorem, který ovlivňuje životní spokojenost, je podle některých zahraničních studií vzdělání (Schieman et al. 2001). Vzdělání přitom ovlivňuje životní spokojenost jak přímo, tak nepřímo. Vzdělanější lidé mají v průměru vyšší příjmy, což zvyšuje životní standard a životní spokojenost (Schieman et al. 2001, Mirowsky, Ross 2001, Kezes 1998). Lidé s vyšším vzděláním mívají zaměstnání s vyšší prestiží a vyšší prestiž zaměstnání rovněž zvyšuje životní spokojenost (Nera et al. 1980). Nezaměstnanost je přitom dalším důležitým faktorem z těch, které životní spokojenost zhoršují (Doolez et al. 2000),

Zkoumá se rovněž otázka, zda a jak životní spokojenost souvisí s věkem. Z teoretického hlediska lze očekávat pozitivní i negativní souvislost. Někteří autoři argumentují tím, že starší lidé vedou stálejší, klidnější a řádnější život, méně riskují, vyhýbají se fyzickým konfliktům a jsou spokojenější se svým zaměstnáním, protože bývají ve vyšších pozicích a mívají vyšší příjmy. Na druhou stranu ale platí, že se ve vyšším věku zhoršuje fyzické zdraví a subjektivní

hodnocení zdravotního stavu patří mezi nejdůležitější faktory ovlivňující životní spokojenost (Hamplová 2004).

.Obrázek č.7 Spokojenost s rodinným životem podle věku.

Mezi průkopnické práce patří Termanův výzkum (1938; cit. dle Plháková, 1992), který provedl šetření na 792 manželských párech. Terman zjišťoval míru spokojenosti na základě vyjádření manželů k těmto bodům:

- jak řeší a upravují neshody;
- zda litují či nelitují svého sňatku;
- zda pokládají svůj výběr za definitivní, na celý život;
- zda někdy uvažovali o rozvodu nebo o odloučení;
- jak hodnotí své štěstí v manželství;
- zda někdo připouští, že je nešťasten;
- nač si v manželství stěžuje.

Osoby vyšetřované Termanem vyplňovaly osobní dotazník o 233 položkách, z nichž 140 korelovalo se „skóre štěstí“. Na základě těchto údajů stanovil charakteristické znaky lidí ve spokojených resp. nespokojených manželstvích. K manželské spokojenosti přispívá emoční stabilita, optimistické ladění a přiměřená sebedůvěra obou partnerů.

(1938; cit. dle Plháková, 1992)

O míře spokojenosti lidí v manželství vypovídá tabulka č 6.

Tab. č. 6. Se kterými položkami rodinného života jsou lidé nejvíce a nejméně spokojeni (pořadí podle průměrného skóre: pětistupňová škála, 5 - nejvíce spokojen, 1 - nejméně spokojen).

1.	Možnost mít děti	4,2
2.	Věrnost	3,9
3.	Oddělené bydlení od rodičů	3,9
4.	Trvalý citový partnerský vztah	3,8
5.	Sexuální soulad	3,7
18.	Názory na veřejné dění	3,2
19.	Možnost věnovat se přátelům a zájmům	3,1
20.	Dostatek peněz, dobré hmotné podmínky	3,1
21.	Dělba domácích prací	3,0
22.	Celkové klima ve společnosti	2,9

Tuček Milan 1998, s. 71

2. RODINA JAKO PŘEDMĚT SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČRA A ZAHRANIČÍ.

2.1 Sociální práce s rodinou.

Sociální práce se z historických počátků dívala na rodinu jako na celek. Jak ukazují Nichols a Schwartz (2004), ještě na počátku 20. století se sociální pracovníci setkávali s rodinami v jejich domovech, ale ve skutečnosti jejich práce znamenala počátek založení služby pro rodiny.

Zatímco zaměření na rodinu jako systém zůstává neporušené, sociální práce s rodinami se i nadále vyvíjí a integruje postmoderní rodinně zaměřené metody, z nichž každá znamená významný příspěvek pro obor práce s rodinami.

Jakožto sociální systém rodina spolupracuje s jinými systémy, které ji ovlivňují. (Franklin a Bry, 2000; Constable a Lee, 2004; Dietz, 2000; Finn a Jacobson, 2003a; McGoldrick, 1998, Vera a Speing, 2003; Walsh, 1996).

(Dean H.Hepworth, Ronald H. Rooney s. 227)

Existuje celá škála forem práce s rodinou a také široké spektrum profesionálů, kteří se prací s rodinou zabývají (psycholog, sociální pracovník, lékař). V této kapitole budeme věnovat pozornost sociální práci s rodinou.

Teorie sociální práce na základě souvisejících věd (filozofie, sociologie, psychologie, pedagogiky, medicíny) aktivně zkoumá moderní rodiny. Většinou jsou předmětem pozornosti vědců rodiny s problémy. Cílem sociální práce jsou obecně chudé rodiny, které potřebují finanční podporu. Domníváme se však, že sociální práce s rodinou je široký pojem, který zahrnuje poskytnutí nejen finanční podpory, ale i morální podpory, psychologickou a vzdělávací pomoc pro různé typy rodin. Sociální podpora a ochrana v současnosti je potřebná pro všechny rodiny, bez ohledu na jejich typologie.

Dnešní rodina zahrnuje celou řadu společenských problémů, které vyvolává moderní společnost a způsob současného života. Mezi tyto problémy patří rovněž rodinné problémy. Podíváme se na nejdůležitější z nich:

- rozdělení rodinných rolí mezi manželi a boj o vedení v rodině,
  - potřeba komunikace jednotlivých členů rodiny a nemožnost její realizace z různých důvodů (nedostatek komunikační kultury, neochota jednoho ze členů rodiny, apod.),
  - nedostatek poznávací potřeby (např.při výchově dětí, apod.), a to jak u jednotlivců, tak i v celém rodinném systému,
  - neadekvátní hodnocení chování dětí a hrubý zásah do jejich vnitřního světa,
  - emocionální odmítnutí, které může vést k deprivaci a zneužívání, což u části dětí přivede k vývoji deviantního chování;
  - negativní morální a psychologická atmosféra v rodině,
  - materiální potřeby chudých rodin
- a mnoho jiných.

K charakterizaci vnitřních vztahů v rodině užívá odborná literatura již několik desetiletí pojmy jako nediferencovanost rolí, dezorganizace, dezintegrace, chaos, izolovanost jednotlivců, nejasnost komunikací, negativní emoční reakce, destruktivní konflikty. (Matoušek Oldřich, Koláčková Jana, Kodymová Pavla , 2010 , s.75)

Prevence a odstranění výše uvedených problémů v rodině je možné pomoci zaměřené sociální práce, která stanoví pořadí opatření ve vztahu k rodině a kvalifikované vedení každé akce.

Sociální práce v užším slova smyslu, to je zjištění sociální diagnózy, promyšlení postupů a cílů řešení a sociálně výchovné působení. Používá se souběžně se sociálně technickými opatřeními zejména v těchto problémových oblastech: v péči o rodinu, děti a mládež.

V péči o rodinu se uplatňuje sociální práce v poradenské péči, v přípravě k manželství a rodičovství různými formami preventivního působení, v ochraně ohrožených dětí v afunkčních či disfunkčních rodinách, v sociálně právní ochraně dětí a při zanedbání výchovné péče nevhodným jednáním nebo opomenutím rodičů.

V ČR se dosud ve většině výše jmenovaných sociálních situací uplatňuje spíše sociální práce v širším významu, spojená s poskytováním služeb a dávek sociální péče, místo potřebného sociálně výchovného působení. (Novotná Věra, Schimmerlingová Věra 1992, s. 103)

Všechny země mají sociální pracovníky; zkušenosti v sociální práci jsou různorodé a mnohostranné. Někteří ze sociálních pracovníků jsou vyškoleni v různých specializovaných vzdělávacích institucích, a proto jsou považováni za profesionály; zatímco jiní nemají školení v této oblasti, ale vykonávají odborné práce na základě dobrovolnosti.

Sociální práce je v každé společnosti nenapodobitelná, a proto je nutné počítat s tím, že formy sociální práce v každé zemi se také odlišují. Například se nápadně liší západní a východní chápání sociální péče. Sociální práce ve většině západních zemí je zaměřená na jednotlivce, jeho osobní zásady, jeho individuální práva.

Například v Německu sociální pomoc poskytují následující odborníci: psychoterapeuti, kteří se zabývají otázkami dětí a mládeže, certifikovaní učitelé, poradci pro

rodinné problémy, asistenti rodinného domu. Německo je jedním z nejvýznamnějších evropských sociálních států.

V USA, stejně jako ve většině evropských zemí, sociální role rodiny spočívá většinou v přípravě jednotlivce k samostatnému životu ve společnosti. Sociální pracovníci v souladu se západní tradicí podporují rozmanitost a pluralismus prostřednictvím konkurence; na východě sociální pracovníci řídí myšlenky jednoty, uniformity, soudržnosti, zároveň se snaží obejít ostré úhly, konflikty a brutální konkurence.

V asijských zemích je člověk spíše vnímán jako základní prvek systému rodinných vazeb, jako součást malé skupiny, než jako individualita nebo jedinec. V Indii se například sociální práce s rodinami uskutečňuje v souladu s hindským chápáním funkce rodiny. Podle tamních názorů sociální práce s rodinami musí napomáhat ochraně a posílení těchto vztahů, a to i přes případné porušení zájmů jednotlivce. (Pavleňuk 1998)

Sociální práce s rodinou je založena spíše na institucionální úrovni. Manželé se na některé instituce obracují sami (například manželská a rodinná poradna). V jiných případech instituce rodiny sami vyhledávají (například instituce zabývající se ohroženými dětmi, úřady městských částí - oddělení péče o dítě a rodinu, orgány sociálně-právní ochrany dětí). Nejsnazší kontakt s rodinou mají často instituce, které nabízejí rodinám pomoc. Naopak nesnadný bývá kontakt s rodinami, kde hrozí nějaká sankce (například odejmutí dítěte z rodiny).

Sociální služby nabízejí pro rodiny řadu služeb profesionálních pracovníků: rodinné poradenství, terapie, lékařská prohlídka, preventivní péče, služby pro řízení domácnosti, poradenství v oblasti výživy, kurzy pro mladé rodiče, finanční pomoci chudým rodinám, plánování rodiny a péče o dítě (jako "mateřské školy"). Zvláštní pozornost sociální pracovníci věnují rizikovým rodinám, rodinám slepých či jinak zdravotně postižených lidí, také seniorům. Sociální práce jako veřejná instituce je nezbytnou součástí sociální struktury moderní společnosti.

Sociální pracovníci pracují s rodinami, které se nacházejí v různých prostředích a mají nejrůznější problémy. Tato práce zahrnuje řadu intervencí, z nichž každá má vlastní strategii (například: pomoc rodině se připravit na propuštění člena z instituce (třeba postpenitenciární péče); nebo pomoc matkám, aby přijaly opatření, aby vlastní dítě se vrátilo z pěstounské péče; vedení krizové – orientované například na rozhovory s rodinami po havárii, nebo regulování konfliktní situace, která je spojená s organizací domácího vedení.

Zasahování do rodinného systému znamená - "změnu v rodině, a přitom změnu života každého ze členů rodiny ". (Nichols a Schwartz 1998, s. 6) K dosažení cíle používají sociální pracovníci různé strukturální přístupy.

Kognitivně behaviorální rodinná terapie je založena na práci Ellis (1978) a Bech (1976). Důraz je kladen na chování, poznání a záměry, které rodině pomáhají změnit určité návyky a naučí ji novému chování.

Komunikace jako intervenční přístup při práci s problémovou rodinou umožňuje regulovat a upravovat páteřní komunikace v rodině, které by podporovaly pozitivní interakce v rodinných vztazích (Satir, 1967). Hlavním cílem takového přístupu je vyslechnout rodinné stížnosti a pomoci najít řešení a soustředit pozornost členů na pozitivitu.

Další přístup k práci s rodinami vzešel z díla de Shazer a Berg. "Solution-fokused" přístup. Hlavní cíl je pomoci partnerům řídit pozitivní energii rodiny a zaměřovat ji na řešení problémů (de Shazer a Berg, 1993; Berg, 1994).

Strukturální rodinná terapie vyvinutá Minuchinem je určena k posílení současných rodinných vztahů a interakcí. Tento přístup považuje rodinu za "celistvý systém" – systém, který má hierarchickou organizaci a vzájemně fungující subsystémy. (Goldenberg a Goldenberg, 2000)

Experimentálně založený model práce s rodinou, který používají profesionálové, obsahuje následující komponenty:

- přítomnost vlastních představ u odborníka o tom, co by potřebovala rodina, jako jeho klient
- diferenciaci rodin podle rodinné organizace
- zpracování programů odpovídajícího organizační struktury rodiny

Po celém světě je primární oblastí praxe profesionálů práce s dětmi a rodinami. Problémy rodiny a dětství, kterými se zabývají sociální pracovníci, jsou různorodé.

Blaho a spokojenost dítěte záleží především na blahobytu rodiny.

2.2 Rodina jako předmět sociální práce v ČR

Co se týče standardu kvality sociálních služeb, v této oblasti dochází v posledních letech k výrazným změnám, zejména v přístupu k uživatelům sociálních služeb a v používaných metodách sociální práce. MPSV ČR se snaží na tyto posuny reagovat pomocí systémových změn, které zajistí poskytování kvalitních služeb v souladu se současnou úrovní poznání.

Hlavními úkoly MPSV v oblasti sociálních služeb je prevence sociálního vyloučení, podpora života v přirozeném společenství, ochrana zranitelných skupin obyvatelstva před porušováním jejich občanských práv a před neodborným poskytováním služeb v podobě standardů kvality.(S. 4)

Sociální služba je činnost poskytující lidem v nepříznivé sociální situaci podporu při sociálním začleňování a ochranu před sociálním vyloučením s cílem umožnit jim zapojení do běžného života společnosti a využívat obvyklým způsobem jiných systémů (např. Bydlení, školství, zdravotnictví, služby zaměstnanosti atd.). Sociální služba je veřejná služba. (Str. 23)
Standardy kvality sociálních služeb Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002.

Aktivita k podpoře rodiny.

Z pohledu rodinné politiky lze rozlišit tři typy aktivit zaměřených na podporu rodiny 1):

- Sociální služby, které jsou zaměřeny na pomoc a podporu jednotlivým členům rodiny a/nebo rodině jako celku nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci za účelem prevence sociálního vyloučení. Základními druhy sociálních služeb jsou:
- sociální poradenství (např. manželské a rodinné poradenství, poradny pro seniory, poradny pro osoby se zdravotním postižením, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí)
- služby sociální péče (např. osobní asistence, pečovatelská služba, odlehčovací služby, centra denních služeb)
- služby sociální prevence (raná péče, telefonická krizová pomoc, azylové domy, domy na půl cesty, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy)

- Služby na podporu fungující rodiny, které mají preventivní a podpůrný charakter. Jejich účelem je usnadňovat a posilovat partnerské a manželské soužití a rodičovství, podporovat rodiny v péči o děti a při harmonizaci práce a rodiny.

V této skupině lze dále rozlišit:

1. Komerčně poskytované služby na podporu fungující rodiny:

- hlídání dětí do tří let věku a nad tři roky věku nerodičovskou osobou (provozováno v režimu z.č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání)
- pomoc s vedením domácnosti (např. údržba domácnosti, rodinné zásobování - provozováno v režimu z.č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání)⁶⁾
- volnočasové a vzdělávací aktivity pro děti (provozováno v režimu z.č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání)

2. Nekomerčně poskytované služby na podporu fungující rodiny:

- mateřská centra
- poskytování volnočasových aktivit pro děti nebo pro rodiny s dětmi (např. centra pro rodinu, družiny)
- podpora v oblasti slučitelnosti profesních a rodinných rolí (zejména přednášková činnost a poradenství)
- podpora a výchova k harmonickému partnerství, manželství a odpovědnému rodičovství (zejména přednášková činnost a kurzy)
- ostatní druhy aktivit k podpoře fungující rodiny

Činnosti poskytované v rámci sociálně-právní ochrany dětí:

- preventivní činnost v rámci sociálně-právní ochrany dětí
- poradenská činnost v rámci sociálně-právní ochrany dětí
- činnost v rámci sociálně-právní ochrany dětí v náhradní rodinné péči
- práce s dětmi vyžadující zvýšenou pozornost v rámci sociálně-právní ochrany dětí
- zřizování zařízení sociálně-právní ochrany dětí

<http://www.mpsv.cz/cs/4>

V ČR chybějí programy pro profesionály, jež by je učily, jak rozpoznat ohroženou rodinu a jak na ohrožení reagovat. Cílovými skupinami takových programů jsou v zahraničí sociální pracovníci, lékaři, pedagogové, psychologové a policisté. Programy pro rodiče, nevhodně zacházející s dítětem, v ČR také zatím chybějí. Pokud existují v zahraničí, mají obvykle podobu skupinových sezení, při nichž se využívá kognitivně- behaviorálních postupů přeměňujících spontánní reakce klientů na frustraci. Program většinou podporuje odpovědnost klientů za vlastní chování a pokouší se oslabovat jejich sklon obviňovat jiné členy rodiny z toho, co se stalo. Také podporuje empatii klienta, porozumění potřebám druhých. Skupinová sezení mohou být doplňována individuálními konzultacemi.

Nestátní organizace v ČR začínají v malém měřítku zkoušet programy tzv. Sanace rodiny, v jejichž rámci se na rodinu napojují zaškolení dobrovolníci, pomáhající zvládat domácí provoz a výchovu dětí.

Programy tohoto typu poskytují v zahraničí i profesionálové se širokým záběrem působnosti (zabývají se všemi potřebami rodiny, od financí přes bydlení až po řešení osobních těžkostí, vnitrorodinných vztahů a vztahů rodiny k okolí). Takové programy mohou být poskytovány souběžně dobrovolníky (např. staršími ženami, jež jsou matkami) a profesionály (kteří se začnou angažovat v okamžiku, když potřeby dítěte či rodiny možnosti dobrovolníka přesahují). (Matoušek, O. 2007, s. 84)

V ČR poskytují manželskou terapii poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Existují dosud ve většině bývalých okresních měst, ale mají dnes různé zřizovatele a různé režimy financování. Služby v nich jsou pro uživatele bezplatné. Práce s celými rodinami je v nich dostupná jen výjimečně. Totéž platí o rozvodové terapii využívající principů mediace. Rodinnou terapii poskytují některá psychiatrická zařízení a zařízení pro léčbu závislostí jako doplněk péče o primárního pacienta (dospělého pacienta závislého na alkoholu). Manželskou a rodinnou terapii poskytují v rámci soukromých praxí psychologové a psychiatři. Ta může, ale nemusí být hrazena zdravotní pojišťovnou.

V ČR chybějí specialisté na práci s rodinami v rozvodu zaměřeni na prevenci vzniku syndromu zavrženého rodiče, resp. na práci se syndromem zavrženého rodiče (jde o porozvodovou konstelaci vztahů, v níž je dítě popouzené a programované jedním rodičem proti druhému). Tito specialisté by mohli pracovat v poradnách pro rodinu a manželství.

(Matoušek O., 2007, s. 85).

Ministerstvo práce a sociálních věcí na začátku roku 2011 ovšem na svých internetových stránkách (<http://www.mpsv.cz>) představilo návrhy změn v souvislosti se sociální reformou. Reforma by měla dopadnout na pět zásadních oblastí, a to do oblasti dávkového systému, péče o zdravotně postižené osoby, zabezpečení osob v hmotné nouzi, pracovněprávní a v neposlední řadě také do oblasti rodinné politiky a péče o děti.

V oblasti rodinné politiky a péče o dítě ministerstvo plánuje předložit novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se kterou budou spojeny též novely dalších zákonů (např. zákona o rodině). Posílením prevence, sociální práce s rodinami a rozvojem náhradní rodinné péče by tak mělo dojít ke snížení počtu dětí v ústavní péči. (<http://www.beck-online.cz/ministerstvo-prace-a-socialnich-veci-predstavilo-socialni-reformu-pro-rok-2011/>)

2.3 Rodina jako předmět sociální práce v zahraničí (RUSKO)

V posledních letech v Rusku se aktivně rozvíjí sociální práce jako věda a jako praktická činnost. Jedním z objektů sociální práce je rodina. Sociální práce s rodinou je nedílnou součástí rodinné politiky.

Výnosem prezidenta č. 543 od 01.06.1992 stanoveno: "vytvářet a podporovat novou síť institucí, sociální pomoc rodinám a děti (centra pro sociální pomoc, psychologické poradenství, rehabilitační centra pro zdravotně postižené děti, centra plánování rodiny, centra adopce, péče, sociální ústavy pro mládež a děti, pro mladé matky s dětmi“.

Úřad sociální péče Ruské federace se zabývá: identifikací rizikových rodin (sem patří velké rodiny, neúplné rodiny, rodiny studentů, rodiny se zdravotně postiženým dítětem, rodiny žijící v chudých podmínkách, rodiny s antisociálním chováním rodičů a dětí, a také osamělé rodiny a rodiny důchodců) a dalším poskytováním finanční, zdravotní, právní, psychologicko-vzdělávací, sociální a jiné potřebné pomoci těmto rodinám. Identifikace sociálních a osobních problémů u dospělých i dětí a pomoc při jejich překonávání prostřednictvím podpory, ochrany,

rehabilitace a pomoci odborníků (psychologové, právníci, lékaři, učitelé a atd.), individuální práce s dětmi a dospělými s asociálním chováním (<http://soc-work.ru/article/752>).

Existují různé pohledy na definici přístupů, které tvoří základ provádění rodinné politiky. V. Elizarov vyčleňuje neutrální politiku, která podporuje všechny rodiny a která je zaměřená na sociálně ohrožené skupiny rodin, politiku na podporu funkce rození dětí. V. Lukov definuje tři typy rodinné politiky: krytí ztrát od sociálně-ekonomické krize, nezasahování, podpora samoorganizace rodiny.

V. Medkov se domnívá, že rodinná politika v obecné rovině zahrnuje veškerá opatření, která mají nějaký vliv na rodinu, a také nějaké procesy změn v rodinném chování. (Medkov V. 1998).

Podle G. Klimantova se ruští vědci zabývající se výzkumem moderní ruské rodinyvdělí do dvou skupin. Někteří věří, že soudobá ruská rodina se nachází v krizi, a jiní si myslí, že rodina je ve stavu modernizace (Klimantova G. 2004).

Podíváme se nyní na zajímavou statistiku. Podle průzkumu 47% Rusů nevěří ve stabilitu manželství, 27% si myslí, že manželství je zastaralý jev. Pouze 70% respondentů věří, že manželství musí být uzavřeno jen jednou v životě. A kupodivu - muži věří v možnost takového manželství víc než ženy. V severní Americe je manželství považováno za nezbytný krok ve vývoji normálních rodinných vztahů 78% respondentů a v Evropě jen 61%.

(http://statistika.ru/naselen/2007/11/24/naselen_9363.html)

Procento rozvodovosti v Rusku je velice vysoké.

Podíváme se na tabulku č. 7.

Tab. č.7 Marriage and Divorce Rates per 1000 Population.

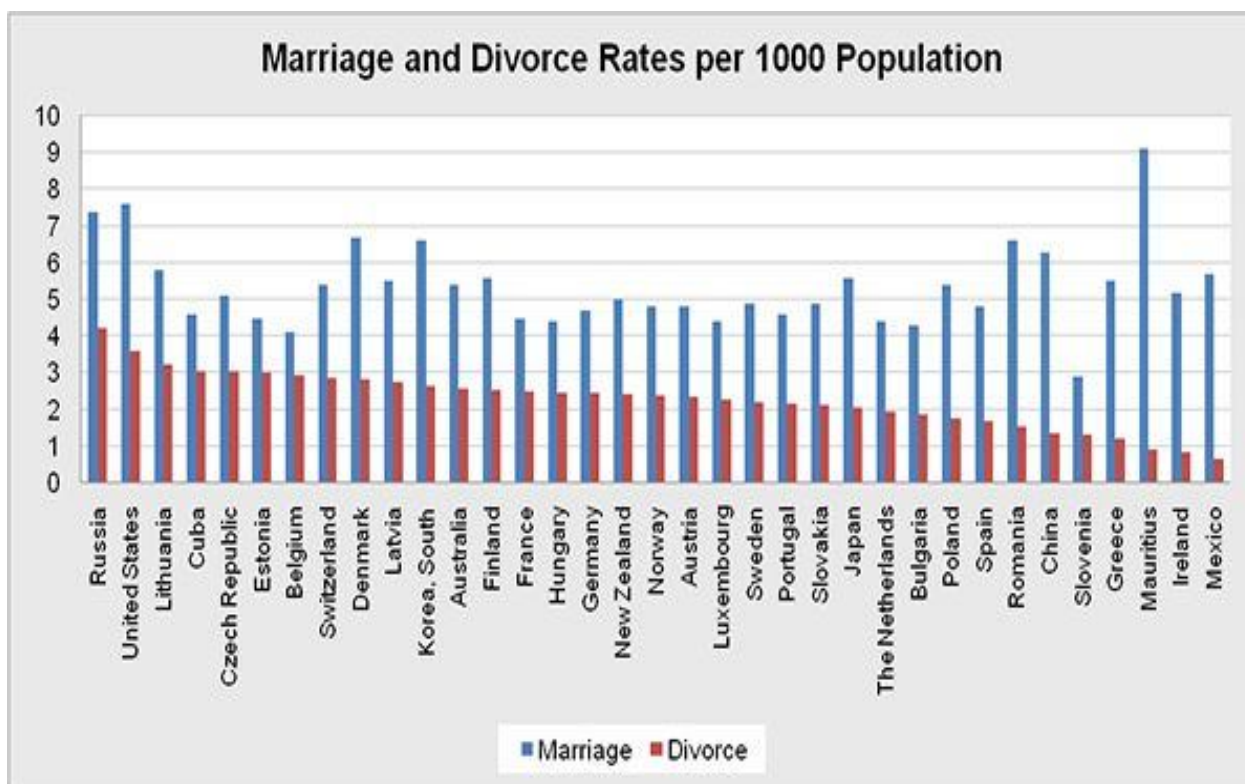

Foto převzaté ze stránky <http://www.project.org/info.php?recordID=349>

Podle mého názoru sociální politika musí být zaměřena na vytváření příznivého politického, sociálního, kulturního a ekonomického prostředí pro rodinný život a realizaci všech základních sociálních funkcí rodiny; hlavním cílem musí být zajištění nezbytných podmínek pro rozvoj rodiny, která je základem stabilního systému společnosti.

V posledních 15-20 letech je hlavním trendem pro Rusko zlepšování sociální práce: zavedení institucí sociálních služeb, například center sociální pomoci rodinám a dětem, center pro psychologo-pedagogickou pomoc rodinám a dětem, krizových center a dalších. Sociální práce v takových institucích zahrnuje podporu rodiny a pomoc při řešení sociálních, psychologických, vzdělávacích, právních, zdravotních a dalších problémů.

Nepochybně současné sociální agentury provádějí všestrannou sociální práci s rodinami. Nicméně život ruské rodiny se každým rokem se stává složitějším, objevují se nové sociální problémy. Zvláště silný vliv na moderní rodiny má globální ekonomická krize.

Subjekty sociální práce, jsou:

1) organizace, instituce, sociální instituce

- stát ve formě zákonodárné, výkonné a soudní moci na různých úrovních. V této struktuře zvláštní úlohu mají ministerstvo zdravotnictví a sociálního rozvoje a úřady řízení sociální práce na regionální úrovni;
- různé sociální služby: instituce sociální ochrany a sociální péče;
- řízení podniků, organizací, institucí, atd.;

2) veřejné, charitativní a další organizace a instituce: odbory, pobočky Dětského fondu, Červený kříž, soukromé organizace sociálních služeb, apod.;

3) osoby zapojené do praktické sociální práce profesionálně, nebo svépomocné.

[http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0077%2804_\\$02-2010%29&xsl=showArticle.xslt&id=a15&doc=../content.jsp](http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0077%2804_$02-2010%29&xsl=showArticle.xslt&id=a15&doc=../content.jsp)

3. POPIS VÝZKUMU

3.1 Návrh výzkumného projektu

3.1.1 Stanovení hypotéz a jejich geneze.

Na základě poznatků uvedených v teoretické části a na základě vybraného tématu naší diplomové práce jsme stanovili následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že v českých zralých rodinách – stejně jako v ruských - muži ve většině případů očekávají od svých žen plnění domácích povinností, ženy od mužů finanční podporu.

Tato hypotéza vznikla na základě obecného stereotypu o tom, že ženy se většinou starají o domácnost a muži zprostředkují finanční podporu rodiny. A to je stejné pro drtivou většinu všech národností.

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že ve zralé rodině hospodářské přežití (finanční a sociálně-ekonomické faktory) výrazně (více) ovlivňují stabilitu manželství, než emocionální strana vztahů (psychologické klima) v rodině.

Tato hypotéza vznikla v souladu s otázkou současného manželství v období sociálně-ekonomické krize.

Hypotéza č. 3: České rodiny mají větší představu, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu, než rodiny v Rusku.

Tato hypotéza je vyvolaná naší domněnkou, že Česko se více zabývá otázkami sociální podpory rodiny než Rusko, a proto české rodiny mají větší představu, v čem sociální systém spočívá.

3.1.2 Použitá metoda výzkumu

Pro získání empirických dat jsme použili metodu dotazníku.

Dotazník použitý v diplomové práci jsme sestavili podle vlastní konstrukce. Je určen pro zralé manželé (zralým manželstvím se označuje manželství, které trvá více než 10 let, viz. Kapitola č 1.3.1 **Starší (zralé) manželství**, s. 41). Dotazníku jsme využili proto, že umožňuje poměrně snadno, rychle a ekonomicky získat informace od většího počtu respondentů. Při sestavování dotazníku jsme se snažili pečlivě promýšlet, aby každá otázka byla vhodná pro náš výzkumný vzorek. Dotazník se skládá z dvaceti otázek (stejných pro muže i pro ženy). Cílem výzkumu bylo zjistit vnitřní rodinné rozdíly a také rozdíly mezi českými rodinami a rodinami v Rusku. Dotazník obsahoval soubor otázek, na které respondenti odpovídali buď písemně, pokud šlo o rodiny v Rusku (konkrétně v Moskvě), nebo „ústně“ - pomocí počítačového programu Skype³. Čeští respondenti odpovídali ústně. K dotazníku jsme připojili jednoduché slovní vysvětlení účelu a problematiky výzkumu. Vzor nevyplněného dotazníku uvádíme v příloze č.1.

Do dotazníku jsme zařadili otevřené otázky, kdy pro respondenty nebyly předem připravené odpovědi.

Hypotéza č.1 koresponduje s otázkami č. 1, 2 dotazníku.

Hypotéza č.2 koresponduje s otázkami:

- finanční faktory otázky č. 1, 2, 3, 9, 14, 15, 16, 18
- emocionální klima otázky č. 1, 3, 4, 6, 7, 12, 13, 19, 20 dotazníku.

Hypotéza č.3 koresponduje s otázkami č. 15, 16, 17 dotazníku.

Důvodem pro využití otevřených položek byly výsledky předvýzkumu, který byl proveden na začátku našeho výzkumu na třech českých manželských párech a dvou ruských. Respondentům byl nabízen dotazník, který se skládal z uzavřených otázek. Ale výsledky předvýzkumu ukázaly, že svými navrženými variantami odpovědí jsme zároveň vytvořili omezení pro respondenty. Respondenti nebyli zcela svobodní ve svých odpovědích, protože museli vybírat jen z možností, nabízených námi.

---

³ **Skype** ([vyslovuj](#) skajp) je [peer-to-peer](#) program, který umožňuje provozovat [internetové telefonování](#) (VoIP) a [videhovory](#), [Instant messaging](#), jakož i přenos souborů. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Skype>

Do výzkumu bylo zařazeno dvacet manželských párů (10 českých, z Prahy, a 10 ruských, z Moskvy), které žijí ve společné domácnosti. U nich jsme sledovali tyto sociodemografické proměnné faktory: věk, pohlaví, počet dětí, vzdělání.

Zkrácené odpovědi českých respondentů jsou uvedeny v příloze č.3, ruských v příloze č.4.

Jak bylo uvedeno výše, zralým manželstvím rozumíme manželství, které trvá více než deset let. Z toho vychází následující věková struktura respondentů:

Tabulka č. Věková struktura respondentů.

Respondentí	<i>Muži</i>	<i>Ženy</i>
<i>České</i>	35-57 let	32-54 let
<i>Ruské</i>	40-66 let	39-60 let

3.1.3 Možná metodologická omezení

Hlavním cílem kvalitativně koncipovaného výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích, v jejich každodenním životě, což vyžaduje pohled a pochopení do co největšího množství dimenzí daného problému.

Jak ukazuje Disman (Disman, 2005), kvalitativně orientovaný výzkum je typicky slabě standardizován, což vede k vysoké validitě výzkumných zjištění. Slabá standardizace, která umožňuje větší flexibilitu výzkumného procesu, je však vykoupena nízkou reliabilitou. (Disman, 2005)

Užití metody dotazování v sobě skrývá určitá omezení. Podle Dismana zkoumaná osoba při rozhovoru nebo při vyplňování dotazníku ví, že je zkoumána, a podle toho může přizpůsobit své chování či odpovědi na pokládané otázky. Také vědomě či podvědomě často nějak reaguje na osobu výzkumníka.

Samotná tvorba otázek a také způsob jejich kladení v případě rozhovoru je velmi podstatnou záležitostí při užití metody dotazování. Ke zkreslení může dojít například tím, že informant nemusí otázce správně porozumět, nebo tím, že respondent neodpoví na otázku zcela

pravdivě. Podle Dismana (2005) mají totiž zkoumané osoby přirozenou tendenci ukázat se v odpovědích v co nejlepším světle. Dalšími důvody pro uvedení ne zcela pravdivé odpovědi mohou být například neochota sdílet citlivé informace o svém soukromí, tlak sociálních norem či obava z domnělé sankce či odsudku. Může také dojít k tomu, že respondent odpověď na otázku nezná, nebo se nad daným tématem ještě nikdy nezamýšlel, proto je odpověď pouze souhrou jeho rychlých momentálních pohnutek.

Výsledky výzkumu mohou být také ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi, čemuž se lze i přes snahu o osobní kontrolu jen velmi těžko vyhnout.

3.2 Popis výsledků výzkumu

3.2.1 Odpovědi českých respondentů.

1. Popište, prosím, co očekáváte od partnera (partnerky) v manželství?	muži	ženy
Plnění domácích povinností ■ muži očekávají pracovitost žen, útulnost v domě, chutné jídlo	2	-
Finanční podpora ■ ženy očekávají finanční zabezpečení, zázemí	-	2
Emoční podpora ■ muži očekávají: klid, pohodu, věrnost, lásku, kamarádství, pochopení, toleranci, obětavost, „aby měla pochopení pro mé úlety a brala vše s nadhledem“, radost, emocionální podporu, krásu, úctu, vzhled, spolehlivost. ■ Ženy očekávají: něžnost, podobné hodnoty, stejný pohled na svět, vzájemnou podporu, přátelství, inspiraci, stabilitu	9	9
Žádná očekávání	-	-

9 mužů a 9 žen ze vzorku uvádí, že očekávají od partnera – partnerky v první řadě emoční podporu. Muži uvádějí, že očekávají od žen: klid, pohodu, věrnost, lásku, kamarádství, pochopení, toleranci, obětavost, „aby měla pochopení pro mé úlety a brala vše s nadhledem“ (pán 41 let), radost, emocionální podporu, krásu, úctu, vzhled, spolehlivost.

Ženy píší, že čekají: něžnost, podobné hodnoty, stejný pohled na svět, vzájemnou podporu, přátelství, inspiraci, stabilitu.

Na druhém místě 2 z 10 mužů uvedli, že čekají plnění domácích povinností: pracovitost žen, útulnost v domě, chutné jídlo. Ženy tohoto vzorku vůbec nečekají od svých mužů plnění domácích povinností.

Menšina žen tohoto vzorku (2 z 10) sdělila, že očekává finanční podporu ze strany svého manžela (hlavně finanční zabezpečení, zázemí). Muži tohoto vzorku vůbec neočekávají podporu ve finančních otázkách ze strany žen.

2. Jaký máte názor - kdo z manželů se musí více věnovat svému zaměstnání? Proč?	Muž	Žena
Muž	6	3
Žena	-	-
Oba	1	6
Další <ul style="list-style-type: none"> ■ Muži: záleží na tom, kdo vydělává víc, ten, komu to jde lépe ■ Ženy: ten, kdo dostává větší příjem. 	3	1

Názory na to, kdo by měl věnovat větší pozornost svému zaměstnání, jsou následující: 6 mužů se domnívá, že živit rodinu musí muž: “muž - aby v rodině byla stabilita“(muž, 41 let). S tím souhlasí jen tři ženy. Ale šest žen je přesvědčeno, že oba manželé musejí dávat stejnou pozornost svému zaměstnání a práci a být žádanými: „oba stejně, protože každá práce je důležitá“ (žena, 32 let). S tím souhlasí jen jeden muž z tohoto vzorku. Tři muži z deseti se domnívají, že více věnovat svému zaměstnání se musí ten, kdo vydělává víc, a ten, komu to jde lépe: “více ten, kterého práce naplňuje, a zároveň i uspokojuje potřeby seberealizace a finanční zajištění.“ (muž, 39 let). Jedna žena odpověděla: „ten, kdo dostává větší příjem“.

Nikdo ze vzorků neodpověděl jednoznačně, že více se věnovat své práci musí žena.

3. Popište, prosím, stav vaší rodiny před několika lety (jde o rozdělení rodinných povinností). Je nějaký rozdíl s jejím dnešním stavem? V čem je rozdíl?	Muži	Ženy
Zlepšil se	4	2
Zhoršil se	-	-
Nic se nezměnilo	6	8

Pro 6 mužů z 10 nic se nezměnilo v rodinném stavu; 8 žen z 10 také odpovědělo, že všechno je stejné. Pro 4 muže a 2 ženy se aktuální rodinný stav zlepšil (objevila se zkušenost ve

vztazích, pochopení jeden druhého. „Děti jsou samostatnější, manželka se může více věnovat práci a tím i pomáhat rodinnému rozpočtu“ (muž, 41 let). “Před několika lety byl vztah založen pouze na partnerství, po narození dítěte se společný život více naplnil, vznikly starosti i radosti. Pozitivní zlepšení“ (muž, 39 let). “Dříve manžel pracoval v Praze a já bydlela na Moravě, neměli jsme děti, nyní bydlíme spolu a máme dítě. Rozdíl je v tom, že konečně jsme plnohodnotná rodina, domácnost.“ (žena, 35 let). Ani jeden z respondentů neodpověděl, že jejich rodinné vztahy se zhoršily.

4. Empatie neboli vcítění označuje porozumění emocím a motivům druhého člověka. Pro schopnost empatie je užitečné umět odložit svoje vlastní názory, hodnoty a předsudky. Cítíte empatie ze strany manžela (manželky)? A jak?	muži	ženy
Ano	8	3
Ne	2	4
Další : Cítím, jen občas Na okolnostech	-	3

Většina mužů (8 z 10) se hlásí k tomu, že cítí projev empatie ze strany své manželky, a to se projevuje v pozornosti, péči, podpoře a schopnosti porozumět. Pouze 3 ženy tohoto vzorku mají stejné pocity: “chápe i moji temnější stránku, je trpělivá“ (muž, 41). Naopak, 4 sdělily, že necítí projev empatii ze strany svých mužů: „Necítím empatie ze strany manžela, většinou je mu těžké říci, co si myslí, co chce, neříká svoje názory.“ (žena 32). Tři ženy odpověděly, že projev empatie cítí, ale jen občas a záleží na okolnostech.

5. Co pro vás znamená pojem „stabilita manželství“?	Muži	Ženy
<ul style="list-style-type: none"> ■ Pro muže: dodržování, plnění povinností v manželství, dostatek financí ■ Pro ženy: rodinná práce, schopnost vycházet z komplexních krizí. 	1	-
láska, úcta, porozumění, <ul style="list-style-type: none"> ■ Pro muže: ochotu ke kompromisu, dlouhodobý vztah, tolerance ■ Pro ženy: tolerance, úcta 	5	9
Důvěra manželce (manželovi)	1	-
Další: Pro muže jen stereotyp Nevim Pro ženy chtít spolu žít	4	1

5 mužů z 10 rozumí pojmem stabilita manželství jako projev lásky a respektu, porozumění, ochotu ke kompromisu. Pochopení pro druhého, dobré zázemí, dostatek financí a shoda v sexu (manžel, 41let) Pohodový vztah bez zjevných narušení, dlouhodobý vztah s cílem zachování manželství (manžel, 39let)

Podobná reakce je pozorována u 9 žen z 10, kteří se domnívají, že stabilita manželství je „Vše, co patří k životu - láska, zdraví, peníze” (žena, 34 let), „Že se nebudu s manželem hádat, že všechny důležité věci budeme řešit spolu”(žena, 32 let)

1 muž z 10 odpověděl, že stabilita manželství je „Jistota v manželce, pochopení” (muž,41)

Jeden další muž odpověděl, že stabilita manželství se pro něho projevuje v dostatku financí.

Někteří z mužů neuměli odpovědět na tuto otázku, jeden muž uvedl, že je to pro něj stereotyp.

6. Uvažovali jste někdy o rozvodu?	Muži	Ženy
Ano	3	3
Ne	7	7

V tomto vzorku 7 mužů a 7 žen neuvažovalo o rozvodu: „zatím neuvažoval, nebyl důvod“(muž, 39 let).“občas, kdy jsem měla špatnou náladu“ (žena, 42 let). Ale 3 muži a 3 ženy přiznali, že alespoň jednou v životě o něm uvažovali.

7. Domníváte se, že vaše manželství je stabilní?	Muži	Ženy
Ano	9	9
Ne	-	1
Nevím	1	-

Většina respondentů (jak muži, tak i ženy) se domnívají, že jejich manželství je stabilní. Pouze jedna žena odpověděla záporně a pouze jeden muž nevěděl, jak odpovědět - ani pozitivně, ani negativně.

8. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství nevěra manžela (manželky)?	Muži	ženy
Ovlivňuje negativně	7	9
Ovlivňuje pozitivně	1	-
Vůbec neovlivňuje	2	-
Nevím	-	1

7 mužů a 9 žen se domnívá, že nevěra manželky (manžela) ovlivňuje stabilitu manželství negativně (muži říkají, že to vůbec neprominou a že hned bude následovat rozvod): „fyzická nevěra se může stát, duševní nevěra je zlá“ (muž, 56let). „hraje velkou roli: zjištěná - nabouraná stabilita, nezjištěná – nabourané svědomí“ (žena, 42 let). Jeden respondent odpověděl, že nevěra manželky muže ovlivnit stabilitu manželství pozitivně: „vice si váží jeden druhého“ (manžel, 50 let). Dva muži se domnívají, že nevěra nemůže ovlivňovat manželství. Jedna žena neví, jak odpovědět.

9. Jakou roli hrají peníze podle vašeho názoru ve stabilitě manželství?	Muži	Ženy
Hrají velkou roli	6	8
Nehrají roli	1	2
Další: - není zanedbatelná, musí jich být přiměřeně - určitě je zapotřebí finanční standard, pro uspokojování potřeb, ale neměly by znatelně ovlivňovat stabilitu. Pouze snad v případech sňatků kvůli finančnímu prospěchu. - jak kdy, podle toho, kolik jich je	3	-

6 mužů a 8 žen tvrdí, že peníze hrají velkou roli v manželství a ovlivňují stabilitu rodiny. „peníze hrají velkou roli, bez peněz to nejde“ (žena, 39 let). „nedostatek peněz vyvolává konflikty“ (muž, 35 let). Ale věří, že to není ta nejdůležitější věc v rodinném životě. 1 muž a 2 ženy uvedli, že finanční problémy neovlivňují stabilitu manželství. Tři muži z 10 naopak míní, že finanční problémy mohou ovlivnit stabilitu manželství: „není zanedbatelná, musí jich být přiměřeně“, „určitě je zapotřebí finanční standard, pro uspokojování potřeb, ale neměly by znatelně ovlivňovat stabilitu. Pouze snad v případech sňatků kvůli finančnímu prospěchu“, „jak kdy, podle toho, kolik jich je“.

10. Souhlasíte s tvrzením, že děti chrání stabilitu manželství? Napište, prosím, svůj názor.	Muži	Ženy
Ano	5	9
Ne	5	-
Nevím	-	1

Většina žen (9 z 10) a polovina mužů (5 z 10) uvádí, že souhlasí s tvrzením, že děti mohou zachránit manželství. „ano, děti stmelují partnerský vztah a starají se, aby nebyl všední“ (muž, 41 let). Pět mužů z 10 se domnívá, že děti nemohou zachránit manželství dospělých:

„nesouhlasím, je to pouze o lidech“ (muž, 34 roky). „Ne, děti pokud je problém s partnerem, pouze prodlužují trápení“ (žena, 39let). Jedna žena nemohla odpovědět jednoznačně.

11. V čem je podle vašeho názoru zralost manželství?	Muži	ženy
Vztahové hledisko ■ Pro muže: - už se nic neřeší a vše běží, jak má -úcta, tolerance, důstojnost -v pochopení toho druhého -dokonalý vztah -zralost svých pocitů -stabilita ve vztahu ■ Pro ženy: - Pochopení, tolerance, úcta	9	3
Časové hledisko ■ Pro muže: zkušenost ■ Pro ženy: - zralost je v čase, -Je to ve věku -zralost jednotlivců	1	6
Nevím	-	1

Většina mužů (9 z 10) jsou toho názoru, že „zralost manželství“ spočívá ve vztahovém hledisku. Pro ně tento pojem znamená, že „už se nic neřeší a vše běží, jak má“, úcta, tolerance, důstojnost, pochopení druhého, dokonalý vztah, zralost svých pocitů, stabilita ve vztahu.“ „kdy již člověk začíná mít myšlenky na společný život, založení rodiny a tím tedy v uvědomění si svých cílů v oblasti společného života“(39 let)“. Stejný názor mají jen 3 ženy z 10, které souhlasí s tím, že „zralost manželství“ je pochopení, tolerance a úcta.

Většina žen (6 z 10) ukázala na to, že „zralost manželství“ spočívá v časovém hledisku: „zralost v čase“, „je to ve věku“, „zralost jednotlivců“. Jeden muž sdělil, že především je to zkušenost.

12. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství spokojenost se sexuálním životem?	Muži	Ženy
Ovlivňuje	7	5
Neovlivňuje	2	2
Další: ■ Pro muže: částečně ■ Pro ženy: -toto neřeším -nijak (stačí málo) - zpočátku více, později méně hodnot, mohou se i měnit – přirozeně biologické	1	3

Při odpovědi na tuto otázku 7 mužů a 5 žen se hlásilo k názoru, že spokojenost se sexuálním životem ovlivňuje stabilitu manželství: “velkou měrou, spokojenost je zásadní. Sex je podstatná důležitá součást vztahu manželů“ (žena, 42 let). “Domnívám se, že nespokojenost v sexuální oblasti, nesoulad ohrožuje vážně stabilitu manželství. Člověk může kompenzovat své potřeby jinde a narušit vážně vztah“ (muž, 39 let). Dva muži a dvě ženy uvedli, že sexuální život neovlivňuje stabilitu manželství. Jeden muž odpověděl, že sexuální život může ovlivnit, ale jen částečně. Jedna žena odpověděla, že na začátku manželství sexuální spokojenost může nějakým způsobem ovlivnit stabilitu, ale později už ne.

13. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství věkový rozdíl mezi manželi?	Muži	Ženy
Ano, ovlivňuje	2	1
Neovlivňuje	6	9
Nevím	1	-
Další: ■ Pro muže: je to věc názoru, individuálního myšlení	1	-

Většinou se muži (6 z 10) i ženy (9 z 10) domnívají, že věkový rozdíl mezi manželi nemá vliv na stabilitu manželství. 2 muži a 1 žena si ale myslí, že věkový rozdíl stále ovlivňuje stabilitu manželství.

Jeden muž nemohl odpovědět jednoznačně na tuto otázku. Uvedl, že „je to věc názoru, individuálního myšlení“.

14. Mají sociálně-ekonomické faktory (např.: inflace, nezaměstnanost, úroveň vzdělání partnera, změny životního cyklu atd.) vliv na váš rodinný život? Pokud ano, popište prosím, v čem se to projevuje?	Muži	Ženy
Ano	6	4
Ne	4	6

Většina mužů (6 z 10) zastává názor, že **sociálně-ekonomické faktory (např.: inflace, nezaměstnanost, úroveň vzdělání partnera, změny životního cyklu atd.) mají vliv na jejich rodinný život**: „Ano, mají. Například v případě nezaměstnanosti dochází ke snižování ekonomického standardu rodiny a to má nepříznivý vliv. Naopak úroveň vzdělání může mít pozitivní dopad pro hledání zaměstnání, pozice a potažmo větší přínos do rozpočtu rodiny. Současně vzdělanostní úroveň může mít pozitivní vliv na rozhodovacích procesech, nevědomost, nevzdělanost snižuje

úroveň i společnosti.“(muž, 39 let).“ Ano, věci se zdražují, výplata klesá, neustále řešíme s manželem peníze. Nebo už se sobě tolik nevěnujeme, stále sedíme u PC nebo TV. Není to jako dřív.“(žena, 32 let).

Většina žen tohoto vzorku (6 z 10) se domnívá, že sociálně-ekonomické faktory nemají vliv na vztahy v rodině. “Nemá, život se musí brát, jak jde“(35 let).

15. Máte informace, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu? Pokud ano, v čem?	Muži	Ženy
Ano	1	3
Ne	9	7

Odpovědi respondentů ukázaly na to, že většina mužů (9 z 10) a žen (7 z 10) nemá představu, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu: „Moc o tom nevím“ (56 let).

Jen jeden muž a tři ženy mají nějakou představu o podpoře rodiny ze strany státu. “ Ano. Podpora rodiny ze strany státu je v určitých oblastech nezbytná, rodičovský příspěvek – podpora porodnosti. Bezplatné základní školství, odpočet daní na děti apod.”(39 let) ”Třeba příspěvek na bydlení“(žena, 42 let),” Ano, když je někdo z rodiny na úřadu práce” (žena, 54 let).

16. Pokud by se vaše rodina ocitla v obtížné situaci, potřebovali byste pomoc státu v podpoře vaší rodiny? Pokud ano, jakou pomoc byste potřebovali?	Muži	Ženy
Ano	7	5
Ne	2	4
Ne vím	1	1

Větší množství respondentů - muži (7 z 10) a ženy (5 z 10) - odpovědělo, že pokud by se jejich rodina ocitla v obtížné situaci, obrátili by se se žádostí o pomoc ke státu. „Nevím, pravděpodobně o veškerou, na jakou bychom vzhledem k problémům měli nárok“ (muž, 56 let).“ „Pouze v případě rodičovského příspěvku. Partner se stará o dítě a zpravidla je bez příjmu“(muž, 39 let)“ Jsme v obtížné situaci, manžel je invalidní důchodce, takže důchod“ (žena, 38 let). Dva muži a čtyři ženy řekli, že by se neobrátili se žádostí o pomoc od státu, ani kdyby se ocitli v obtížné situaci. Pro jednoho muže a jednu ženu bylo obtížné odpovědět na tuto otázku, protože nevědí, na koho konkrétně se mají obrátit se svým problémem.

17. Jak často s partnerem (partnerkou) probíráte otázky o sociálních podmínkách rodiny?	Muži	Ženy
Občas	4	5
Často	4	3
Vůbec neprobíráme	2	2

Z výsledků je vidět, že ani muži, ani ženy příliš neprobírají otázky o sociálních podmínkách rodiny. „Sociální podmínky neprobíráme často, protože nemáme v této oblasti potřebu. Vše dokážeme zabezpečit vlastními silami“(muž, 39 let). Dva muži a dvě ženy řekli, že vůbec neprobírají v rodině podobné otázky.

18. Popište, prosím, jaké vnější faktory ovlivňují prosperitu rodiny?	Muži	Ženy
■ Materiální - peníze, - finanční problémy - podmínky bydlení, zaměstnání, vzdělávání, finanční zdroje - inflace - stabilní příjem - nízká mzda	5	3
■ Duchovní Nevěra a vše zlé	1	-
■ Vliv příbuzných, přátel	1	2
■ Zdraví	1	-
■ Stabilní politické prostředí - nastavení společnosti, trh práce blahobyt	-	2
■ Dobré přírodní podmínky	-	2
■ Nic neovlivňuje	2	2

Materiální vnější faktory, jako jsou peníze, finanční problémy, podmínky bydlení, zaměstnání, vzdělávání, finanční zdroje, inflace, stabilní příjem, nízká mzda podle odpovědi většiny mužů (5 z 10) a žen (3 z 10) mají velký vliv na prosperitu rodiny.

Dva muži a dvě ženy si myslí, že žádné vnější faktory neovlivňují prosperitu rodiny.

Ostatní odpovědi respondentů v menší míře se týkaly takových faktorů jako duchovní (1 muž), vliv příbuzných a přátel (1 muž a 2 ženy), zdraví (1 muž), stabilní politické prostředí (2 ženy, které mluvily o nastavení společnosti, pro trh práce a blahobyt), dobré přírodní podmínky (2 ženy).

19. Co pro vás znamená výraz „celoživotní romantická láska“?	Muži	Ženy
Věří	2	2
Nevěří	8	8

8 mužů a 8 žen se shoduje na tom, že celoživotní romantická láska neexistuje.:

“Neexistuje, spíše pak po dlouhém čase krásné přátelství“(žena, 34 roky).“Takovou neznám“(muž, 41 let). Dva muži a dvě ženy uvedli, že taková láska existuje.

Ideál, duševní souznění“(žena, 38let),“ „spíše to ve mně vyvolává představu bezstarostného partnerského soužití bez závazků“(muž, 39 let).

20. Jak jste spokojen(a) s vaším manželstvím	Muži	Ženy
Spokojen (a)	9	4
Spíše spokojen (a)	1	6
Spíše nespokojen (a)	-	-
Nespokojen (a)	-	-
Nemůžu jednoznačně odpovědět	-	-

V tomto rodinném vzorku 9 mužů a 4 ženy ukázali, že jsou spokojeni s jejich manželstvím.

1 muž a 6 žen uvádí, že se cítí spíše spokojenými.

Není žádný respondent (ka), který(a) by byl(a) nespokojen se svým manželstvím.

3.2.2 Odpovědi ruských respondentů

1. Popište, prosím, co očekáváte od partnera (partnerky) v manželství?	muži	ženy
Plnění domácích povinností <ul style="list-style-type: none"> ■ muži očekávají od žen přípravu jídla, úklid, praní věci, útlost v domě ■ ženy očekávají od mužů vedení domácnosti, opravy, pomoc při výchově dětí 	5	3
Finanční podporu <ul style="list-style-type: none"> ■ muži očekávají finanční řízení ■ ženy očekávají finanční zabezpečení, placení účtů, slušný příjem 	1	5
Emoční podporu <ul style="list-style-type: none"> ■ muži očekávají morální podporu, aby žena byla laskavá ■ účast v životě každého člena rodiny 	2	1
Žádná očekávání	3	3

5 mužů z 10 uvádí, že očekávají od ženy v první řadě plnění domácích povinností (praní, vaření, úklid, pohodlí, chutné jídlo).

3 ženy z 10 uvedly, že očekávají od svého manžela také plnění domácích povinností (pomoc při vedení domácnosti a výchově dětí, vaření (1-2 krát týdně), opravy v domě).

Další reakce mužských respondentů byly následující: 1 muž zdůrazňuje, že očekává finanční řízení od ženy. Dva muži očekávají emocionální podporu od ženy a její pozornost. Polovina žen vzorku (5 lidí) očekává finanční podporu od svého manžela (placení účtů, slušný příjem). Pouze jedna žena z 10 řekla, že čeká od manžela emocionální podporu a účast a zájem o každého člena rodiny.

3 muži a 3 ženy nic nečekají od svých partnerů, protože věří, že vše v manželství by mělo být na základě dobrovolnosti, zatímco „povinnosti“ lze přirovnat k „nátlaku“.

Jak jsme předpokládali - pro muže je hlavní věc, aby žena vedla domácnost a vytvořila útulné prostředí v rodině, pro ženy je důležitější, aby její manžel rodinu finančně zajistil.

2. Jaký máte názor, kdo z manželů se musí více věnovat svému zaměstnání? Proč?	Muž	Žena
Muž	5	5
Žena	-	-
Oba	3	2
Další <ul style="list-style-type: none"> ■ Muži: záleží na tom, kdo vydělává víc, ten, komu to jde líp ■ Ženy: ten, kdo dostává větší příjem a má lepší perspektivy 	2	3

Názory na to, kdo by měl věnovat větší pozornost svému zaměstnání, jsou následující: 5 mužů a 5 žen se domnívá, že živit rodinu musí muž (muž - živitel rodiny). Tři muži jsou přesvědčeni, že oba manželé musejí věnovat stejnou pozornost svému zaměstnání a práci a být žádaní. Dvě ženy s tím také souhlasí; mají názor, že každý musí mít svou vlastní práci a každý jí má věnovat tolik pozornosti a času, kolik chce a kolik potřebuje.

5 lidí ze vzorku (2 muži a 3 ženy) se domnívá, že svému zaměstnání se musí více věnovat ten, kdo má větší příjem a kdo má v něm lepší perspektivy.

Takže můžeme říci, že odpovědi obou pohlaví se shodly na tom, že finanční zabezpečení rodiny by měl ve větší míře zajistit muž.

3. Popište, prosím, stav vaší rodiny před několika lety (jde o rozdělení rodinných povinností). Je nějaký rozdíl s jejím dnešním stavem? V čem je rozdíl?	Muži	Ženy
Zlepšil se	3	10
Zhoršil se	1	-
Nic se nezměnilo	6	-

3 muži z 10 se hlásí k tomu, že rodinný stav se zlepšil (objevila se zkušenost ve vztazích, pochopení jeden druhého). Jeden muž si myslí, že vztah v jeho rodině před několika lety byl lepší než teď, protože v současnosti cítí ve svém vztahu s manželkou pořád nervozitu.

6 mužů nevidí žádný rozdíl. Podle nich je všechno stejné jako dříve.

Všechny ženy ze vzorku odpověděly, že jejich vztah se zlepšil (děti vyrostly, a teď rodiče mají více času na sebe, manžel se stal samostatný, vztahy se zlepšily, manželství je stabilnější).

4. Empatie neboli vcítění označuje porozumění emocím a motivům druhého člověka. Pro schopnost empatie je užitečné umět odložit svoje vlastní názory, hodnoty a předsudky. Cítíte empatie ze strany manžela (manželky)? A jak ?	muži	ženy
Ano	7	8
Ne	-	1
Další : Pocit se zmenšil Cítím, jen občas	3	1

Většina respondentů (7 mužů a 8 žen) uvedla, že cítí projev empatie **ze strany manžela (manželky)**. To se projevuje ve zvýšené pozornosti, v diskusi o rodinných problémech, v

pozornosti, péči, podpoře, ve schopnosti porozumět si navzájem beze slov, radovat se a zarmucovat se spolu, i v zájmu o koníčky partnera.

Pouze jeden respondent (žena) odpověděl, že nemá pocit výrazu empatie ze strany svého manžela, ale svou odpověď nechala neodůvodněnou. Tři muži sdělili, že cítí empatii pouze příležitostně a že v průběhu let její projev ze strany jejich žen zeslábnul.

Jedna paní rovněž zmínila, že v průběhu let její manžel začal být k ní méně pozorný.

5. Co pro vás znamená pojem „stabilita manželství“?	muži	Ženy
<ul style="list-style-type: none"> ■ Pro muže: dodržování, plnění povinností v manželství ■ Pro ženy: rodinná práce, schopnost vycházet z komplexních krizí. 	2	2
láska, úcta, porozumění, <ul style="list-style-type: none"> ■ Pro muže: ochota ke kompromisu ■ Pro ženy: úcta 	5	5
Důvěra manželce (manželovi)	1	5
Další: Když mám vše, ale chci navíc Rovněž co pro ostatní	2	-

5 mužů z 10 chápe stabilitu manželství jako projev lásky a respektu, porozumění, ochotu ke kompromisu. Podobná reakce je pozorována u 5 žen, které se domnívají, že stabilita manželství kromě výše uvedeného spočívá v důvěře ke svému manželce.

5 žen uvedlo, že stabilita manželství platí tehdy, když nikdo z dvojice neuvažuje o rozvodu.

Stejně množství (2 muži a 2 ženy), se domnívají, že stabilita je dodržení a plnění rodinných povinností manželství, schopnost vycházet z komplexních krizí.

6. Uvažovali jste někdy o rozvodu?	Muži	Ženy
ano	4	3
ne	6	7

V tomto vzorku 4 muži a 3 ženy ukázali, že alespoň jednou v životě uvažovali o rozvodu. Dvě ženy komentovaly své odpovědi (jedna z nich si přemýšlela o rozvodu na začátku rodinného života, prvních 5 let. Druhá uvažovala o rozvodu v průběhu nezaměstnanosti svého manžela a pod nátlakem svých příbuzných).

7. Domníváte se, že vaše manželství je stabilní?	Muži	Ženy
ano	9	9
Ne	1	-
Nevím	-	1

Většina respondentů (jak muži, tak i ženy) se domnívá, že jejich manželství je stabilní. Pouze jeden muž odpověděl záporně a pouze jedna žena neuměla odpovědět ani pozitivně, ani negativně.

8. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství nevěra manžela (manželky)?	Muži	ženy
Ovlivňuje negativně	6	6
Ovlivňuje pozitivně	-	-
Vůbec neovlivňuje	3	4
Nevím	1	-

6 mužů a 6 žen se shodlo na tom, že nevěra manželky (manžela) ovlivňuje stabilitu manželství negativně (muži uvádějí, že to vůbec neprominou a že hned bude následovat rozvod. Ženy si myslí, že manželství ztratí svou stabilitu, že už nikdy nebudou důvěřovat manželovi).

3 muži a 4 ženy jsou více tolerantní v této otázce a myslí si, že nevěra manželky – manžela nemůže ovlivnit stabilitu manželství.

Jeden muž řekl, že neví.

9. Jakou roli hrají peníze podle vašeho názoru ve stabilitě manželství?	Muži	Ženy
Hrají velkou roli	7	8
Nehrají roli	1	2
Další: <ul style="list-style-type: none"> ■ Muži: „Ano, hrají velkou roli jen v tom případě, pokud peníze jsou základem manželství“. 	2	-

7 mužů a 8 žen tvrdí, že peníze mají velký vliv na stabilitu manželství. Ale zatímco tito respondenti věří, že to není ta nejdůležitější věc v rodinném životě, další jeden muž a dvě ženy naopak uvedli, že finanční problémy neovlivňují stabilitu manželství (jako příklad dávají rodiny oligarchů, kde peněz je dost, ale přesto se páry rozcházejí a ve svazku často chybí štěstí).

Dva muži uvedli, že finanční problémy mohou ovlivnit stabilitu manželství jen v tom případě, jsou-li peníze základem manželství.

10. Souhlasíte s tvrzením, že děti chrání stabilitu manželství? Napište, prosím, svůj názor.	Muži	Ženy
Ano	4	1
Ne	4	7
Nevím	1	1
Ne vždy	1	1

Většina žen (7 z 10) uvedla, že nesouhlasí s tvrzením, že děti mohou zachránit manželství. Věří, že není-li ve vztahu partnerů láska, pak už manželství nemůže nic zachránit, ani děti. "Děti nemohou chránit stabilitu manželství, pokud jejich rodiče se denně hádají. To je možné pouze v bohatých rodinách, kde rodiče často žijí jako nepřátelé, a pro děti takové soužití je normou. Čtyři muži z 10 se naopak domnívají, že děti mohou zachránit své manželství. Jeden z nich uvedl, že se sám oženil kvůli dětem.

Jeden muž a jedna žena mají stejný názor v tom, že kvůli dětem manželé mohou hodně spolu vydržet, i když už nemají tak dobrý vztah, ale na druhé straně přitom děti nemohou sloužit jako nástroj k záchraně manželství.

11. V čem spočívá podle vašeho názoru zralost manželství?	Muži	ženy
Vztahové hledisko ■ Pro muže: - schopnost porozumění - stabilita ve vztahu - pochopení a spolupráce - zdravé psychologické klima v rodině ■ Pro ženy: - odpovědnost za rodinu - oceňování zájmů manžela - tolerance - kompromis - jistota v svém manželovi - pochopení a stabilita manželství	7	5
Časové hledisko ■ Pro muže: láska vyzkoušena časem, zralost přichází časem, přítomnost dětí a vnoučat ■ Pro ženy: láska vyzkoušena časem, zkušenosti	3	2
Nevím	-	3

Většina respondentů (7 mužů a 5 žen) se domnívá, že „zralost manželství“ spočívá ve vztahovém hledisku. Pro muže pojem „zralost manželství“ je schopnost porozumění, stabilita ve vztahu, pochopení a spolupráce, zdravé psychologické klima v rodině.

Pro ženy to je odpovědnost za rodinu, oceňování a podpora zájmů partnera, tolerance, kompromis, jistota v svém manželovi (manželce) a také pochopení a stabilita manželství.

3 muži a 2 ženy uvedli, že zralost manželství spočívá spíše v časovém hledisku. Muži si myslí, že zralost celkem přichází časem, a projevuje se to láskou, vyzkoušenou časem, a také přítomností dětí a vnoučat. Ženy k tomu dodávají, že je to ještě ke všemu zkušenost.

3 ženy nemají představu, co to je „zralost manželství“.

12. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství spokojenost se sexuálním životem?	Muži	Ženy
Ovlivňuje	10	10
Neovlivňuje	-	-

Při odpovědi na tuto otázku jak muži, tak i ženy se plně shodli na mínění, že spokojenost se sexuálním životem velice ovlivňuje stabilitu manželství. Nicméně, všichni zdůrazňují, že i když to je docela významný faktor, není to určující faktor pro stabilitu manželství.

13. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství věkový rozdíl mezi manželi?	Muži	Ženy
Ano, ovlivňuje	3	3
Neovlivňuje	6	6
Nevím	1	1

Většinou se muži a ženy domnívají, že věkový rozdíl mezi manželi nemá vliv na stabilitu manželství. 3 muži a 3 ženy se domnívají, že věkový rozdíl stále ovlivňuje stabilitu manželství, a to jak pozitivně, tak negativně. Myslí si, že věkový rozdíl mezi manželi by neměl překročit 5-10 let. Muži jsou často proti tomu, aby žena byla starší než oni.

Nicméně jedna z žen zvažuje takovou situaci pozitivně a věří, že "v případě, kdy muž je starší, lépe se jí věnuje a stará se o ni víc. Jestliže žena je starší, pak ona projevuje více lásky, a to má příznivý vliv na stabilitu manželství.

2 respondenti neuměli odpovědět na tuto otázku.

14. Mají sociálně-ekonomické faktory (např.: inflace, nezaměstnanost, úroveň vzdělání partnera, změny životního cyklu atd.) vliv na váš rodinný život? Pokud ano, popište prosím, v čem se to projevuje?	Muži	Ženy
Ano	6	8
Ne	4	2

Většina žen (8 z 10) a mužů (6 z 10) ukázala, že sociálně-ekonomické faktory (např.: inflace, nezaměstnanost, úroveň vzdělání partnera, změny životního cyklu atd.) mají vliv na jejich rodinný život. Odpovědi mužů: "Rodina se může rozpadat kvůli nedostatku peněz, a proto vzrůstají problémy." "Objeví se nervozita ve vztahu!" " Odpovědi žen: "V 90 letech, po zhroucení Sovětského svazu, jsem musela několikrát měnit zaměstnání, a proto věnovat méně pozornosti své rodině. Tím se objevilo více problémů, sporů atd.". "Vliv má úroveň vzdělání a různé sociální prostředí", "Dočasné deprese".

Lze konstatovat, že i malé sociálně-ekonomické změny v první řadě ovlivňují psycho-emocionální klima v rodině.

4 muži a 2 ženy se domnívají, že sociálně-ekonomické faktory nemají vliv na vztahy v rodině (jeden z respondentů odpověděl: "žádný vliv nemají, protože v našem životě funguje stabilita a vzájemná podpora."

15. Máte informace, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu? Pokud ano, v čem?	Muži	Ženy
Ano	3	6
Ne	7	4

Více než polovina žen uvedla, že má představu o tom, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu (např. dovolená kvůli péči o dítě do 2 nebo 3 let, další zaměstnávání matky, poskytování úlev a dávek vícedětným rodinám, sociální dávky, bezplatné vzdělávání, slevy na jízdném.

Lze soudit, že muži mají méně informací ohledně podpory rodiny ze strany státu. (pouze 3 z 10 uvedli, že mají představu o tom, co je státní sociální podpora). Podle nich to je: sociální dávky pro svobodné matky, poskytování zvýhodněných půjček, bezplatné vzdělání, medicína, přídatky na dítě, důchody a finanční zabezpečení.

16. Pokud by se vaše rodina ocitla v obtížné situaci, potřebovali byste pomoc státu v podpoře vaší rodiny? Pokud ano, jakou pomoc byste potřebovali?	Muži	Ženy
Ano	2	-
Ne	6	7
Nevím	2	3

Jak muži (6 z 10), tak ženy (7 z 10) odpověděli, že oni sami by se neobrátili pro pomoc ke státu, ani kdyby se ocitli v obtížné situaci. Dva muži však připustili, že by se obrátili pro pomoc ke státu. Pro 2 muže a 3 ženy bylo obtížné odpovědět na tuto otázku, protože ona sami nevědí, na koho konkrétně se mají obrátit s problémem.

17. Jak často s partnerem (partnerkou) probíráte aktuální otázky o sociálních podmínkách rodiny?	Muži	Ženy
Občas	4	3
Často	4	7
Vůbec neprobíráme	2	-

Z výsledků je vidět, že ženy (7 z 10) častěji než muži probírají otázky o sociálních podmínkách rodiny. Dva muži řekli, že vůbec neprobírají s manželkou podobné otázky.

18. Popište, prosím, jaké vnější faktory ovlivňují prosperitu rodiny?	Muži	Ženy
■ Materiální - stoupání - stabilita mezd - Nedostatek financí - finanční stabilita - inflace - nezaměstnanost - nestabilní zaměstnání - nízká mzda - ekonomická krize - včasná výplata	5	7
■ Duchovní	1	-
■ Vliv příbuzných, přátel	1	2
■ Zdraví	-	1
■ Stabilní politické prostředí (mír, žádné války)	2	1
■ Dobré přírodní podmínky	1	-
■ Nic neovlivňuje	4	3

Takové vnější faktory, jako jsou materiální (stoupání, stabilita mezd, nebo naopak- nízká mzda, nedostatek financí, anebo včasná výplata a finanční stabilita, inflace, nezaměstnanost, nestabilní zaměstnání, ekonomická krize) podle odpovědí většiny žen (7 z 10) a mužů (5 z 10) mají velký vliv na prosperitu rodiny.

4 muži a 3 ženy myslí, že žádné vnější faktory neovlivňují prosperitu rodiny.

Ostatní odpovědi respondentů v menší míře se týkaly takových faktorů jako duchovní(1), vliv příbuzných a přátel(3), zdraví(1), stabilní politické prostředí(3), dobré přírodní podmínky (1).

19. Co pro vás znamená výraz „celoživotní romantická láska“?	Muži	Ženy
Věří	5	6
Nevěří	5	4

5 mužů a 6 žen se shoduje na tom, že celoživotní romantická láska existuje.

Pro muže tento výraz znamená: respekt, důvěra, projev pozornosti, „život s milovanou manželkou, kdy bez ní nemůžeš žít,“ spolu až do smrti. Ženy k tomu dodávají příjemné překvapení, a každý den slyšet i říkat „Miluju tě“.

5 ostatních mužů a 4 ženy ze vzorku sdělili, že v takovou lásku nevěří, že celoživotní romantická láska existuje jenom ve filmech, u milionářů a v pohádkách, že to je jen fikce.

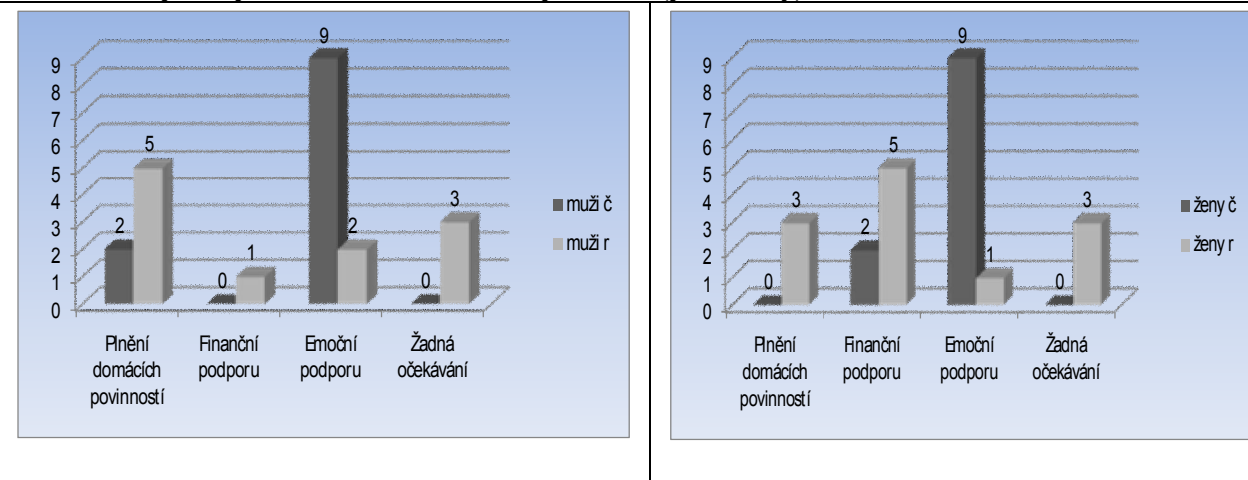
20. Jak jste spokojen(a) s vaším manželstvím	Muži	Ženy
Spokojen (a)	7	8
Spíše spokojen(a)	2	2
Spíše nespokojen (a)	-	-
Nespokojen (a)	-	-
Nemohu jednoznačně odpovědět	1	-

V tomto rodinném vzorku 7 mužů a 8 žen ukázalo, že jsou spokojeni se svým manželstvím, 2 muži a 2 ženy cítí si spíše spokojenými. Není žádný respondent (ka), který(a) by byl(a) nespokojen se svým manželstvím.

Pouze jeden muž uvedl, že nemá jednoznačnou odpověď na takovou otázku.

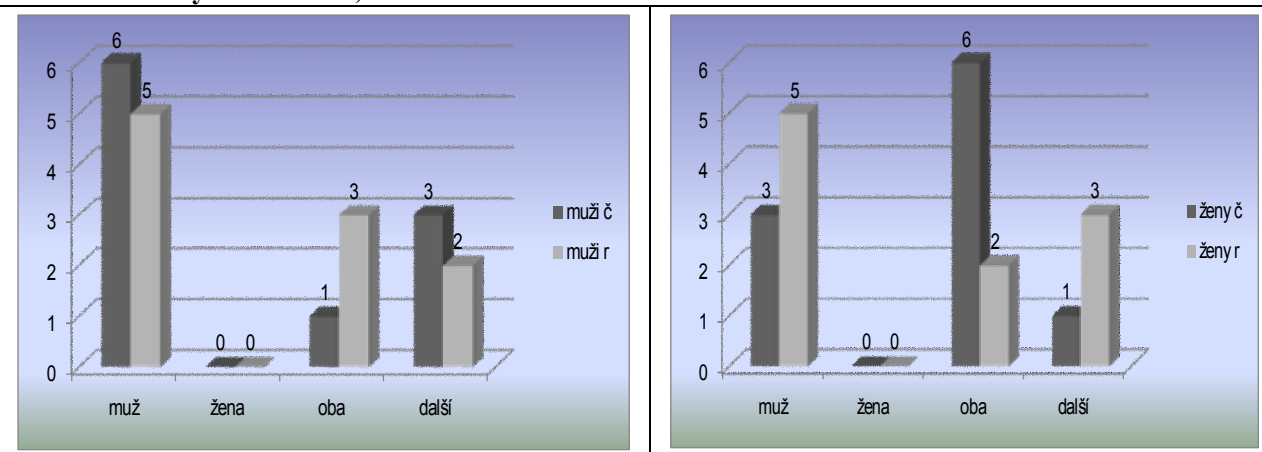
3.2.3 Srovnání a popis odpovědí českých a ruských respondentů

Graf č 1. Popište, prosím, co očekáváte od partnera (partnerky) v manželství?

Graf č 1. ukazuje, že ruští muži více než čeští muži očekávají od svých žen plnění domácích povinností a někdy i finanční podporu. Čeští muži naopak mnohem víc očekávají emoční podporu od svých manželek. Na tom se s nimi shodnou české ženy, které také ve většině případů čekají od svých mužů emoční podporu. Většina ruských žen chce mít stálou finanční podporu ze strany svých mužů.

Graf č. 2. Jaký máte názor, kdo z manželů se musí více věnovat svému zaměstnání? Proč?

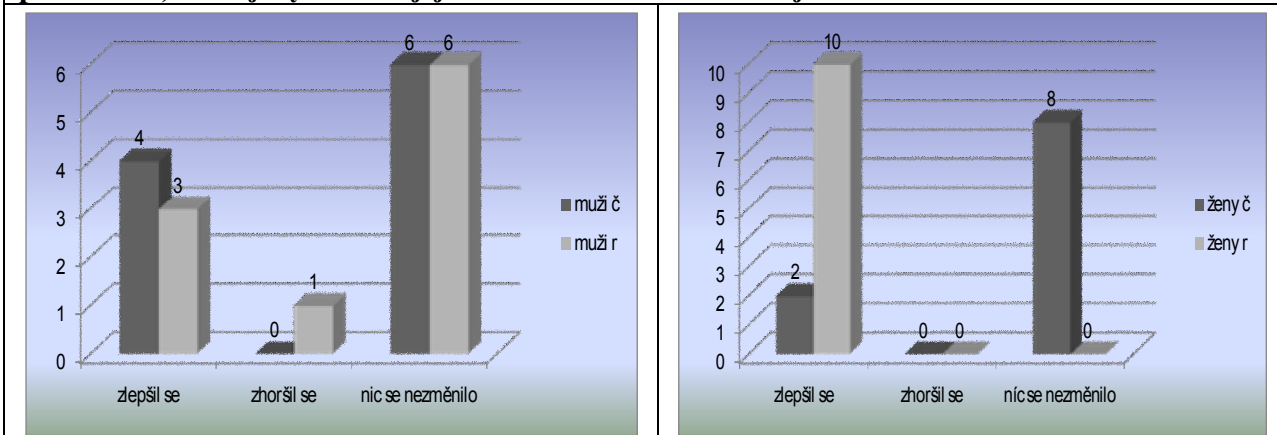

Podle grafu č.2 je vidět, že názor českých a ruských mužů na to, zda muž se musí více věnovat svému zaměstnání, je prakticky stejný. Polovina ruských žen si také myslí, že muži musí

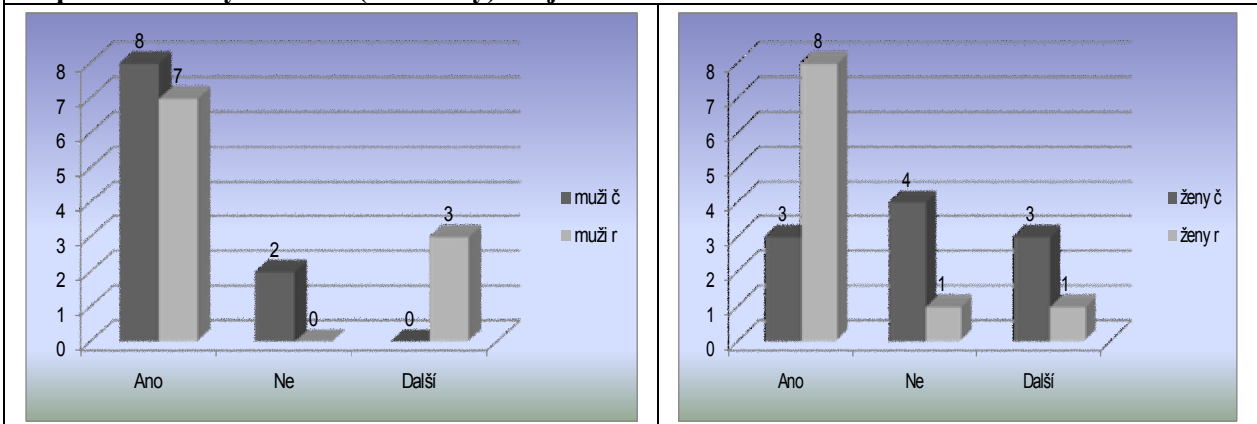
zabezpečovat rodinu. Podíváme-li se do ženských odpovědí, zjistíme, že mnohem víc českých žen než ruských tvrdí, že oba manželé se musí stejně věnovat svému zaměstnání.

Graf č. 3. Popište, prosím, stav vaší rodiny před několika lety (jde o rozdělení rodinných povinností). Je nějaký rozdíl s jejím dnešním stavem? V čem je rozdíl?

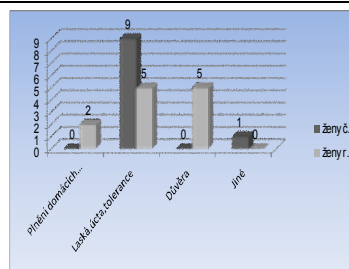
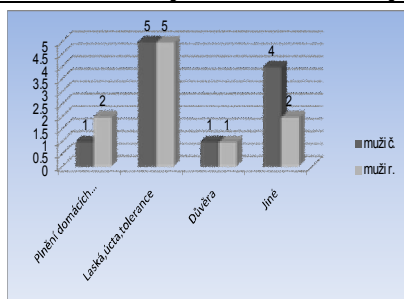
Graf č.3 ukazuje, že většina českých a ruských mužů nevidí žádný rozdíl mezi stavem jejich rodiny před několika lety a dneškem. Ale narozdíl od většiny českých žen, které sdělily, že jejich rodinný stav se také nezměnil, ruské ženy jednoznačně pozorují proměny do lepšího stavu.

Graf č. 4. Empatie neboli vcítění označuje porozumění emocím a motivům druhého člověka. Pro schopnost empatie je užitečné umět odložit svoje vlastní názory, hodnoty a předsudky. Cítíte empatie ze strany manžela (manželky)? A jak?

Podle grafu č.4 můžeme říci, že ruské a české ženy ve většině případu projevují empatie ke svým manželům. Ale čeští muži, narozdíl od ruských, málokdy projevují empatie ke svým ženám (a je to vidět na grafu ženských odpovědí).

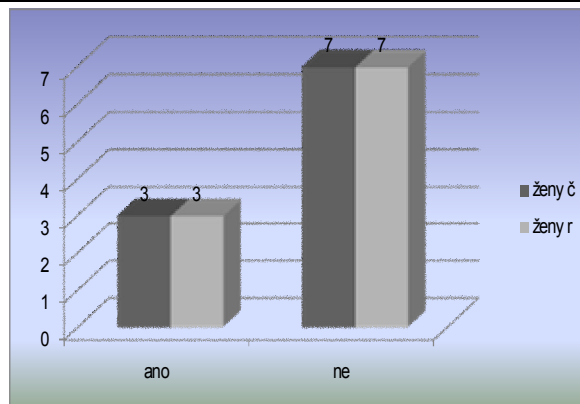
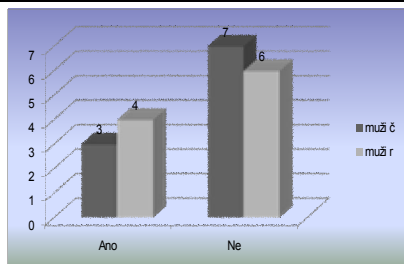
Graf č. 5. Co pro vás znamená pojem „stabilita manželství“?

Graf č.5 ukazuje na to, že pro většinu mužů našeho vzorku ve stejné míře výraz „Stabilita manželství“ znamená lásku, toleranci, úctu

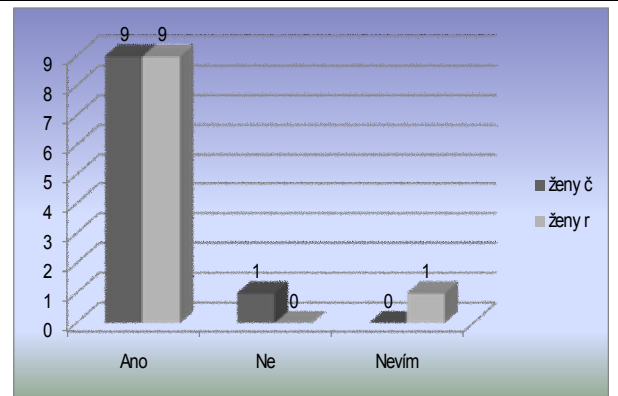
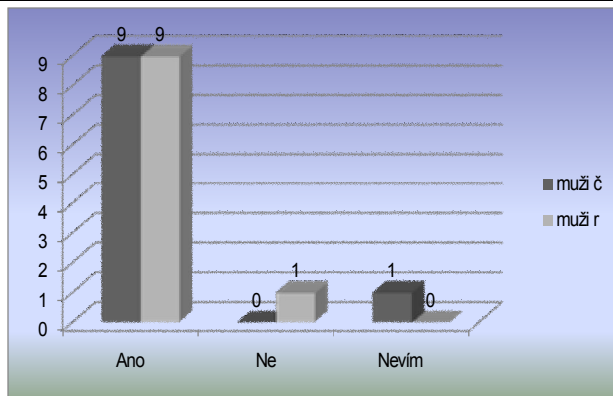
S tím souhlasí prakticky všechny zkoumané české ženy a polovina ruských žen. Druhá polovina zastává názor, že „stabilita manželství“ je důvěra manželovi a manželce.

Graf č. 6. Uvažovali jste někdy o rozvodu?

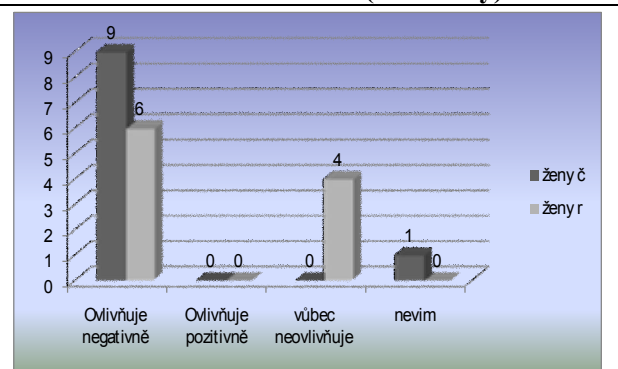
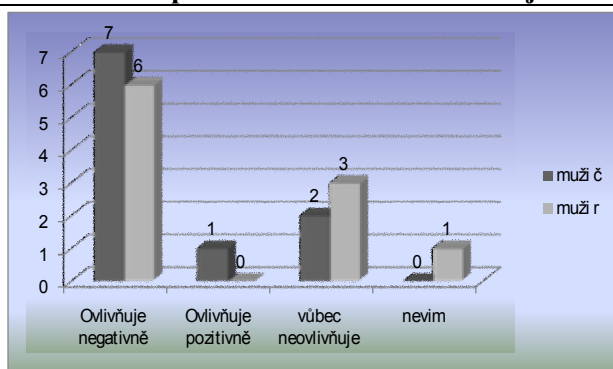
Graf č.6 ukazuje, že jak muži z tohoto vzorku, tak i ženy ve většině případu neuvažovali o rozvodu.

Graf č. 7. Domníváte se, že vaše manželství je stabilní?

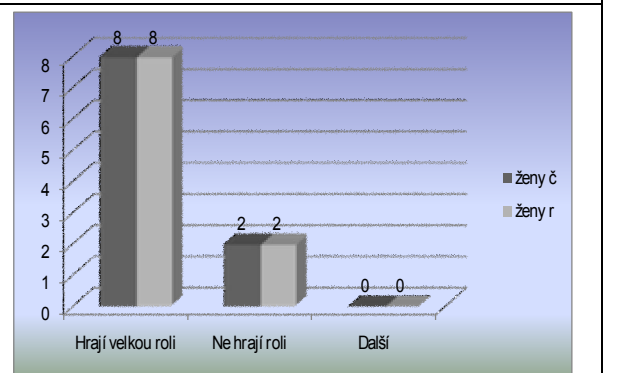
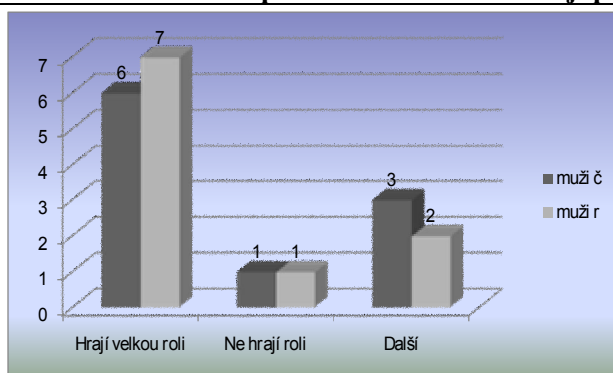
Graf č. 7 ukazuje, že všichni respondenti z tohoto vzorku se většinou domnívají, že jejich manželství je stabilní.

Graf č.8. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství nevěra manžela (manželky)?

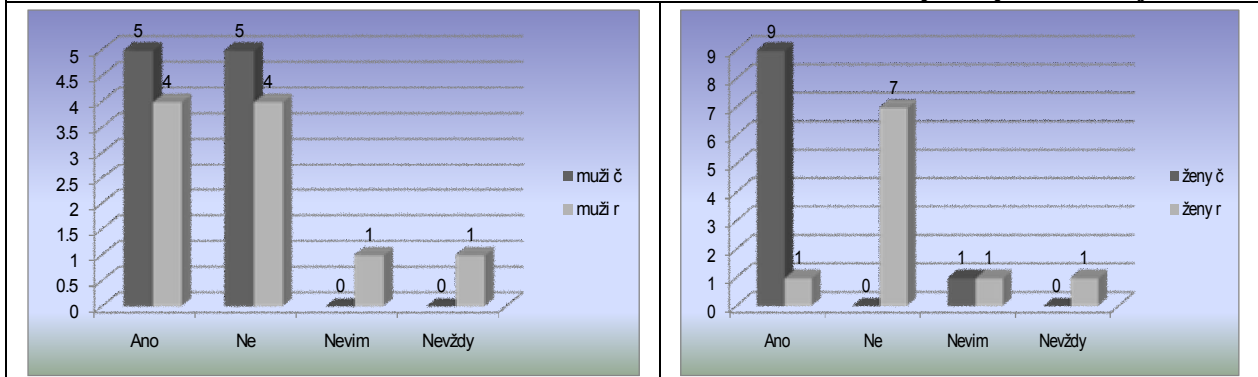
Podle grafu č.8 můžeme uvést, že čeští a ruští muži se ve většině případů shodují na tom, že nevěra manželky může negativně ovlivnit stabilitu manželství. České a ruské (ale v menší míře) ženy si také myslí, že nevěra manžela nabourá vzájemný vztah.

Graf č. 9. Jakou roli podle vašeho názoru hrají peníze ve stabilitě manželství?

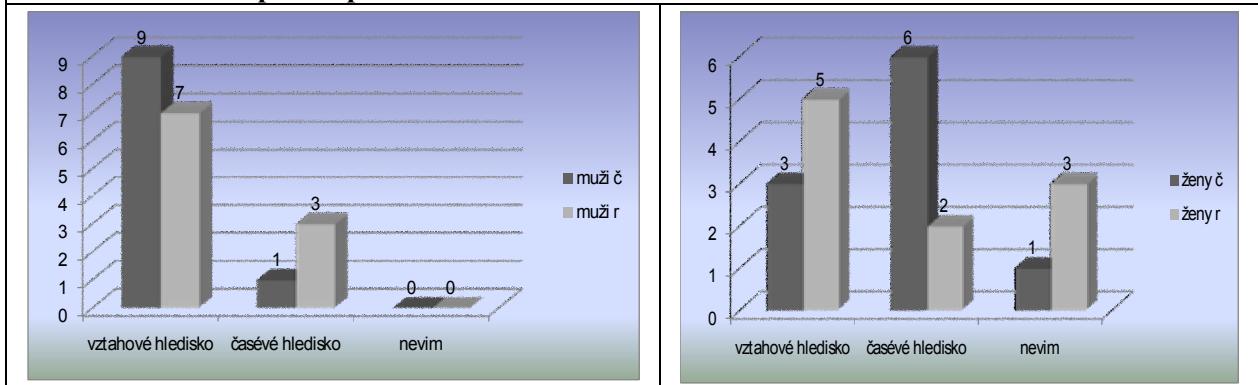
Pro většinu mužů a žen, českých i ruských, hrají peníze velkou roli ve stabilitě manželství. Je jen malý počet všech respondentů, kteří odpověděli, že peníze nehrají roli.

Graf č. 10. Souhlasíte s tvrzením, že děti chrání stabilitu manželství? Napište, prosím, svůj názor.

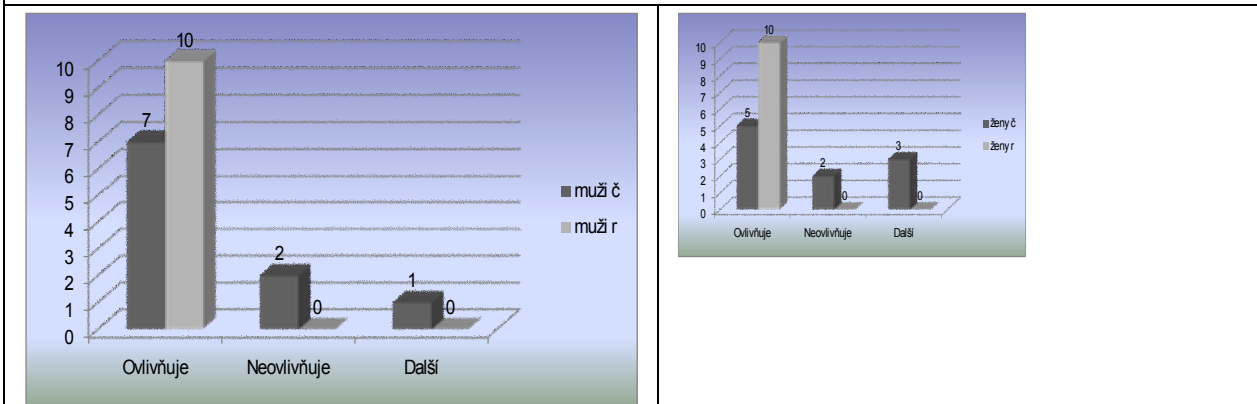
Na grafu č.10 je vidět, že názory českých a ruských mužů se rozdělily na vyrovnané poloviny. Jedna část si myslí, že děti mohou chránit stabilitu manželství, druhá tvrdí, že děti nezachrání páry od rozvodů. Ale v ženských odpovědích můžeme pozorovat velký rozdíl. Prakticky všechny české ženy se domnívají, že děti mohou chránit stabilitu. Ruské ženy naopak s tím nesouhlasí.

Graf č. 11. V čem spočívá podle vašeho názoru zralost manželství?

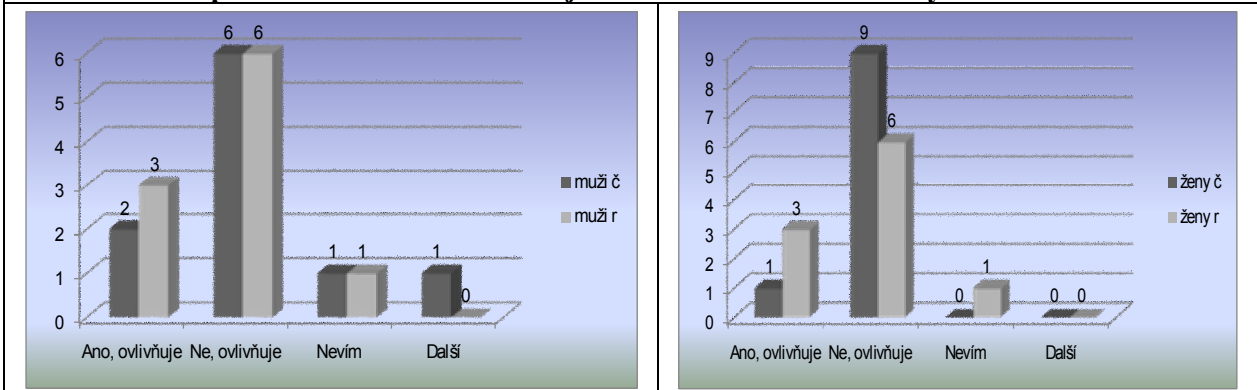
Graf č.11 ukazuje, že pro české muže se „zralost manželství“ projevuje ve vztahovém hledisku. Pro ruské muže také, ale v menší míře. Co se týče žen, je vidět, že české ženy zralost manželství charakterizují spíše časovým hlediskem. Pro ruské ženy se zralost manželství projevuje ve vztahovém hledisku.

Graf č. 12. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství spokojenost se sexuálním životem?

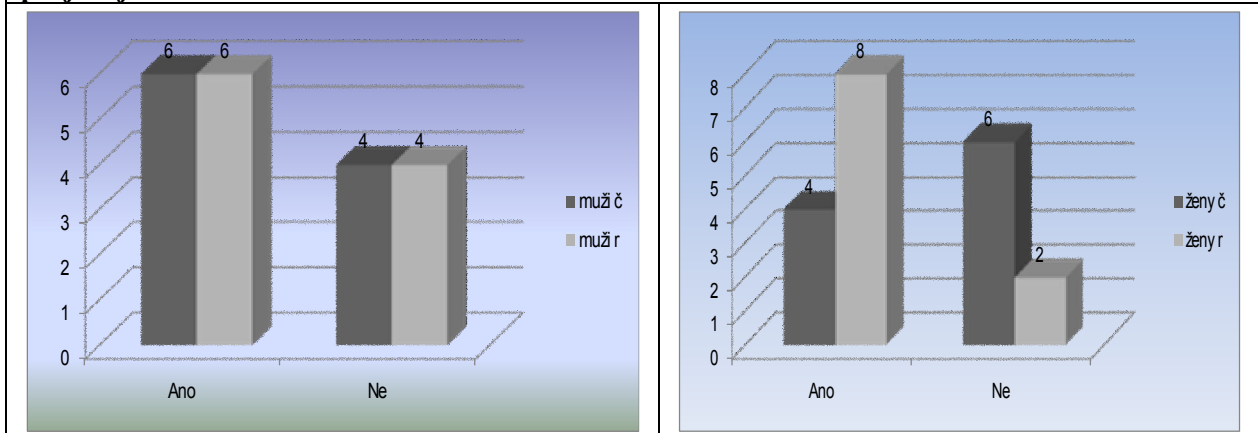
Podle grafu č. 12 můžeme říci, že pro české a ruské muže (přičemž pro ruské v plné sestavě vzorku) spokojenost se sexuálním životem ovlivňuje stabilitu manželství. Co se týče žen – ruské ženy také v plné míře souhlasí s tím, že sexuální život ovlivňuje stabilitu manželství. S nimi se v těchto názorech shodne jen polovina českých žen.

Graf č. 13. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství věkový rozdíl mezi manželi?

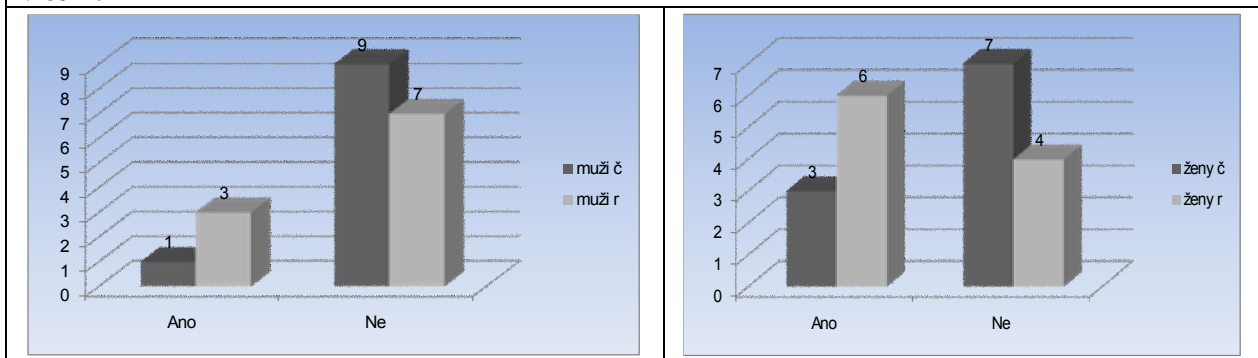
Graf 13. Jak čeští muži, tak i ruští se shodli na tom, že věkový rozdíl mezi manželi neovlivňuje stabilitu manželství. Ženy z tohoto vzorku si také myslí, že větší rozdíl ve věku mezi manželi neovlivňuje stabilitu manželství, ale české ženy v tom mají větší jistotu než ruské ženy.

14. Mají sociálně-ekonomické faktory (např.: inflace, nezaměstnanost, úroveň vzdělání partnera, změny životního cyklu atd.) vliv na váš rodinný život? Pokud ano, popište prosím, v čem se to projevuje?

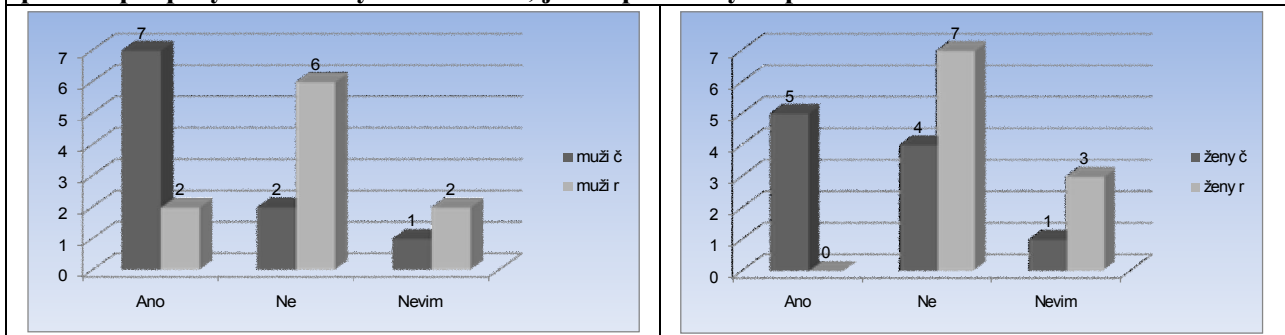
Podle grafu č. 14. jak pro české muže, tak i pro ruské sociálně-ekonomické faktory ve stejné míře ovlivňují stabilitu manželství. Pro ruské ženy sociálně-ekonomické faktory mají vliv na rodinný život. Pro české ženy tyto faktory vliv nemají.

Graf č. 15. Máte informace o tom, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu? Pokud ano, v čem?

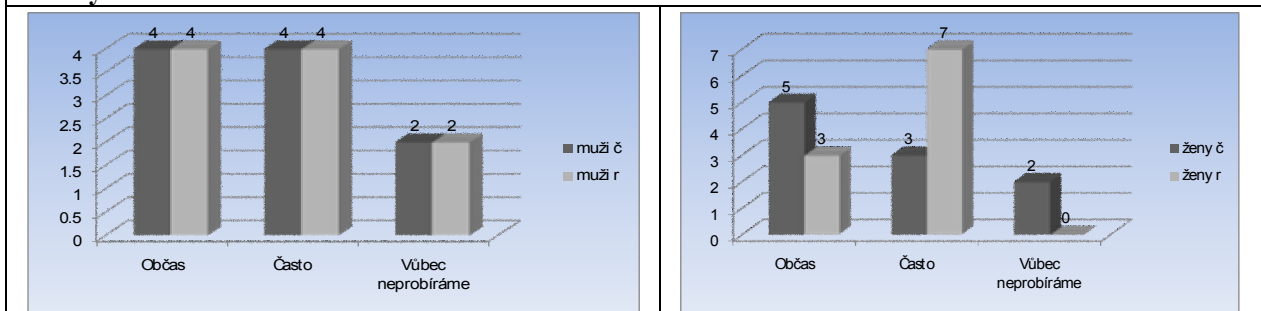
Když se podíváme na graf č.15, uvidíme, že čeští muži ve větší míře než ruští muži mají představu o tom, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu. Ruské ženy mají větší představu o podpoře ze strany státu.

Graf č. 16. Pokud by se vaše rodina ocitla v obtížné situaci, potřebovali byste pomoc státu v podobě podpory vaší rodiny? Pokud ano, jakou pomoc byste potřebovali?

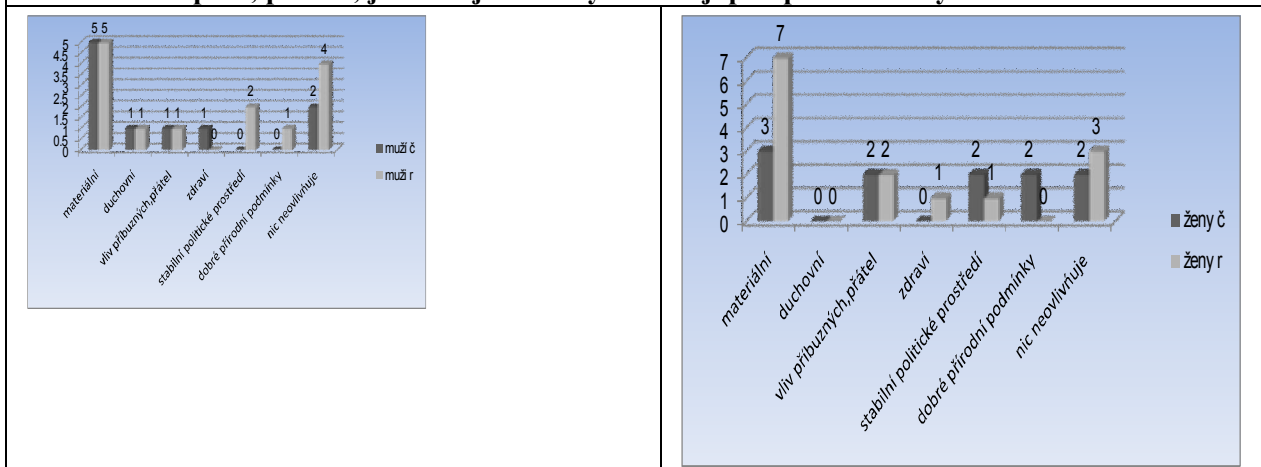
Graf 16. Čeští muži by se ve většině případů, pokud by se jejich rodina ocitla v obtížné situaci, obrátili na stát se žádostí o pomoc. Ruští muži by naopak nežádali stát o podporu. České ženy, byť v menší míře než čeští muži, by se rovněž obrátily při problémech na stát. Ruské ženy se shodly se s ruskými muži a na stát by se neobrátily.

17. Jak často s partnerem (partnerkou) probíráte aktuální otázky o sociálních podmínkách rodiny?

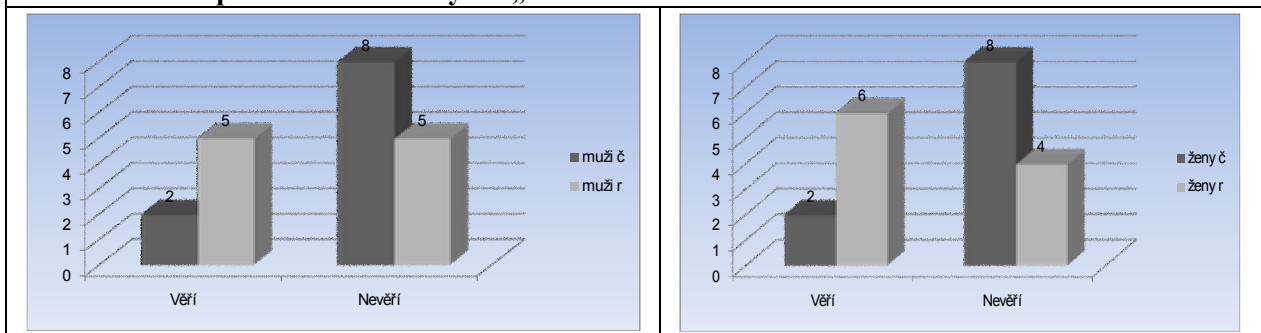
Čeští a ruští muži neprobírají moc často otázky o sociálních podmínkách rodiny. Ruské ženy probírají takové otázky častěji, než české ženy, což ukazuje graf č. 17.

Graf č. 18. Popište, prosím, jaké vnější faktory ovlivňují prosperitu rodiny?

Graf č. 18 ukazuje, že podle většiny českých a ruských mužů prosperitu rodiny ovlivňují materiální faktory. Další většina z ostatních ruských mužů pak uvádí, že nic neovlivňuje prosperitu manželství. Ruské ženy si také myslí, že jsou to materiální faktory. České ženy neuvádějí jednotný hlavní faktor, ale poukazovaly na materiální faktory, vliv příbuzných a přátel a také na to, že podle jejich mínění prosperitu manželství v nějaké míře mohou ovlivnit přírodní podmínky.

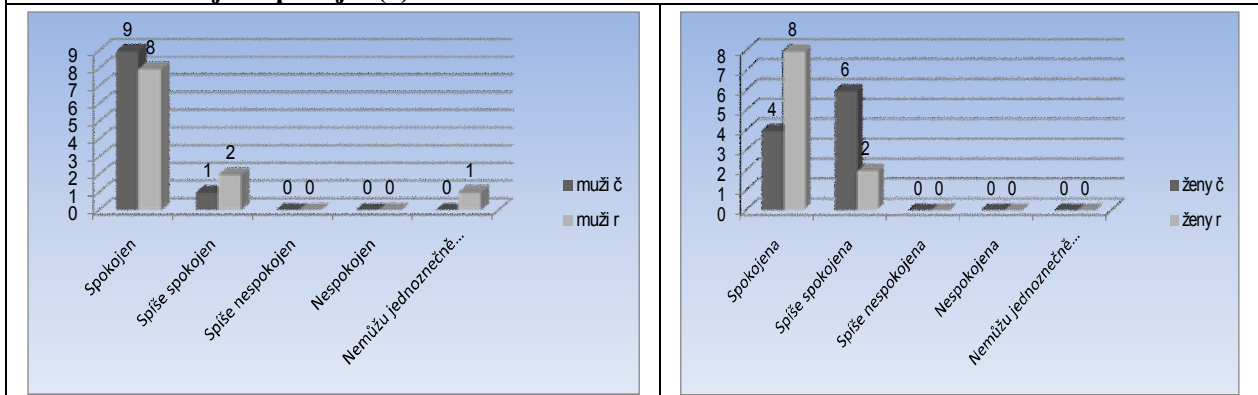
Graf č. 19. Co pro vás znamená výraz „celoživotní romantická láska“?

Graf č.19. Čeští muži o nic víc než ruští v „celoživotní romantickou lásku“ nevěří. Pro většinu ruských žen taková láska také neexistuje.

Graf č. 20. Jak jste spokojen(a) s vaším manželstvím?

Podle grafu č. 20 většina mužů tohoto vzorku, jak českých, tak i ruských, je spokojena se svým manželstvím. Ruské ženy také, ale české ženy ve většině sdělovaly, že jsou „spíše spokojeny“.

Ověření hypotéz.

Na základě komparativní analýzy odpovědí respondentů můžeme přistoupit k ověření hypotéz, stanovených na začátku naší diplomové práce.

Graf č.1 (str) ukazuje na to, že odpovědi českých respondentů (mužů a žen), na otázku č. 1, podle nichž čekají nejvíc emoční podporu v rodině, více než plnění domácích povinností a finanční zabezpečení, nepodporují naši hypotézu č.1: Předpokládáme, že v českých zralých rodinách, stejně jako v ruských, muži ve většině případu očekávají od svých žen plnění domácích povinností a ženy od mužů finanční podporu.

Kromě otázky č.1naše hypotéza koresponduje s otázkou č.2. Pokud se tedy podíváme na graf č.2 (s.88) můžeme pozorovat, že pro české muže žena musí plnit domácí povinnosti a oni finančně zabezpečit rodinu. Podle názoru českých žen se oba partneři musejí stejně věnovat svému zaměstnání. Pro ruské muže a ženy musí muž finančně podporovat rodinu, žena se více věnovat plnění domácích povinností. Proto ze všeho výše popsaného můžeme říci, že naše **hypotéza č. 1 se potvrzuje jen částečně.**

Hypotéza č.2 Předpokládáme, že ve zralé rodině hospodářské přežití (finanční a sociálně-ekonomické faktory) výrazně (více) ovlivňují stabilitu manželství, než emocionální strana vztahů (psychologické klima) v rodině.

Jak bylo (uvedeno? zjištěno?) dříve, hypotéza č.2 koresponduje s otázkami:

- finanční faktory otázky č. 1, 2, 3, 9, 14, 15, 16, 18
- emocionální klima otázky č. 1, 3, 4, 6, 7, 12, 13, 19, 20 dotazníku.

Podíváme-li se na grafy odpovídající těmto otázkám a vrátíme-li se k popisu každého z nich, můžeme konstatovat, že **hypotéza č.2 se potvrdila**;, a to jak v českých rodinách, tak i v ruských.

Hypotéza č. 3. České rodiny mají větší představu, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu, než rodiny v Rusku. Tato hypotéza koresponduje s otázkami č.15,16,17. Grafy odpovídající těmto otázkám však ukazují, že naše **hypotéza č.3 se vůbec nepotvrdila**.

ZÁVĚR A DISKUSE.

Předkládaná studie se snaží o větší pochopení faktorů, ovlivňujících stabilitu zralého manželství. Nyní se pokusíme zrekapitulovat naši práci, jak teoretickou, tak i praktickou část.

V teoretické části studie jsme uvedli teoretická východiska našeho výzkumného projektu. V první kapitole Fenomén rodina jsme se soustředili na základní informace týkající se pojmu rodina, jejího historického vývoje, postavení současné rodiny ve společnosti, problematiky rodinného života v období sociálně-ekonomické krize a zmínili jsme se o faktorech ovlivňujících stabilitu manželství. Ve druhé kapitole naší práce Rodina jako předmět sociální práce v ČR a zahraničí jsme zkoumali metody sociální práce s rodinou celkově a také odděleně jak v ČR, tak i v zahraničí (v Rusku).

Empirická část práce je věnována návrhu výzkumu a jeho výsledkům. V první kapitole *Návrh výzkumného projektu* jsme stanovili cíle výzkumu, navrhli výzkumný soubor, definovali proměnné a metody užití ve výzkumu, dále také metody zpracování dat a vhodný způsob administrace. Dále jsme hodnotili, do jaké míry jsme dodrželi zásady výzkumu efektivity. Druhá kapitola obsahuje *Výsledky* analýz dat dotazníků spokojenosti v manželství a strategií zvládnání a párového srovnání strategií zvládnání. V kapitole *Diskuse* jsme uvedli nejvýznamnější zjištění a pokusili jsme se kriticky hodnotit náš výzkumný projekt.

Stanovili jsme cíle výzkumu diplomové práce - podívat se na rodinu jako předmět sociální práce; seznámit se se současným fungováním rodiny; podívat se, jaký rozdíl je v sociální práci s rodinou mezi ČR a Ruskem; věnovat otázkám, v čem spočívá stabilita rodinného života a z jakého důvodu hovoříme stále častěji o krizi rodiny. Věříme, že se nám podařilo splnit tyto cíle.

Také jsme stanovili následující hypotézy:

Hypotéza č.1 Předpokládáme, že v českých zralých rodinách, stejně jako v ruských, muži ve většině případů očekávají od svých žen plnění domácích povinností, ženy od mužů finanční podporu.

Tato hypotéza se nám potvrdila částečně.

Hypotéza č.2 Předpokládáme, že ve zralé rodině hospodářské přežití (finanční a sociálně-ekonomické faktory) výrazně (více) ovlivňují stabilitu manželství, než emocionální strana vztahů (psychologické klima) v rodině. Tato hypotéza se nám potvrdila.

Hypotéza č. 3. České rodiny mají větší představu, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu, než rodiny v Rusku.

Tato hypotéza se nám nepotvrdila.

Zaměříme se na popsání výsledku našeho výzkumu a jeho podrobnější interpretaci. Pokusíme se kriticky zhodnotit tento výzkumný projekt a navrhnout možné oblasti jeho využití. Výzkum realizovaný v rámci této diplomové práce neměl vždy tuto podobu. Vzhledem k malému počtu respondentů vztahujeme veškeré výsledky této studie pouze na její účastníky. Domníváme se, že na větším výzkumném souboru by se některé závěry ukázaly jako statisticky nevýznamné nebo naopak ty výsledky, které neinterpretujeme, by byly průkazné a vhodné k dalšímu zkoumání.

Pokud budeme mluvit o základních potřebách a očekáváních muže a ženy v manželství, musíme popsat každé pohlaví zvlášť. Muž potřebuje od ženy pocit úcty a důvěry, potřebuje, aby žena byla pro něho kamarádem a partnerem, při tom chce sexuální naplnění, očekává také od ženy, že pro něj vytvoří příjemný domov a také potřebuje mít vedle sebe příjemnou ženu, která chce být pro něho krásná. Pro ženy je důležité, aby jejich manželé se o ně starali a milovali je,

potřebují pozornost a porozumění ze strany manžela. Očekávají od muže čestnost (otevřenost a poctivost). Chtějí, aby manžel převzal odpovědnost za finanční zajištění rodiny. Ženy touží také po tom, aby manžel byl dobrým otcem jejich dětem.

Podle odpovědí respondentů na **otázku č. 1 “Popište, prosím, co očekáváte od partnera (partnerky) v manželství?”** můžeme uvést, že odpovědi našich českých a ruských respondentů odpovídají základním potřebám a očekáváním muže a ženy v manželství. Ale v našem vzorku vychází, že čeští muži a ženy původně očekávají od svých partnerů emoční podporu. V ruských rodinách je vidět tradičnější rozdělení rodinných povinností. Muži očekávají od svých žen plnění domácích povinností, ženy -finanční podporu.

Také chceme dodat k otázce č. 1 zajímavý fakt, a to, že profesor Kratochvíl (psycholog a manželský terapeut), se pokusil zformulovat typická mužská a ženská vztahová očekávání. Hledal především očekávání, uplatňující se ve vztazích dlouhodobějších, speciálně v manželství.

Muži očekávají (a potřebují) především OSTA, NESTA, SEZA a UU- „Obdiv STÁle“, „Nezatěžovat STARostmi“, „Sex, kdy se jim ZAchce“ a „Uvařeno, Uklizeno“.

Ženy očekávají (a potřebují) POPO, DUPO, VYCE a VYPO – „POsedět a POPovídat“, „DUševní PORozumění“, „VYjadřovat lásku CELým životem“ a „VYcítit, co ona POTřebuje“.

Chronická frustrace kterékoli z těchto potřeb ve vztahu legitimním může vést ke snaze o kompenzace v jiném vztahu.

(Převzato z knihy: Nevěra pro podváděné i podvádějící, PhDr. Petr Šmolka, vydala GRADA, 2010, str.30)

Otázkou č. 2. **“Jaký máte názor, kdo z manželů musí více věnovat svému zaměstnání? Proč?”** jsme chtěli zjistit problémy, spojené se slučováním rodinného a profesního života.

V souladu s analýzou odpovědí respondentů můžeme konstatovat, že podle názoru ruských a českých mužů a také ruských žen se více věnovat svému zaměstnání musí muž. Muž je zodpovědný za finanční blahobyt rodiny.

Co se týče českých žen, tak podle jejich mínění se oba manželé musejí stejně věnovat svému zaměstnání. Myslím, že rozdíl v ženských odpovědích lze vysvětlit tím, že ženy střední Evropy jsou více emancipované a do značné míry zaměřené na svou kariéru. Ale musím poukázat i na to, že na rozdíl od západní Evropy v ČR není samozřejmostí, aby žena zejména s malým dítětem chodila do zaměstnání.

Souhlasím s tím, že oba manželé by se měli stejně věnovat svému zaměstnání, ale jen v tom případě, je-li pracující žena schopna plnit své domácí povinnosti a starat se o rodinu. Všichni nejsme stejní: každý z nás má své individuální vlastnosti a zájmy. Zatímco řada žen bude chtít zůstat doma s dítětem několik let, jiné ženy budou už po pár měsících či týdnech toužit dělat i něco jiného.

Pomocí otázky **č.3 “Popište, prosím, stav vaší rodiny před několika lety (jde o rozdělení rodinných povinností). Je nějaký rozdíl s jejím dnešním stavem? V čem je rozdíl?”** jsme zjistili, že pro většinu mužů a také pro české ženy se nic nezměnilo za několik let ve stavu jejich rodiny. Úplně jinak to vypadá s ruskými ženami. 100% žen ukazuje na to, že stav jejich rodiny se zlepšil proti situaci před několika lety.

Otázka **č. 4 „Empatie neboli vcítění označuje porozumění emocím a motivům druhého člověka. Pro schopnost empatie je užitečné umět odložit svoje vlastní názory, hodnoty a předsudky. Cítíte empatie ze strany manžela (manželky)? A jak?”** byla zaměřená na odhalení toho, zda manželé našeho vzorku mají schopnost vcítit se do pocitů a porozumět postojům, myšlenkám a motivaci svého partnera (partnerky).

Čeští muži projevují empatie v menší míře, než jejich ženy (ale když se vrátíme k otázce č. 1, uvidíme, že čeští muži původně očekávají od svých žen emocionální podporu). A proto můžeme konstatovat, že očekávání českých žen nejsou splněna, protože ony nedostávají tolik empatií ze strany manžela, kolik by potřebovaly a kolik on projevuje.

Co brání českým mužům být k svým ženám empatictí? Myslíme, že jednou z překážek mohou být i přirozené rozdíly. Například empatické schopnosti mužů jsou považovány za nižší než žen. Pravděpodobně tento rozdíl je dán kulturní tradicí a výchovou k ženským sociálním rolím, které kladou větší důraz na emocionální prožívání.

Očekávání ruských respondentů, které se týkají emoční stránky rodinných vztahů (a přesně projev empatie) se shodují s tím, co oni poskytují svým ženám.

Empatie hraje v partnerských vztazích důležitou roli také proto, že když empatie se neprojevuje, může to vést k citovému odcizení, které se ve vztahu může stát motivací k nevěře, a pak může následovat rozvod.

Rozvod manželství představuje v životě manželů a celé rodiny zásadní změnu. Jde o závažné rozhodnutí. Nejčastěji se svazek rozpadá ve třetím a čtvrtém roce po svatbě, dalšími krizovými léty je pátý a devátý rok.

Stabilitou manželství rozumíme pevnost rodinných vztahů. Pomocí otázky č. 5. „Co pro vás znamená pojem „stabilita manželství“?“ jsme se chtěli dozvědět, co znamená pro každého respondenta našeho vzorku pojem „stabilita manželství“. Pro někoho je to projev lásky a respektu, porozumění, ochoty ke kompromisu. Kromě všeho stabilita spočívá v důvěře k svému manželovi (manželce), kdy nikdo z partnerů neuvažuje o rozvodu.

Proto otázka č.6 „Uvažovali jste někdy o rozvodu?“ byla schválně založená námi pro zralé manžele, abychom mohli zjistit, zda naši respondenti, kteří bydlí spolu více než 10 let, aspoň jednou za dobu spoluzití vážně přemýšleli o rozvodu. Jak české rodiny z našeho vzorku, tak i ruské jsou na tom stejně - většinou nikdy neuvažovali o rozvodu. To ukazuje na to, že rodiny našeho vzorku, i když procházely stadii manželské krize, nedospěly k tak závažným příčinám, které by mohly přivést k přemýšlení o rozvodu.

Rozvod ovlivňuje nejenom klima v rodině, ale i společenské klima a koeficienty úrovní stability manželství, proto tato otázka č.6 je podle našeho mínění důležitá.

V posledních několika desítkách let můžeme pozorovat podstatně změněný postoj k manželství. Stabilita byla prioritou manželství dříve a byla nutná k zajištění životních potřeb členů rodiny a ke všemu byla podporovaná i negativním společenským postojem k rozvedeným lidem. Navíc existovala legislativa, která rozvod ztěžovala. Prioritou manželství dnes je jeho kvalita. Pokles kvality je pocíťován jako legitimní důvod k rozvodu. Šťastná rodina už dnes není ideál, důležité je, aby byl každý šťastný sám za sebe.

Ale tak to není u našich respondentů, kteří při odpovědi na otázku č. 7 „Domníváte se, že vaše manželství je stabilní?“ (jak české tak i ruské páry 90% ze 100%) odpověděli pozitivně, že se považují své manželství za stabilní. A to v nějaké míře potvrdí odpovědi respondentů na předchozí otázku.

Stabilitu manželství může silně nabourat či úplně zbourat nevěra manžela či manželky. Dnešní model manželství přepokládá nárok, aby se láska a sexualita sjednotily ve výlučném

vztahu s jedním člověkem, a hlavně aby se vztah ukončil, pokud dojde k nevěře. Ale podle našeho názoru nevěra ne vždy je jen příčinou manželské krize, ale může být také její důsledkem.

Při odpovědi na otázku **č.8. „Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství nevěra manžela (manželky)?”** se naši respondenti celého vzorku většinou shodli na tom, že manželská nevěra negativně ovlivňuje stabilitu manželství. Proč je to tak? Odpověď je jednoduchá – ztráta důvěry k partnerovi (partnerce). Ale zkusíme se podívat do hloubky tohoto problému. Muži a ženy vnímají nevěru jinak: muži většinou hledají jiné, další partnerky, se kterými by mohli rozmnožovat svoje geny; ženská nevěra je založena na tom, že žena hledá pro svoje potomky toho nejvhodnějšího otce. Když dochází k mimomanželskému sexuálnímu vztahu, vzniká v manželství obrovská nerovnováha. Tématem, kolem něž se všechno točí, je stav a chování nevěrníka. Ten soustředí na sebe celou pozornost a moc. Naopak, lidé, které postihla partnerova nevěra, prohlašují, že se jim zhroutil svět. A jenom po rozchodu s manželem (manželkou) budou cítit znovu půdu pod nohama a sebeúctu.

Další věc, která může nějak ovlivnit stabilitu manželství, jsou peníze, které mohou vyvolávat silné emoce a konflikty. I když peníze nejsou všechno, jsou velice důležité pro život. Otázka **č.9 „Jakou roli hrají peníze podle vašeho názoru ve stabilitě manželství?”** je zaměřená na to, abychom se mohli dozvědět, jakou roli hrají peníze ve zralém manželství. Jak české páry, tak i ruské si myslí, že peníze hrají velkou roli ve stabilitě manželství. Respondenti ukazují na to, že věčně chybějící peníze dokážou vztah otrávit stejně tak jako hádky, kdo utrací víc, nebo pocit závislosti. Peníze znamenají velké možnosti a osobní svobodu. Většinou zachránit stabilitu manželství může finanční jistota. Proto poslední dobou specialisté doporučují před uzavřením manželství ujasnit si finanční toky v domácnosti (například zda bude jeden společný bankovní účet, nebo bude mít účet každý z partnerů). Pokud rodina strádá neustálým nedostatkem financí, je vztah pod velkým tlakem.

Ale podle našeho názoru peníze se dají vydělat znovu, ale zklamaná důvěra se znovu získá málokdy.

Často se můžeme setkat s tím, že nefungující manželství je uměle udržováno při životě kvůli dětem. Otázka **č. 10 „Souhlasíte s tvrzením, že děti chrání stabilitu manželství? Napište, prosím, svůj názor“** je zaměřená na to, abychom se mohli dozvědět, jak to vypadá ve zralých rodinách. Názory českých mužů se rozdělily. Polovina z nich si myslí, že děti chrání stabilitu

manželství, polovina, že ne. Skoro stejně to vypadá u ruských mužů. Velký rozdíl je vidět u žen. České ženy si většinou myslí, že dítě může zachránit a normalizovat vztah mezi rodiči. Ruské ženy s tím vůbec nesouhlasí. Většina z nich si naopak myslí, že zbořený vztah ani dítě nezachrání. Vzniká tak další otázka, proč je takový významný rozdíl v ženských názorech? Je velmi zajímavé zjištění, že i když ženy ze střední Evropy, které jsou podle našeho názoru více samostatnější a nejsou tolik závislé na manželích, protože se snaží udělat vlastní kariéru, se najednou snaží pomoci dítěte zachránit svůj vztah. Myslíme si, že takovým způsobem ženy chtějí vyvolat u svých mužů soucit. Domníváme se, že tato otázka koreluje s otázkou č.1, kdy jsme zjistili, že ženy nejvíc potřebují emoční podporu.

Ale nesmíme zapomenout, že nedospělé dítě není na světě jako hračka pro rodiče, naopak rodiče jsou tu pro něj a používat dítě pro svůj boj o svůj vztah je krajně nezodpovědné. Když dítě vyrůstá v rodině, kde rodiče se pořád hádají, samo začíná přebírat zvyky svých rodičů, a to je špatně pro jeho další vývoj a osobní život.

Překonat manželské rozpory může pomoci osobnostní zralost člověka. Ale pojem „zralost“ má několik významů. Například náš výzkum byl proveden na zralých manželských párech (to znamená manželské páry, které jsou spolu od sňatku déle než 10 let). Ale pomocí otázky **č.11 „V čem je podle vašeho názoru zralost manželství?“** jsme se chtěli dozvědět, co celkem znamená „zralost manželství“ pro naše respondenty. Je zajímavé, že pro muže tohoto vzorku a ruské ženy je „zralost“ nejspíš vztahové hledisko. Pro české ženy osobnostní „zralost“ člověka je důležitým faktorem v životě, tedy i v manželství, a přichází časem. Podle našeho názoru „vztahové hledisko“ a „časové hledisko“ jsou velice mezi sebou propojené. Je-li člověk osobně zralý, je schopen překonat manželské rozpory.

Další otázka, která byla položena před naše respondenty, byl dotaz **č. 12 „Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství spokojenost se sexuálním životem?“** Lidé vstupují do manželství s představou věčné lásky, štěstí a erotické fascinace v její prvotní intenzivní podobě, což ale nemůže fungovat celý život. Láska, manželství a sex mohou partnerský pár provázet v pohodě celý život (v průběhu času se to určitě může měnit, modifikovat a ovlivňovat navzájem). Ale pouze v tom případě, budou-li se oba partneři starat, aby se jejich vztah nerozpadl, protože udržet si intimní život v manželství ve stejné kvalitě jako před začátkem rodinného soužití vyžaduje dost velké úsilí. Neuspokojivý sexuální život má nepříznivý dopad na psychiku, pracovní výkonnost, vitalitu i celkové životní naladění obou manželů.

Pro muže z našeho vzorku (více pro ruské muže) a ruské ženy spokojenost se sexuálním životem velice ovlivňuje stabilitu manželství. A jenom polovina českých žen na to má stejný názor. Odpovědi na tuto otázku také ukazují na to, že i v zralých párech je sexuální život moc důležitý. Ale my nevíme, zda spokojenost se sexuálním životem koreluje se spokojeností v manželství. A to může být otázkou pro další výzkum.

Odpovědi našich respondentů na otázku **č.13 „Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství věkový rozdíl mezi manželi?“** ukazují na to, že věkový rozdíl mezi manželi pro naše páry není překážkou, a proto neovlivňuje stabilitu manželství.

Podle našeho názoru to záleží na každém, protože každému z nás vyhovuje něco jiného. Věkový rozdíl muže vadit partnerům až ve vyšším věku, kdy ženě je třeba 50 a manželovi 70, nebo naopak ženě je 65 a manžel je o 10 let mladší – láska si zkrátka nevybírání. Ale i v takovém případě se to nedá zobecnit, je to velmi individuální záležitost.

Vliv prostředí na vývoj člověka je známý už od pradávna, proto jsme položili následující otázku **č. 14 „ Mají sociálně-ekonomické faktory (např.: inflace, nezaměstnanost, úroveň vzdělání partnera, změny životního cyklu atd.) vliv na váš rodinný život? Pokud ano, popište, prosím v čem se to projevuje? “**. Čeští a ruští muži se shodují na tom, že sociálně-ekonomické faktory mají vliv na rodinný život. Ruské ženy ještě ve větší míře než muži si myslí, že sociálně- ekonomické faktory mají vliv. Ale české ženy většinou s touto tezí nesouhlasí, protože podle nich „život se musí brát, jak jde“. Ale například na domácnosti s podprůměrnými příjmy (takové má podle statistik asi dvě třetiny Čechů) má inflace, která především způsobuje růst cen potravin a energií, velký vliv. V nejhorší situaci jsou lidé a domácnosti, které jsou částečně nebo zcela odkázány na jiný příjem než výdělek (například důchodci, rodiny s malými dětmi a také rodiny, pobírající sociální dávky). Stabilita manželství může být ohrožena nedostatkem finančních prostředků, které mohou způsobit krize v rodině.

Finanční podporu rodinám, které se ocitly v nepříznivé situaci, může poukázat stát. Ale ne všichni vědí, o co přesně jde. Otázkou **č.15 „Máte informace, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu? Pokud ano, v čem?“** jsme se chtěli dozvědět, jak jsou o tom informováni naši respondenti. Většina mužů (českých i ruských), stejně jako většina českých žen tohoto vzorku nemá představu o tom, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu. Většina ruských žen ovšem nějakou představu má. Když jsme stavěli před respondenty takovou otázku, předpokládali jsme, že čeští respondenti budou více informováni v této otázce, protože jsme se domnívali, že sociální reklama v Česku je na vyšší

úrovni než v Rusku. Zjištěný rozdíl v odpovědích je docela zajímavý a může být otázkou pro nějaký další výzkum na větším vzorku.

Další otázkou, která souvisí s předchozí, je otázka **č.16 „Pokud by se vaše rodina ocitla v obtížné situaci, využili byste pomoc státu v podpoře vaší rodiny? Pokud ano, jakou pomoc byste potřebovali?“**. Čeští muži na rozdíl od ruských většinou řekli, že pomoc by potřebovali, hlavně finanční. Ruské ženy souhlasí se svými manželi a sdělovaly, že pomoc státu bych nepotřebovaly a nevyužily, ani pokud by se ocitly v obtížné situaci. Myslíme si, že to je ale spíš tím, že lidé nejsou informováni o možnostech podpory ze strany státu.

Aby bylo možné se něco dozvědět, je nutné umět komunikovat. Komunikace v manželství je velice důležitá. Otázka **č.17 „Jak často s partnerem (partnerkou) probíráte aktuální otázky o sociálních podmínkách rodiny?“** směřuje k tomu, abychom se dozvěděli, zda vůbec komunikace na taková témata probíhá ve zralých rodinách. Podle odpovědí respondentů jsme zjistili, že muži tohoto vzorku se takovými otázkami prakticky nezabývají. Většina českých žen probírá otázky týkající se sociálních podmínek rodiny jen občas. Ruské ženy většinou, naopak mluví dost často na taková témata. To se dá vysvětlit tím, že ruské ženy, jak ukazují odpovědi na otázku č. 15, jsou více informovány o sociálních podmínkách rodiny.

Rodina a společnost jsou velice mezi sebou spojené. Prosperita rodiny není výzvou pouze pro jednotlivce, ale pro celou společnost. Proto **otázka č.18 „Popište, prosím, jaké vnější faktory ovlivňují prosperitu rodiny?“** je velice důležitou v našem dotazníku. Odpovědi respondentů vypovídají o tom, že pro zralé páry, jak české, tak i ruské, prosperitu rodiny nejvíce ovlivňují materiální faktory. Peníze jsou v manželství vždy trvalým tématem.

Obecně romantická láska zahrnuje směs citové a sexuální touhy a je protichůdná k platonické lásce, kde je více důrazu na emocích než fyzickém potěšení. Otázka **č. 19 „Co pro vás znamená výraz „celoživotní romantická láska“ ?“** ukazuje na to, že české manželské páry v takovou lásku nevěří. Ruské páry ovšem věří v existenci takové lásky a pro ně to znamená především respekt, důvěru, projev pozornosti, život s milovanou manželkou, „kdy bez ní nemůžeš žít“, spolu až do smrti. Ženy k tomu dodávají příjemné překvapení, a každý den by chtěly slyšet i říkat „Miluji tě“.

Jsou šťastní manželé a také nešťastní a jde jen o to, co lidé chtějí a v co věří a především, co od manželství očekávají. Od první otázky jsme se konečně dostali k poslední **otázce č. 20 „Jak jste spokojen(a) s vaším manželstvím?“**

Všichni respondenti našeho vzorku vyjádřili spokojenost - buď „jsem spokojený“, nebo „jsem spíše spokojený“ s vlastním manželstvím.

Současně s ověřením našich hypotéz byl hlavním *úkolem* naší práce průzkum následujících faktorů, ovlivňujících stabilitu manželství:

- Nevěra
- Děti
- Spokojenost se sexuálním životem
- Věkový rozdíl mezi manželi

Graf č.8 ukazuje, že naši respondenti celého vzorku se většinou shodli na tom, že manželská nevěra negativně ovlivňuje stabilitu manželství. Proč je to tak? Odpověď je jednoduchá – ztráta důvěry k partnerovi (partnerce).

Graf č.10 Názory českých mužů se rozdělily. Polovina z nich myslí, že děti chrání stabilitu manželství, polovina, že ne. Skoro stejně to vypadá u ruských mužů. Velký rozdíl je vidět u žen. České ženy si většinou myslí, že dítě muže zachránit a normalizovat vztah mezi rodiči. Ruské ženy s tím vůbec nesouhlasí. Většina z nich si naopak myslí, že zbořený vztah ani dítě nezachrání.

Graf č. 12 popisuje, že pro muže z našeho vzorku (více pro ruské muže) a ruské ženy spokojenost se sexuálním životem velice ovlivňuje stabilitu manželství. A jenom polovina českých žen má stejný názor. Odpovědi na tuto otázku ukazují i na to, že i v zralých párech je sexuální život důležitý. Ale my nevíme, zda spokojenost se sexuálním životem koreluje se spokojeností v manželství. A to může být otázkou pro další výzkum.

A konečně, graf č. 13 ukazuje na to, že věkový rozdíl mezi manželi pro naše páry není překážkou, a proto neovlivňuje stabilitu manželství.

Na závěr naší práce chceme dodat, že o stabilitu se musí snažit oba manželé. Jinak, pokud budou jen věřit, že díky manželství si svého partnera (partnerku) udrží „automaticky“, nemusí se jim to podařit. Bohužel takhle život většinou nefunguje.

Použitá literatura

- Brachtlová Jirka, Vliv délky partnerských vztahů na schopnost uzavřít manželství, diplomová práce, Olomouc, 2010
- DISMAN, M, Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum. 2005
- Dudová, Radka, sociologické studie, Praha 2007
- Giddens , Anthony,Důsledky modernity / Anthony Giddens ; [z anglického originálu ... přeložil Karel Müller] 3. vyd. Praha : SLON, 2010
- Goldenberg, I, Goldenberg,H, Family therapy : an overview 5th ed., [Belmont]: Wadsworth, 2000
- Hamplová, Dana, Životní spokojenost : rodina, práce a další faktory /1. vyd. Naklad.údaje Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2004
- Hepworth, Dean H, Direct social work practice : theory and skills / Dean H. Hepworth, Ronald H. Rooney, Glenda Dewberry Rooney Vydání 8th ed. Belmont : Brooks/Cole, 2009
- Janiš, Kamil, Svatoš, Tomáš, Rodina a otázky s ní související : učební text (určeno studentům Ústavu sociálních studií a budoucím učitelům pro studium pedagogických, psychologických a sociálních disciplín) / Hradec Králové : Gaudeamus, 1998
- Jellouschek, Hans, Bludné cesty lásky : manželský trojúhelník a jiné párové konflikty / Hans Jellouschek ; [z německého originálu ... přeložil Petr Babka] Vyd. 1. Praha : Portál, 2003
- Klimantová G., Gosudarstvennaja semejnaja politika sovremennoj Rossii, Moskva, 2004
- Kratochvíl, Stanislav, Manželská a párová terapie / Stanislav Kratochvíl Vyd.1.Praha : Portál, 2009
- Kraus, Blahoslav, Poláčková, Věra, Člověk - prostředí - výchova : k otázkám sociální pedagogiky / [et al.]Edice pedagogické literatury, Brno : Paido, 2001
- Kraus, Blahoslav, Základy sociální pedagogiky / Blahoslav KrausVyd. 1. Praha : Portál, 2008

- Machek Václav, Etymologický slovník jazyka českého, NLN Praha, 1997
- Mareš, Petr, Potočný, Tomáš (eds.) Modernizace a česká rodina : sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.-17. října 2003 Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně / Modernization and the Czech Family : proceedings of the symposium [...] Vyd. 1. Brno : Barrister & Principal, 2003
- Marriage and Family 88/89 Annual editions
- Matejček, Zdeněk, Co děti nejvíc potřebují : eseje z dětské psychologie / 1994
- Matoušek, Oldřich, Rodina jako instituce a vztahová síť / 1. vyd. Praha : SLON, 1993
- Matoušek, Oldřich, Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení / Oldřich Matoušek a kol. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007
- Matoušek, Oldřich, Slovník sociální práce / Oldřich Matoušek Vyd. 1. Praha : Portál, 2003
- Matoušek Oldřich, Kodymová Pavla, Koláčková Jana (eds.) Sociální práce v praxi : specifika různých cílových skupin a práce s nimi / Vyd. 2. Praha : Portál, 2010
- Medkov, V., Semji, kak socialnij institut i problémy marginalizacii naselenija, Moskva, 1998
- Mozny, Ivo, Moderní rodina : (mýty a skutečnosti) Vyd. 1. Naklad. údaje Brno : Blok, 1990
- Možný, Ivo, Rodina a společnost : 2. vyd., upravené. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006
- Novotná, Věra Sociální práce její vývoj a metodické postupy / Věra Novotná, Věra Schimmerlingová [1. vyd.] Dotisk. Praha : Univerzita Karlova, 1992
- Pavleňuk, P, Základy sociální práce, Moskva, Infra, 1998
- Pavlík, Zdeněk, Sňatečnost a rodina = Bračnosť i sem'ja / Vydání 1. vyd. Praha : Academia, 1992
- Petrovský, A, Jaroševský A, Psychologický slovník, Moskva, 1990

- Petrusek, M., Velký sociologický slovník. 2, P-Ž / organizačně a redakčně zajišťoval Sociologický ústav Akademie věd ČR Vyd. 1. Praha : Karolinum, 1996.
- Plaňava, Ivo, Spolu každý sám : Praha : Lidové noviny, 1998
- Satirová, Virginie, Kak stroit sebya i svoju semju, perevod s anglijskogo. Moskva: Pedagogika-Press, 1992
- Singly, François de, Sociologie současné rodiny / François de Singly ; [z francouzského originálu ... přeložili Stanislav Štech a Ludmila Šašková] 1. vyd. Praha : Portál, 1999
- Schnejder L, Psychologiya semejnych otnoshenij.kurs lekcij. Moskva: Eksmo-Press, 2000.
- Skener, Robin, Cleese John, Život a jak v něm zůstat naživu / ; z angl. orig. přel. Jiří Foltýn Praha : Portál, 2000
- Skupnik, Jaroslav, Antropologie příbuzenství : Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 2010
- Standardy kvality sociálních služeb. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. Aktivity k podpoře rodiny
- Sysenko, V Stabilita manželství: problémy, faktory a podmínky, Moskva, 1981
- Tuček, Milan, Česká rodina v transformaci - stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace / M. Tuček a kol Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1998
- Tuček, Milan, Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace, 1998.
- Vágnerová, Marie, Psychopatologie pro pomáhající profese / Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha : Portál, 2004
- Veselá, Renata, Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy / Renata Veselá a kolektiv 2. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2005
- Výrost Jozef, Slaměnik Ivan, Aplikovaná sociální psychologie / 1. vyd. Praha : Portál, 1998

ODKAZÝ

<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/>

<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006030805>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina#Definice_rodiny

<http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch04s02.html>

<http://zpravy.idnes.cz/americky-transsexual-je-podruhe-tehotny>

[http://gazeta.ua/index.php?id=325936&lang=ru,](http://gazeta.ua/index.php?id=325936&lang=ru)

http://www.nydailynews.com/news/world/2010/01/26/2010-01-26_meet_the_worlds_second_pregnant_man_scott_moore_expecting_baby_miles_in_february.html, <http://euka-z.blog.cz/1001>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Jakob_Bachofen#D.C3.ADlo

<http://www.mujsud.cz/clanky/vztahy/faze-vztahu.html>

<http://www.modernirodina.cz/median-rodina-zustava-univerzalni-hodnotou-na-celem-svete.html>

http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/41n2-02-ziskane_ze_sldb_2001-i_vyvoj_poctu_rodin_a_domacnosti_v_ceske_republice

<http://www.tydenmanzelstvi.cz/data/files/000001.pdf>

<http://www.tydenmanzelstvi.cz/data/files/000004.pdf>

<http://www.prozeny.cz/magazin/sex-a-vztahy/laska-a-vztahy/7999-fenomen-singles-mame-se-ho-bat>

http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug

<http://www.modernirodina.cz/psycholog-nesezdanym-parum-chybi-rozvodova-bariera.html>).

<http://www.tydenmanzelstvi.cz/data/files/000003.pdf>

<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006101201>

<http://dip-ref.ru/kursovye/2381.htm>

(<http://enc-dic.com/sociology/Stabilnost-Braka-8201.html>

(<http://ezinearticles.com/?Women---What-Contributes-To-Marriage-Stability?&id=3717241>

<http://tests.follow.ru/index.php?mode=details&id=50>

<http://www.casd.cz/index.php?ID=3499>

<http://www.charismatest.com/research/4/what-is-marital-satisfaction>

<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

<http://www.scorcher.ru/art/love/intercourse8.php>

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/\\$File/400710a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/8F0039EF69/$File/400710a3.pdf)

<http://theses.cz/id/6v49ay/85343-252318060.pdf>

<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/106-rodina-manzelstvi-a-kohabitace.html>

<http://theses.cz/id/6v49ay/85343-252318060.pdf>

<http://www.mpsv.cz/cs/4>

<http://www.beck-online.cz/ministerstvo-prace-a-socialnich-veci-predstavilo-socialni-reformu-pro-rok-2011/>

<http://soc-work.ru/article/752>

http://statistika.ru/naselen/2007/11/24/naselen_9363.html

<http://www.project.org/info.php?recordID=349>

[http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0077%2804_\\$02-2010%29&xsl=showArticle.xslt&id=a15&doc=../content.jsp](http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0077%2804_$02-2010%29&xsl=showArticle.xslt&id=a15&doc=../content.jsp)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Dotazník (předvýzkum)

Příloha č. 3: Odpovědi českých respondentů (tabulka)

Příloha č. 4: Odpovědi ruských respondentů (tabulka)

Příloha č. 1 Dotazník

Věk respondenta (ky).....
Pohlaví.....
Počet dětí.....
Vzdělání respondenta (ky).....
Datum.....

Vaši pozornosti jsou předloženy následující otázky. Neexistuje žádná správná nebo nesprávná odpověď, máme zájem pouze o váš osobní názor.

1. Popište, prosím, co očekáváte od partnera (partnerky) v manželství?
.....
.....
2. Jaký máte názor, kdo z manželů se musí více věnovat svému zaměstnání? Proč?
.....
.....
3. Popište, prosím, stav vaší rodiny před několika lety (jde o rozdělení rodinných povinností). Je nějaký rozdíl s jejím dnešním stavem? V čem je rozdíl?
.....
.....
4. Empatie neboli vcítění označuje porozumění emocím a motivům druhého člověka. Pro schopnost empatie je užitečné umět odložit svoje vlastní názory, hodnoty a předsudky. Cítíte empatie ze strany manžela (manželky)? A jak?
.....
.....
5. Co pro vás znamená pojem „stabilita manželství“?
.....
.....
6. Uvažovali jste někdy o rozvodu?
.....
.....
7. Domníváte se, že vaše manželství je stabilní?
.....
.....
8. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství nevěra manžela (manželky)?
.....
.....
9. Jakou roli hrají peníze podle vašeho názoru ve stabilitě manželství?
.....
.....
10. Souhlasíte s tvrzením, že děti chrání stabilitu manželství? Napište, prosím, svůj názor.
.....
.....
11. V čem spočívá podle vašeho názoru zralost manželství?
.....
.....
12. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství spokojenost se sexuálním životem?
.....
.....
13. Jak podle vašeho názoru ovlivňuje stabilitu manželství věkový rozdíl mezi manželi?
.....
.....

- .....
- .....
14. Mají sociálně-ekonomické faktory (např.: inflace, nezaměstnanost, úroveň vzdělání partnera, změny životního cyklu atd.) vliv na váš rodinný život? Pokud ano, popište prosím, v čem se to projevuje?.....
- .....
15. Máte informace, v čem spočívá podpora rodiny ze strany státu? Pokud ano, v čem?.....
- .....
16. Pokud by se vaše rodina ocitla v obtížné situaci, potřebovali byste pomoc státu při podpoře vaší rodiny? Pokud ano, jakou pomoc byste potřebovali?.....
- .....
17. Jak často s partnerem (partnerkou) probíráte aktuální otázky o sociálních podmínkách rodiny?.....
- .....
18. Popište, prosím, jaké vnější faktory ovlivňují prosperitu rodiny?.....
- .....
19. Co pro vás znamená výraz „celoživotní romantická láska“?.....
- .....
20. Jak jste spokojen(a) s vaším manželstvím:
- spíše spokojen(a)
  - spokojen(a)
  - spíše nespokojen(a)
  - nespokojen(a)

Příloha č. 2 Dotazník (předvýzkum)

Věk respondenta (ky).....
 Pohlaví.....
 Počet dětí.....
 Vzdělání respondenta (ky).....
 Datum.....

Instrukce: Před Vama jsou následující věty. Pečlivě si přečtete, pak naproti každé z vět si vyberte nejvhodnější podle Vašeho názoru z uvedených variant odpovědí:

- * Naprosto souhlasím *
- * Spíše to je pravda *
- * Spíše to není tak *
- * To není pravda *

	Naprosto souhlasím	Spíše to je pravda	Spíše to není tak	To není pravda
■ Péče o děti a domácnost a vytvoření rodinného zázemí by mělo být z podstatné části věcí ženy. Muž by měl rodinu zajistit hmotně a být jí oporou v podstatných věcech.				
■ V manželství muž a žena by měli mít stejnou možnost věnovat se svému zaměstnání.				
■ Profesionální seberealizace je obtížně slučitelná s rolí jedince jako plnohodnotného člena rodiny.				
■ Muž bych měl mít větší příjem, než žena.				
■ Myslím že, peníze hrají velice významnou role v stabilitě manželství.				
■ Kvůli rodině mužů změnit zaměstnání.				
■ Shodne se s partnerem(kou) na tom, jak hospodařit s penězi, které v domácnosti máte.				
■ Před několika léty naše rodina měla líp, než teď				
■ Zajímám se o sociální politiku Statu v podpoře rodiny				
■ Stát bych měl pokládat větší důraz na podporu rodiny.				
■ Často s partnerem(kou) probíráme současně otázky o soc.podmínkách rodiny.				
■ Naša rodina cítí podporu Statu				
■ Udržitelný rozvoj společnosti, rozvoj kultury, sociálních a ekonomických sfér ovlivňuje prosperitu rodiny.				
■ Hodnoty solidarity, tolerance a soudržnosti jsou pro fungující rodinu stěžejními.				

■ Tolerance, úcta, pochopení jsou stabilizujícími faktory manželství				
■ Mužu o všem otevřeně hovořit s partnerem (partnerkou)				
■ Manželé by měli být ochotní naslouchat denním problémům a starostem partnera				
■ Celoživotní romantická láska je spíše utopií				
■ Důležité v manželství, aby partneři měli hodně společných zájmů a aby většinu volného času trávili spolu.				
■ Shodne se s partnerem na způsobu trávení volného času				
■ V manželství by měl mít každý právo na část volného času pouze pro sebe, svoji realizaci a své přátele.				
■ Děti chrání stabilitu manželství (děti hraní manželství před rozvodem)				
■ Nejraději trávím volný čas s dětmi				

■ Mít děti znamená příliš velké omezení rodičů ve volném času				
■ Nespolehám na partnera/ku když je nutně řešit problémy s dětmi				
■ Obvykle raději ustoupím, než abych se hadal(a)				
■ V partnerském vztahu by mi více vyhovovala vůdčí dominantní role				
■ Sexuální harmonie ovlivňují stabilitu manželství				
■ O sexu by se mezi partnery mělo zcela otevřeně mluvit				
■ Nálada a celkový duševní stav člověka závisí na sexuální harmonie manželů				
■ Nahodnou nevěru partnera(ky) bych dovedl(a) prominout				
■ Sexuální vztah vždy napomáhá smíření partnerů				
■ Když nejsem spokojený(a) s sexuálním životem mužů otevřeně říci to partneru (partnerce)				
■ Jsem spokojen (a) ze svým sexuálním životem				

	1.par		2 par		3par		4 par	
	Manžel (42) (Vyučen s maturitou)	Manželka (34) (střední odborné)	Manžel (56) (vyučen)	Manželka (53) (vyučena)	Manžel (41) (Vyučen s maturitou)	Manželka (39) (VŠ)	Manžel (39) Mgr	Manželka (35) střední
1. Očekávání	Klid,pohodu, věrnost	Toleranci, věrnost	Lásku, kamarádství,pochope ní, toleranci	Finanční podpora	Věrná, objetavá,pracovitá,m ěla pochopení pro mé ulety a brala vše s nadhledem	Tolerance, úcta, pomoc	Tolerance,lásku, obětavost, pochopení, radost	toleranci, lásku, pochopení
2. Zaměstnání	můž	oba	Oba, ale více ten, kdo má viditelně vyšší příjem	Manžel	Když děti male-manžel,manželka se stará o děti.později oba dva	Oba stejně	více ten, kterého práce naplňuje, a zároveň i uspokojuje potřeby seberealizace a finanční zajištění. Pracovat by měli oba.	oba,každé zaměstnání je důležité
3. Stáv rodiny v minulosti a teď	Pomáhám se vším	Níc se nezměnilo	Po 25 letech se nic zásadního nezměnilo	Všechno je stejně	Děti jsou samostatnější, manželka se může více věnovat práci a tím pomahát da rodiného rozpočtu	Stejný, jako dnes, s roydilem větší odpovědností za výchovu dětí	Před několika lety byl vztah založen pouze na partnerství, po narození dítěte se společný život více naplnil, vznikly starosti i radosti. Pozitivní zlepšen	dříve jsme manžel pracoval v Praze a já bydlela na Moravě, neměli jsme děti, nyní bydlíme spolu a máme dítě. Rozdíl je v tom, že konečně jsme plnohodnotná
4. Empatie	Necítím	Necítím, ale vše je v pořadku	Ano,mi rozumí, chápe mé problémy	Občas mě podporuje	Ano.jeúplně jiná než já a musí hodně věci přejít nebo omezit kvůli mě	ano	Pocit'uji empatii, vychází mi partnerka vstříc i ve věcech, které, bych si měl odpustit, ale i takto mě podporuje, snaží se pochopit moje pocity a potřeby.	na okolnostech
5. Pojem "stabilita manželství"	Jen stereotip	Vše,co patří k životu,láska, zdraví,peníze	Nevím, nerozumím		Pochopení pro druhého, dobré zázemí, dostatek finance a schoda v sexu	Tolerance,úcta	Pohodový vztah bez zjevných narušení, dlouhodobý vztah s cílem zachování manželství.	chtít spolu žít
6. Uvažování o rozvodě	ne	ne	ne	Ne	Ano	Ne	Zatím neuvažoval, nebyl důvod.	ne
7.Vaše manželství je stabilní	Myslím, že ano	ano	Domnívám se, že ano	Ano, na začátku manželství	Ano	Ano	Určitě je stabilní.	ano
8.Nevěra manžela(manž elky)	Rozvedl bych se	Pak už nikdy nevěří	Fyzická nevěra se může stát, duševní nevěra je zlá	To je zrada	Hodně.to se nikdy dozvědět. Zapírat.	nepromínú	nepvlivňuje	Negativně

9.Peníze a stabilita		nehrají	Není zanedbatelná, musí jich být přiměřeně	Peněz musí být dost	Dost velkou	Velikou, bez peněz to nejde	Určitě je zapotřebí finanční standard, pro uspokojování potřeb ale neměly by ztelně ovlivňovat stabilitu. Pouze snad v případech sňatku kvůli finančnímu prospěchu.	velkou
10.Děti a stabilita	ano	Nesouhlasím je to pouze o lidech	V mnoha případech stabilitu udrželi, ale držet manželství jen kvůli dětem nemá význam	Ne	Ano, děti stmelují partnerský vztah a starají se aby nebyl všední	Ne, děti pokud je problém pouze prodlužují trápení	Určitým způsobem ovlivňují případná náhlá rozhodnutí a přispívají ke stabilitě. Člověk s dítětem již musí svá rozhodnutí hodnotit ne pouze jen za sebe, ale i za něj.	nechrání, ale určitě je velká snaha manželství udržet
11. Zralost manželství	Už se nic neresí a vše běží jak má	V case	Úcta, tolerance, důstojnost	Je to ve věku, zralost jednotlivců	V pochopení toho druhého	Tolerance, úcta	Myslím, že je to ve věku, kdy již člověk začíná mít myšlenky na společný život, založení rodiny a tím tedy v uvědomění si svých cílů v oblasti společného života	v toleranci jeden druhého
12.Spokojenost ze sexualním životém	Ovlivňují je hodně, když je všechno vpořadku	Toto neresím	Je velmi důležitý	Spokojenost ze sexualním životem hraje velkou roli	Hodně	Jdi jeden nebo druhý nespokojený i hleda jinde	Domnívám se, že nespokojenost v sexuální oblasti, nesoulad ohrožuje vážně stabilitu manželství. Člověk může kompenzovat své potřeby jinde a narušit vážně vztah.	sexuální život hraje velkou roli
13.Věkový rozdíl mezi manžely	Věk nehraje roli	Mě je to jedno.můj manžel je starší a klape nám to	Je to věc názoru,individuální, myšlení, fyzický stav	Neovlivňuje	Ve stáří ovlivňuje, ve středním věku nevadí	Věk nehraje roli	Neovlivňuje	Neovlivňuje
14.Socialně-ekonomické factory a rodinný život	ne	Nemá žádní vliv	Hodně prodloužená pracovní doba manželky do pozdních nočních hodin.=málo se vidíme	Musím hodně pracovat, a proto malo se vidím vlastní rodinu	Ano.jaká koliv změna vede k nestabilitě rodiny	Zatím ne	Ano mají. Například v případě nezaměstnanosti dochází ke snižování ekonomického standardu rodiny, nepříznivý vliv. Naopak úroveň vzdělání může mít pozitivní dopad pro hledání zaměstnání, pozice a potažmo větší přínos do rozpočtu rodiny. Současně vzdělanostní úroveň může mít pozitivní vliv na rozhodovacích procesech, nevědomost, nevědělanost snižuje úroveň i společnosti.	nemá, život se musí brát jak jde

15. Informace o podpoře rodiny ze strany státu	ne	Podporu od státu nepobírám	Moc o tom nevím	Nemám představu	Stát na rodinu sere	nemám	Ano. Podpora rodiny ze strany státu je v určitých oblastech nezbytná, rodičovský příspěvek – podpora porodnosti. Bezplatné základní školství, odpočet daní na děti apod	nemám
16. Potřebovali byste pomoc státu v podpoře vaší rodiny	Pouze finanční	nepotřebuju	Nevím, pravděpodobně veškerou, na jakou bychom vzhledem k problémům měli nárok	Ne	Dát práci nebo peníze	ne	Pouze v případě rodičovského příspěvku. Partner se stará o dítě a zpravidla je bez příjmu	ne
17. Probírate současné otázky	málo	Málo, spíše ne	minimálně	Občas probírámé	Pořád	často	Sociální podmínky neprobíráme často, jelikož nemáme v této oblasti potřebu. Vše dokážeme zabezpečit vlastními silami	denně
18. Vnější faktory a prosperita rodiny	Nevěra a vše zlí	Nic neovlivňuje, nevím	Peníze, až nebudou, bude bída	Finanční problémy	Finanční, společenské	finance	Podmínky bydlení, zaměstnání, vzdělávání, blízcí, finanční zdroje	zaměstnání...
19. Celoživotní romantická láska	neexistuje	Neexistuje. spíše pak po dlouhém čase krásné přátelství	neexistuje	Neexistuje vůbec	Prátelství	Nemám pojem „celoživotní romantická láska“	Spíše to ve mě vyvolává představu bezstarostného partnerského soužití bez závazků	neexistuje
20. Spokojenost s manželstvím	Spokojen	spokojena	spokojen	Spíše spokojena	Spíše spokojen	spokojena	spokojen	spíše spokojena

	5.par		6 par		7par		8 par	
	Manžel (35) (Vyučen s maturitou)	Manželka (32) (SOU)	Manžel (47) (vyučen)	Manželka(38) (SŠ)	Manžel (41) (Vyučen s maturitou)	Manželka (42) (SŠ)	Manžel (39) střední	Manželka (35) střední
1. očekávání	Všecko (emocionální podporu, utlnost v domě, chutné jídlo)	Něžnost, porozumění, smysl pro rodinu	At' je krásná	PODOBNĚ HODNOTY- pohled na svět, vzájemnou podporu a pochopení, přátelství inspiraci	Lásku	Zázemí, stabilita, spolehlivost, zodpovědnost	emocionální podporu	lásku, pochopení
2. zaměstnání	Muž	Oba stejně, protože každá práce je důležitá	Oba partnery	Ten, který má zajímavější, náročnější a kvalitnější zaměstnání. Tradičně muž. Žena má většinou „drahou směnu“ v domácnosti	Muž aby v rodině byla stabilita	Oba nastejno, s rozdělením rolí žena x muž nesouhlasím	Muž	Manžel
3. Stáv rodiny v minulosti a teď	Nic se nezměnilo	Necítím žádný rozdíl, pouze děti povyrostli a mají více povinnosti	To je všechno stejně. O domácnosti se stará manželka	Rozdíl není. O většinu domácích záležitostí se starám já	Není rozdíl	Všecko je stejně. Jenom jsme stali starší	Cítím si stejně dobře v rodině	Zlepšil se. Manžel má větší příjem
4. empatie	Ano, ve všem	Necítím empatie ze staraný manžela, většinou mu těžko říct co si myslí co chce, neřika svoje názory	Ano, vždy mě podpoří	Ano, chápe i moji temnější stranku, je trpělivý	Cítím, manželka mě vždy podporuje	Ano, je vělice hodný na mě	Ne, necítím, chtěl bych	Jen občas
5. Pojem "stabilita manželství"	Nic	Že se nebudu manželem hádat, že všechny důležité věci budeme řešit spolu	Tolerancie a pochopení	Přátelství, upřímnost, porozumění. "žít a nechat žít" – ohleduplnost	Jistota v manželce, pochopení	Rovnovaha všeobecná	Projev lásky, respekt	Plnění povinností v manželství
6. Uvažování o rozvodě	Ne	Ano	ANo	Ano	Ne	Občas, když jsem měla špatnou náladu	Ne	Ne
7. Vaše manželství je stabilní	Ne vždy	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Určitě
8. Nevěra manžela(manželky)	ano	Hodně	Neovlivňuje	Záleží na hodnotách	Já si myslím, že ano	Velkou měrou Zjištěná – nabouraná stabilita	Hned rozvod	Já bych to nemohla rominout
9. Peníze a stabilita	Velkou. Nedostatek peněz - konflikty	Velkou roli	Ne hrají roli	„100x nic umožnilo osla“ stabilní finanční situace, může podpořit stabilitu manželství	Ano, ovlivňuje, ale to není hlavní faktor stability	Důležité je mít minimální na standardní výdaje, tak už je to jen na narocích obou lidí	Hraje velkou roli	Nehraje roli

10. Děti a stabilita	Spíše ne, než ano	Nesouhlasím pokud si dva lidi urozumi , neměli by spolu zůstat jen proto že mají děti	Ne. Je hodně rozvodu jako s dětmi, tak i běž .	Ano, člověk nereší tolik malichernost	Děti vztah nikdy nezachrání	Ne, v důsledku velkých neshod ani děti vztah nezachrání	Ano	Nevím
11. Zralost manželství	V čase	Nevím	dokonalý vztah	V zralosti jednotlivců	V zralosti svých pocitů	V pochopení a toleranci	Stabilita ve vztahu	Přichází časem
12. Spokojenost ze sexualním životém	Neovlivňuje je	Sexualní život neovlivňuje stabilitu manželství	částečně	Z počátku více, později méně hodnot, se I mohou měnit – přirozeně biologické	Hodně důležité	Velkou měrou, spokojenost je zásadní. Sex je podstatná důležitá součást vztahu manželů	Ovlivňuje	Neovlivňuje
13. Věkový rozdíl mezi manžely	Ne vím	Neovlivňuje	Ne, mám s manželkou rozdíl 9 let a je to v pohodě	Myslím, že biologický věk není tak podstatný, spíš ostatní faktory vztahu - tolerance, žebříček hodnot	Moje manželka je o rok starší než já, ale ten rozdíl necítím. Takže NE.	Neovlivňuje	Nevím	Ovlivňuje, manžel musí být starší
14. Sociálně-ekonomické faktory a rodinný život	NE! Jinak bych se přestěhoval	Ano, věci se zdražují, výplata klasa, nestále řešíme peníze. nebo že už se sobě tolik nevěnujeme, stále sedíme u PC nebo TV. není to jako dřív.	Inflace, nezaměstnanost		neovlivňuje	Mají vliv ale není tak velký	Ano	Nemá
15. Informace o podpoře rodiny ze stran státu	Ne	Ne	Nemám		Nevím	Tréba příspěvek na bydlení	Nemám	Ano, pomoc seniorů, dávky
16. Potřebovali byste pomoc státu v podpoře vaší rodiny	Ne	Ano, finanční	Invalidní důchod, podpora rodin v nouzi	Jsem v obtížné situaci, manžel je invalidní důchodce, takže důchod	Sociální dávky	Sociální dávky	Spíše ne	Nevím
17. Probírate současné otázky	Pořad	Často	Často	Tak 1x za týden-14 dní	často	Občas	Neprobíráme	Málo
18. Vnější faktory a prosperita rodiny	Žadne	Žadné	Inflace a nezaměstnanost	Nastavení společnosti, trh práce	Zdraví, blahobyt, stabilní příjem	Státní politika Dobře zaměstnání, bydlení	Nízká mzda	Vliv příbuzných
19. Celoživotní romantická láska	Nic neznaméná	Ta je pouze ve filmech a v knížkách	Jen ve filmech	Ideal- duševní souznění	Takovou neznám	Nesetkala jsem se s tím Ale láska, děti, štěstí, zdraví všech, pohoda rodiny	Možná ve kiněch	Ne
20. Spokojenost s manželstvím	Sokojen	Spíše nespokojena	Spokojen	spokojena	spokojen	spokojena	Spokojen	Spíše spkojena

	Par 9		Par 10	
	Manžel (57) odborné	Manželka (54) Základní	Manžel (50) Základní	Žena (45) Středoškolské
1. očekávání	Věrnost a vzhled	Tolerance, důvěra	Věrnost, tolerantnost, spolehlivost	Spolehlivost, věrnost, tolerance
2. zaměstnání	Já, aby bylo na pivo a něco pro rodinu	Manžel	Mánžel musí mít větší příjem	Manžel, jelikož má větší příjem
3. Stáv rodiny v minulosti a teď	Stejný	Stále stejný	Stále stejný	Stáv naší rodiny je stejný jako na začátku
4. empatie	Ano, vždy	Ne	Ano, ve většině případů	Ne, necítím
5. Pojem "stabilita manželství"	Tolerance	Že mě má rad a tolerujeme se	Nic	Tolerance jeden druhého
6. Uvažování o rozvodě	Hned po svadbě	Každý druhý den	Ano, několikrát	Ne nikdy
7. Vaše manželství je stabilní	ano	Ano	Ano	Samozřejmě
8. Nevěra manžela (manželky)	Neprominu	Vzdálíme se jeden druhému	Více si váží druhého....	Utůži se manželství
9. Peníze a stabilita	Jak kdy, podle toho, kolik jich je	Velkou	Žadnou (není to jen o penězích)	Velkou
10. Děti a stabilita	Ne	Ne	Ne	Ne
11. Zralost manželství	Chci to	Je zkušený a já zralá	Ve zkušenostech	Je zralý a zkušený
12. Spokojenost ze sexuálním životem	Hodně, sex je základ	Nijak (stačí malo)	Nijak	Hodne (na sexu hodně yáleží)
13. Věkový rozdíl mezi manžely	Musí byt mladá	Neovlivňuje	Na věku nezáleží(i když mladší je lepší)	Na věku nezáleží
14. Socialně-ekonomické faktory a rodinný život	Velké – rospory- hadky	Nemá vliv	Velký (hadký, nervozita)	Nemá
15. Informace o podpoře rodiny ze straný státu	Nemám	Ano, když je na úřadu práce	Nemám	Nemám
16. Potřebovali byste pomoc státu v podpoře vaší rodiny	Finanční	Finanční	Finanční	Finanční (pomáhají rodiče)
17. Probírate současné otázky	Nechci se s ní o tom bavit	Nebavíme se	Každý měsíc	Vůbec
18. Vnější faktory a prosperita rodiny	Hodně: lidi, přátele, rodina	Nejsou žádné	Žadné	Rodina, kamaradi
19. Celoživotní romantická láska	Navždy	Otřepaná fraze na balení holek	Takový výraz neexistuje	Partnéra na celý život
20. Spokojenost s manželstvím	spokojen	Spíše spokojena	spokojen	Spíše spokojena

